

II

**TALIJANSKI I USTAŠKO - DOMOBRANSKI
DOKUMENTI**

**IZVJEŠTAJ SPLITSKOG PREFEKTA OD 1 TRAVNJA 1942 GOD.
O NAMJERAVANOM HAPŠENJU DVIJE STOTINE RODOLJUBA¹**

Dešifrirao A.P.	Prispjeli telegram iz Splita br. 1440	Upravnik šifrantskog ureda Prizia
--------------------	---	---

Šalje: Splitski prefekt

Zadar

1/4 /42²
2/4 /42³

15,15^h
9^h

Guvernerat Dalmacije kabinet
Gen. dir. policije
upućeno: Jav. sigurnost
uvid: Kab.

Predmet:

**Preventivno zatvaranje komunističkih
elemenata**

04561. Jav. sig.

U cilju opreznosti potrebno je pristupiti zatvaranju oko 200 aktivnih komunističkih elemenata već identifikovanih. Mjesna oskudica u zatvorima spriječava ostvarenje hapšenja koje je u sadašnjim okolnostima hitno i potrebno. Molimo zato da se uz prethodno obavještenje od bar tri dana ranije, pošalje brod gdje će uhapšenici biti ukrcani i upućeni u zatvore poluotoka⁴ očekujući definitivne odredbe na njihov teret.—

Prefekt Zerbino

¹ Vidi dok. br. 98

² Datum odpreme telegrama

³ Datum prijema telegrama. U sljedećim dokumentima Redakcija ovo neće više objašnjavati.

* Misli se na Italiju

BR. 98

TALIJANSKI IZVJEŠTAJ OD 7 TRAVNJA 1942 GOD. O HAPŠENJU 200 RODOLJUBA U SPLITU¹

Viza ekselencije Generalnog direktora policije
004290 /22 travnja 1942 — XX-
Split, 7 travnja 1942/XX

Posljednjih dana je hapšenje opasnih ličnosti bilo znatno. Tako je u samom Splitu uhapšeno 200 komunista[^] kao i dvadesetak radnika na brodogradilištima.

U raznim kućama grada smješteni su topovi iz kojih bi se pucao u slučaju pobune stanovništva.

BR. 99

DOPUNSKO UPUTSTVO KOMANDANTA DRUGE TALIJANSKE ARMIIJE MARIA ROATTE OD 7 TRAVNJA 1942 GOD. O UNIŠTENJU KUĆA I ČITAVIH SELA OKUPIRANOG TERITORIJA

7 april 1942-XX.

Predmet: Postupak prema pobunjenicima i stanovništvu koje ih pomaže.—

Ekselencije komandanti V korpusa Armije
„ VI korpusa Armije
„ XI korpusa Armije
„ XVIII korpusa Armije

I.) — U I-om dijelu, II glava, tačka e) raspisa 3.C.¹ odredio sam da civile iz »krajeva sa nenormalnom situacijom« treba smatrati odgovornima za sabotaze počinjene u blizini

¹ Dokument nema potpisa. Vjerojatno ga je poslao Paolo Zerbino, tadanji prefekt prefektore Splitske, kao i dok. br. 97.

² Vjerojatno se ovaj datum odnosi na dan stavljanja dokumenta u arhivu, ili pak na dan kada ga je vidio generalni direktor policije.

¹ Okružnica komande Druge talijanske armije od 1 marta 1942 god. o načinu vođenja borbe protiv partizanskih odreda i postupku sa stanovništvom. Vidi Zbornik, tom VI, knj. 2, dok. br. 145.

Pomenuta tačka c, II glave, I dijela ovog raspisa glasi: »Predviđiće se da stanovnici iz kuća koji se nalaze u blizini mjesta gdje budu izvršene sabotaze na željezničkim prugama, na javnim drumskim ob-

njihovih kuća i da se iste unište (poslije 48 sati, ako se ne pojave odgovorni) za gore navedene sabotaze.

- U istom raspisu, u V-oj glavi III-eg dijela- uzdržao sam se da dam naredbu o načinu postupanja sa »stanovništvom koje je bilo kako saradivalo sa protivnikom« »u periodu dok su operacije bile u toku«. Naredbe koje nisu sukcesivno date.

II.) — Ukratko:

- pod sadašnjim stanjem stvari potvrđuje se uništavanje kuća samo u prvom slučaju o kome je riječ gore, i u četiri uslova:
  - područje u nenormalnom položaju;
  - sabotaza ili sabotaze koje se dese u blizini stanova o kojima je riječ;
  - pošto prođe 48 sati;
  - kad nedostaje javljanje odgovornih.

III.) — Tako se u posljednje vrijeme desilo da su, uslijed običnih čarki ili za vrijeme čišćenja ne³ ispalivši metak, bila uništena čitava sela u predjelima gdje nije bilo naročite borbe sa pretpostavkom da napuštanje kuća daje očigledan i nepobitan dokaz o saradnji stanovništva sa ustanicima.

IV.) — Ne namjeravam da ispitujem slučaj po slučaj, ne namjeravam »vršiti proces« za prošlost, niti imam namjeru da vezujem ruke podređenim komandantima u smislu da bez daljeg zabranim uništavanje stanova; želim samo da obratim pažnju na opasnost (»oružje sa dva sječiva«) vezann za nesmotreno i beskorisno uništavanje.

jektima, telefonskim linijama i skladištima vojnog materijala — budu smatrani kao suodgovorni za iste sabotaze.

Nakon 48 sati, ukoliko se ne pronađu odgovorni, stanovnici o kojima je riječ biće internirani, njihova stoka biće zaplijenjena, a njihove kuće biće uništene«.

² Ta glava dasi:

»a) — Ovo se odnosi na ustanike uhvaćene s oružjem u ruci (ili bez oružja, ali u takvim uslovima da se može shvatiti da su učestvovali u oružanoj borbi), na civile koji su na bilo koji način pomagali ustanicima (kao obavještajci, održavači veza, snabdjevači, itd.), i na stanovništvo koje je na bilo koji način saradivalo sa protivnikom (obavještenjima, snabdijevanjem, davanjem stana, sakrivanjem oružja i municije, sabotazom na našu štetu, itd.).

— Ovo se, osim toga, odnosi na vrijeme kad su operacije u toku.

b) — U pogledu postupka koji treba primijeniti prema ustanicima i stanovništvu u pomenutim okolnostima važiće naređenja koja će biti izdata posebno«.

³ U originalu stoji »ferire«, međutim očigledno je da se radi o omaški, te da treba stajati »tirare«. Redakcija je ovo uzela u obzir pri prevodenju dokumenta.

— Ako mi prodremo bez lokalnih prepreka u sela i zapalimo ih, ne samo da time vršimo ispad kakav nisu ni ustanici izvršili, već idemo na ruku njihovoj propagandi. Tako da će stanovništvo, umjesto da se vrati kućama — koje sad ne postoje — ostati zbijeno u ustaničkim formacijama, j raširiće se uvjerenje da talijanske trupe umjesto pomirenja i pravde donose pustoš.

A da ne spominjem da se, uprkos svih mjera za prekršaj, prilikom navedenih uništavanja, dešavaju individualne krađe koje sigurno nisu tu da uvećaju naš ugled i da privuku stanovništvo.

V.) — Stoga u prilogu A.⁴ određujem okolnosti pod kojima je dozvoljeno uništenje pojedinih zgrada i čitavih sela.

— Sadržaj navedenog priloga formiraće predmet I-og dodatka raspisu 3.C. koji će biti otštampan i podijeljen da bi materijalno bio uključen u taj raspis.

Naslovne komande neka bez daljeg upoznaju s tim one podređene.

VI.) — Ovom prilikom određujem takođe — u prilogu V" — način postupanja sa ustanicima.

— Te odredbe — iz poznatih razloga — neće biti uključene u raspis 3.C. već će ih od sada adresirane komande saopćavati podređenim komandama divizije (i odgovarajućim). Ove posljednje komande će usmene naredbe saopćiti samo usmeno.

General Roatta

⁴ Vidi Zbornik, tom VI, knj. 2, dodatak dokumentu br. 145.

⁵ Vidi dok. br. 103.

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE ORUŽNICKE PUKOVNIJE
OD 14 TRAVNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U
PRVOJ POLOVICI TRAVNJA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
1 HR. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
J S Taj Br 483**

U Zagrebu dne 14. travnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće za
prvu polovinu mjeseca
travnja 1942

- 1.) VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU ZAGREB
- 2.) ZAPOVJEDNICTVU 2 HRV ORU2 PUKOVNIJE KNIN
- 3.)   "   3   "   "   "   BANJA LUKA
- 4.)   "   4   "   "   "   SARAJEVO
- 5.)   "   VOJNE KRAJINE   SARAJEVO

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva J. S. Taj Broj 320 od 31 srpnja 1941, a prema prikupljenim podacima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području ove pukovnije, za vrijeme minulih 15 dana.

Paktiranje izvjesnog diela talijanskih oružanih snaga sa grčko istočnjacima, pobunjenicima ili t.zv. četnicima, koji zajedno saraduju protiv partizana tumači se na razne načine, da bi ovaj postupak mogao imati koristi a i štete. U ostalom stanje će razsvjetliti skorašnju budućnost.   »

Gospić: Dne 19. ožujka o. g. u 10.30 sati na putu Brlog—Otočac, kotara Otočac, banditi su napali puščanom vatrom oružničku ophodnju postaje Brlog. Ranjen je jedan domobran. Ophodnja nije upotrebila oružja, jer nije imala cilja.

Dne 22. ožujka o. g. oko 20 sati veća skupina bandita napala je selo Letinac, kotara Brinje, sobom odveli seljaka Milu Fumića i Milu Lasića, ali je Lasić uspio putem pobjeći. Kod Lasića su našli i oduzeli 1 vojničku pušku i 25 naboja.

Dne 23. ožujka o. g. banditi su opkolili i napali kuću domobrana Mate Kostelac u selu Prozoru, kotara Otočac, koji je kroz prozor iskočio i pokušao pobjeći, ali su ga u bijegu banditi ubili.

Dne 24. ožujka o. g. kod jezera Labudovca nedaleko Plitvičkih Jezera, kotara Otočac, sukobila se naša ophodnja od 19 momaka sa 10 naoružanih bandita. U borbi je poginuo domobran Jure Pećarić, dok na strani bandita gubitci nisu poznati.

Dne 24. ožujka o. g. jedan naš odjel od 120 domobrana sa 4 častnika išao je u selo Podlapac radi uspostave veze sa tamo opkoljenom našom posadom, te kada je došao kod mjesta Poljane, blizu sela Jezera, kotara Udbina bio je napadnut od strane bandita. U borbi je poginuo na našoj strani 1 domobran, ranjeno je 8 domobrana, dok su 2 oružnika i 3 domobrana zarobljeni¹...

Noću 26. na 27. ožujka o. g. na pruzi između Gospića i Perušića kotara Perušić, banditi su napali puščanom vatrom na željezničku stražaru, u kojoj je bila smještena vojna talijanska straža za čuvanje pruge, napadaj je odbijen, gubitaka nije bilo na nije-dnoj strani.

Dne 28. ožujka o. g. na željezničkoj pruzi između postaje Medak—Biljaj-Ribnik, kotara Gospić, banditi su posjekli 17 b.b. stupova, zapalili željezničku stražaru i posjekli 10 b.b. stupova na državnoj cesti, koja ide paralelno sa željez. prugom. Nakon 2 dana zaprieka je otklonjena.³

Dne 31. ožujka o. g. u šumi Palež, kotara Perušić, oružnička ophodnja međupostaje Čanak, sukobila se sa jednom skupinom bandita. Borba je trajala 5 sati. Gubitaka nije bilo na nijednoj strani.

Dne 31. ožujka o. g. oko 21.35 sati banditi su oštetili željez. prugu između postaje Rudopolje—Javornik, kotara Otočac, izvadivši 1 željezničku tračnicu i prekopali nasip pruge. Talijanska vojnička straža protjerala je bandite pucnjavom. Po saznanju ubijen je jedan bandit. Na mjestu borbe nađena je jedna granata teška oko 40 kg.

Ogulin: ...

Dne 25. ožujka o. g. u 3 sata na željezničkoj pruzi između Gornirja i Vrbovskog, kotara Ogulin, pod strojem nadošlog teretnog vlaka eksplodirao je pakleni stroj, i oštetio željez. prugu i razbio stakla na stroju.

Dne 27. ožujka o. g. oko 7.30 sati na željez. pruzi kod željeznič. postaje Tounj—Zdenac, kotara Ogulin, eksplodirao je pakleni stroj pod strojem mješovitog putničkog vlaka Karlovac—Ogulin, a zatim banditi napali vlak puščanom vatrom. Ljudskih žrtava nije bilo, dok je na pruzi šteta mala.

¹ Napad na domobrane izvršio Prvi bataljon Prvog ličkog NOF odreda. Zarobljeno osam ustaša i domobrana, a među poginulim bio je i brat velikog župana Like i Gacke Marko Frković, pretsjednik prijekog suda. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 135, str. 431.

² Bilaj-Ribnik

³ Akciju izvršili borci Prvog ličkog NOP odreda.

Dne 27. ožujka o. g. oko 24 sata banditi su napali puščanom vatrom na željez. postaju Hrv. Moravice⁴ iz udaljenosti oko 500 metara. Napadaj su odbili talijanski vojnici. Žrtava nije bilo.

Dne 28. ožujka o. g. prilikom premetačine sela Grkovići, kotara Ogulin ubijen je u bijegu seljak Milan Baić-Kosanović, a teže ranjen seljak Lazo Dragaš, oba iz sela Latina, kotara Ogulin.

Dne 28. ožujka o. g. u 9.30 sati, oko 150 bandita između postaje Josipdol i Vojnovac, kotara Ogulin, razvalili su željez. prugu izvadivši dvije tračnice pred sam dolazak teretnog vlaka, a zatim otvorili puščanu vatru na sam vlak. Naša i talijanska vojska dala se u potragu za odmetnicima i ubila 5 odmetnika.

Noću 2. na 3. travnja o. g. između željezničke postaje Gomirje—Vrbovsko, kotara Ogulin, banditi su napali puščanom vatrom talijansku vojnu stražu, koja je čuvala željez. prugu. Ranjen je jedan talijanski vojnik.

Dne 2. travnja o. g. talijanska vojska uz pomoć naših oružnika izvršila je pretraživanje šume od Ogulina do sela Gojaka, kotara Ogulin. Ovom prilikom u bijegu ubijena su 3 seljaka iz sela Gojaka, a 1 iz Donjih Dubrava, kotara Ogulin. *

Noću 4. na 5. travnja o. g. na željezničkoj pruzi između postaje Gomirje—Hreljin, kotara Ogulin pod strojem nadošlog teretnog vlaka eksplodirao je oakleni stroj. Oštetila je jednu tračnicu i 1 točak stroja. Druge štete nije bilo.

Dne 17. ožujka o. g. na putu između željezničke postaje Blata i sela Saborsko, kotara Ogulin, banditi su napali puščanom vatrom naš odjel, koji je osiguravao prevoz hrane u selo Saborsko. U borbi su ubijena 4 bandita. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Dne 25. ožujka o. g. banditi su napali domobransku stražu na vodocrpu na rijeci Mrežnici ispod sela Katića, kotara Ogulin, i tom prilikom razoružali 8 domobrana, 6 su zarobili, dok je dvojici uspjele pobjeći.⁵

Dne 27. ožujka o. g. oko 2.30 sati banditi su napali puščanom vatrom na željezničku stražu između postaje Generalski Stol—Zvečaj, kotara Ogulin. Napadaj je odbijen bez žrtava.

Dne 29. ožujka o. g. oko 18 sati domobran Mato Hodak nosio je večeru za stražare iz Generalskog Stola u Donje Dubrave, kotara Ogulin, ali je sa željez. pruge nestao. Sumnja se, da su ga banditi uhvatili i odveli.

Petrinja: Dne 21. ožujka o. g. oko 8 sati prebačeno je iz sela Komplenca, kotara Bos. Dubica preko rijeke Une u selo Bačin, ko-

⁴ Srpske Moravice

⁵ Napad izvršili borci Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda.

tar Kostajnica 7 domobrana koji su bili zarobljeni po banditima 14. ožujka o. g. kod Budimlić Japre, kotara Bos. Novi.

Dne 23. ožujka o. g. u zaseoku Vojnovići, kotara Vrgin Most banditi su zarobili ustašu Voju Kaurić iz Topuskog, koji se odvojio od svog odjela. Za njegovu se sudbinu ne zna.

Dne 24. ožujka o. g. oko 3 do 400 bandita upalo je u selo Umetiće kotara Kostajnica, zapalilo državnu zgradu, u kojoj je bila smještena lugarnica.

Dne 25. ožujka o. g. oko 22.30 sati banditi su napali puščanom vatrom selo Skela, kotara Glina. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

Dne 26. ožujka o. g. oko 2 sata banditi su napali stražu, koja je čuvala željeznički most u Hrastovici, kotara Petrinja, te im je uspjelo dinamitom srušiti most, uslijed čega je promet na dielu pruge Petrinja—Karlovac obustavljen.⁶

Dne 26. ožujka o. g. oko 2 sata, oko 200 bandita napali su puščanom vatrom i bombama stražu, koja je čuvala vodovod između Peckog Gaja i Javora, kotara Petrinja, kojom je prilikom čuvar vodovoda Pavle Čadilović teško ranjen, koji je malo kasnije umro, poginuo je razvodnik Franjo Jurić, a lakše je ozliedena žena čuvara vodovoda. Ostali domobrani dali su otpor i napadaj odbili. Ovom prilikom nestali su 5 domobrana. Vodovod je oštećen u manjoj mjeri⁷...

Noću 26. na 27. o. g. ožujka u Starom Selu, kotara Vrgin Most banditi su zapalili zgradu osnovne škole, koja je do temelja izgorila.

Dne 28. ožujka o. g. oko 0.30 sati banditi su pokušali napadaj na selo Ilovačak, kotara Glina, ali su odbijeni bez gubitaka.

Dne 29. ožujka o. g. oko 22 sata oko 60 bandita napali su selo Donju Bučicu, kotara Glina, zapalili štalu i svinjac seljaka Franje Dobrinića, kojemu je tad izgorilo 11 grla goveda, i 7 komada svinja. Daljnji je napadaj odbijen bez gubitaka.

Dne 29. na 30. ožujka o. g. banditi su napali selo Vlahović, kotara Glina. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

Dne 30. ožujka oko 2 sata na željezničkoj postaji Grabovac, kotara Glina naišli banditima predao se bez borbe jedan častnik⁸ sa 47 domobrana, sa svim oružjem, 2 strojnice i 2 sanduka streljiva i bombama. Nakon toga su banditi zapalili zgradu željez. postaje, općine i nekoliko kuća i sobom odveli željez. službenika Ivana Grbešu, Julija Vidakovića i ruskog izbjeglicu Gligorija Petrovića. Zatim su razvalili prugu u duljini 1.100 metara i prevrnuli 3 vagona.

⁶ Akciju izvršila Druga četa Prvog bataljona NOP odreda Banije.

⁷ Napad izvršila Druga četa Prvog bataljona NOP odreda Banije.

⁸ Milan Brunović. Bio u vezi s partizanima i s njima se prethodno dogovorio o predaji domobrana. Napad izvela Druga četa Prvog bataljona NOP odreda Banije.

Dne 29. na 30. ožujka o. g. oko 0.30 sati banditi su napali domobransku stražu na mostu rijeke Maja, kotara Glina. Nakon kratke borbe predao se banditima zapovjednik straže poručnik Josip Kovačić sa 26 domobrana.⁹ U borbi je poginuo domobran Ivan Struk. Banditi su odnели 27 pušaka, jednu lahku strojnicu, te neustanovljeni broj naboja i bombi. Banditi su prije odlaska zapalili zgradu željezničkog stajališta i kuću seljaka Pere Papića.

Momčad oružničke postaje u Vlahoviću čim je saznala za izdaju napred spomenute straže i približavanje bandita selu Vlahoviću, pa da ne bude opkoljeno i razoružano, napustilo je selo Vlahović i sa svom se državnom spremom povuklo u Glinu.

Dne 30. ožujka o. g. u 3 sata banditi su napali selo Mečenčani, kotara Kostajnica, zapalili su stan općinskog bilježnika i zgradu bivše parohije. Borba je trajala 1 sat. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok na strani bandita bilo je mrtvih i ranjenih, ali su ih sobom odvukli.

Dne 2. travnja o. g. oko 8.30 sati na putu između sela Kraljevcana i Banskog Grabovca, banditi su napali našu ophodnju od 12 oružnika i domobrana. U borbi su poginuli 2 domobrana, a 1 domobran je teško ranjen¹⁰...

Noću 1. na 2. travnja o. g. oko 24 sata, banditi su ponovno napali selo Skelu, kotara Glina. U borbi je ranjen jedan domobran. Napadaj je odbijen.

Dne 3. travnja o. g. oko 0.30 sati oko 200 bandita napali su selo Desnu Štefanku, kotara Pesarovina i na mjesto Lasinju. Napadaji na Lasinju su odbijeni. Desni Štefanki su banditi osvojili, od kuda su odnели iz oružničke nastanbe sve privatne i državne stvari oružnika, 1 pušku. Zatim su oduzeli pušku seljaku Milanu Orečiću. Otjerali su 5 komada goveda i opljačkali nekoliko seljačkih kuća. Banditi su zapalili školsku zgradu u kojoj su bili smješteni oružnici, koja je do temelja izgorila. Oružnici iz Desne Štefanke smješteni su privremeno u Lasinji.¹¹

Dne 5. travnja o. g. u selu Peckoj, kotara Petrinja, banditi su razoružali oboružane seljake, odnели 17 pušaka, te sobom odveli ustašu Ivana Marinića i Ivana Radanovića.¹²

" Napad izvršile Prva i Druga četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda, u dogovoru sa Jožom Kovačićem, domobranskim oficijom, koji je stalno održavao vezu s partizanima.

¹⁰ Domobransku patrolu napali borci Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

¹¹ Ovaj napad izvršio Četvrti bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 4.

" Razoružavanje izvršile Proleterska četa Banije i Prva četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

Brod n-Savi: Dne 21. ožujka o.g. oko 3 sata skupina komunisti održala je sastanak i govor u selu Bratuljevci, kotara Požega, kojom prilikom su pozvali seljake da hranu sakrivaju i zakopavaju, i da se ne odazivaju u vojsku.

Dne 23. na 24. ožujka o.g. noću između sela Kusonje i Dragovci, kotara Pakrac komunisti su posjekli 30 b.b. stupova.

Dne 24. ožujka o.g. oko 20 sati naša ophodnja od 7 ljudi sukobila se sa 5 komunisti u selu Pakranima, kotara Daruvar. Uхваćen je komunisti Božidar Lodić sa oružjem. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Dne 25. ožujka o.g. oko 5 sati bio je ponovni sukob u istom selu. Ovom prilikom je teško ranjen seljak Banović Petar iz Pakrana.

Istog dana između 3 i 4 sata na željez. stražari br. 289 ispod sela Lađevaca, kotara N. Gradiška, komunisti su razoružali 7 domobrana, koji su osiguravali prugu. Komunisti su odneli sve puške i strijeljivo.¹³

Dne 26. ožujka o.g. u 3 sata naletio je brzi njemački vlak na teretni u željez. postaji Okučani, 5 kola teretnog vlaka uništeno, 2 stroja njemačkog vlaka oštećena. Ljudskih žrtava nije bilo.

Dne 26. ožujka o.g. oko 21 sat došlo je oko 45 komunisti u selo Sinlije, kotara Pakrac, te održali seljacima promičbeni govor.

Dne 27. ožujka o.g. oko 30 komunisti došlo je u rudnik-ugljenokop kod sela Cernika, kotara N. Gradiška i zapalili garažu rudnika, vlasništvo Brnčić Antona.¹⁴

Dne 2. travnja o.g. oko 18 sati između sela Bobare i Čaprginci¹⁸ kotara Pakrac, ustaška bojna iz N. Gradiške od 160 momaka, naišla je na komunističku zasjedu. Ovom prilikom je ubijeno 6, a 9 ustaša je ranjeno. Komunisti se povukli u šumu Psunj. Na strani komunisti bilo je gubitaka, ali je broj nepoznat. Pojačanje je stiglo i operacija se nastavlja.¹⁶

Dne 5. travnja o.g. oko 0.15 sati oko 30 naoružanih komunisti napali su na željez. postaju Dragalić, kotara N. Gradiška, koju su čuvali 7 domobrana. U uredskim prostorijama namještaj polili petroleumom i zapalili, sve je izgorilo. U času napadaja nalazili su se domobrani na protivnoj strani postaje, i od teretnog

" Domobrane razoružali borci, Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda.

¹⁴ Rudnik onesposobili borci Druge čete Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda. Poslije izvjesnog vremena, kada je rudnik opet proradio, ponovo je napadnut, zapaljen i uništen.

¹⁵ Caprginci

" Napad na ustašku bojnu izvršio Prvi bataljon Slavonskog NOP odreda. Vidi dok. br. 57.

vlaka nisu mogli braniti postaje. Komunisti su pobjegli u šumu Psunj, te sobom odneli 2 puške i 45 naboja.¹⁷

Dne 5. o.m. između 15.30 i 16.30 sati 2 naša krilaša bacali su bombe na Psunj i čula se vatra iz strojnica sa krilaša.

Dne 29. ožujka o.g. oko 7 sati skupina od 200 komunista napala je selo kao i samu vojarnu u Vilić Selu, kotara Požega. U borbi je poginulo 13 komunista. Na našoj strani poginuo je 1 oružnik, a ranjeni su 2 domobrana, 2 građanina i 1 općinski redar.¹⁸

Dne 6. travnja o.g. skupina od 28 komunista ranila je ustaškog tabornika Vinka Opića, iz sela Gaj, kotara Pakrac. U borbi je ubijen 1 komunista.

Dne 7. travnja o.g. skupina od 26 komunista upala je u selo Vetovo, kotara Požega i od seljaka oduzela 2 puške i 50 naboja. Od mjestnog trgovca uzeli duhah i cigarete, kojeg su platili.

Dne 7. travnja o.g. oko 23 sata jedna skupina komunista njih 18 napali stražu željez. bojne na pruzi Brod—Zagreb kod odjavnice br. 21 kod sela Lađevca, kotara N. Gradiška. U borbi poginula 2 domobrana. Na strani komunista nije bilo gubitaka. Napadaj je odbijen. Komunisti su došli iz šume Psunj, a tamo su se i vratili.

Osijek: Dne 8. travnja o.g. na mjestu zv. Križišće, kotara Đakovo naš odjel oružnika i ustaša sukobio se sa jednom skupinom komunista. U borbi su ubijena 4 komunista, svi rodnom iz Đakova, dok na našoj strani ranjen je teško 1 ustaša, koji je odmah prevezen u bolnicu u Osijek.

Bjelovar: Dne 22. ožujka o.g. oko 22 sata u gradu Križevci, kotara istog, oružnička ophodnja zaustavila je dva nepoznata lica, od kojih je jedan potegao samokres na ophodnju, a drugi se dao u bijeg; onaj sa samokresom u ruci na mjestu je ubijen, dok je drugom uspjelo pobjeći.

Dne 26. ožujka o.g. u mjestu Križevci, kotara istoga uhićen je po oružnicima komunista Kadić Nikola, Štagljer Eugen i Kušić August, koji su pripadali komunistima u Kalniku. Kod njih pronađena je jedna puška i 95 naboja.

Varaždin: Dne 31. ožujka o.g. na području kotara Zlatar pronađen je 1 komunistički letak, čiji sadržaj napada Poglavnika, ustaše, fašizam i nacionalsocijalizam.

Dne 5. travnja o.g. između 1 i 4 sata u selu Dugoj Rijeki, kotara Ludbreg, kod tamošnjih seljaka zadržavalo se 7 komunista, koji su uživali hranu i alkoholna pića, te i sobom odneli namirnicu, pića i raznih odjevnih predmeta.

¹⁷ Napad izvršili dijelovi Prvog bataljona Slavenskog NOP odreda.
¹⁸ Napad izvršila Druga četa Drugog bataljona Slavenskog NOP odreda.

Dne 3. travnja o.g. kod sela Nikolićev Jarak, kotara Ludbreg viđeno je 6 a 4. travnja o.g. viđeno je oko 20 naoružanih komunista.

Dne 6. travnja o.g. u selu Bednji, kotara Ivanec pronađeni su razbacani komunistički letci, čijim se sadržajem pozivaju vojnici Hrvati, da se ne odazivaju vojnoj dužnosti i da je u Hrvatskoj počela opća mobilizacija.

Političke prilike u hrvatskom narodu povoljno se razvijaju, ali još vlada zabrinutost radi prilika koje vladaju u Gorskom Kotaru, Lici, Kordunu, Primorju, te podnožju šume Papuk, Krđija,¹⁹ Fruške Gore i Šamarice, usljed jačeg djelovanja četničko-komunističkih bandita.

U vlasti komunista i četnika nalaze se sljedeće oružničke postaje: Nebljusi, Donji Lapac, Doljane, Srb, Zrmanja-Vrelo, Otrić, Bruvno, Bunić, Korenica, Nova Kršlja, Drežnica, Jasenak, Mrkopalj i Perjasica.

Ponovno su uspostavljene i djeluju oružničke postaje: Vojnić, Krnjak i Tržić, dok oružničke postaje: Krstinja i Primišlje nalaze se u rukama naše vojske i biti će u najkraće vrijeme uspostavljene.

Potrebno bi bilo, da se još neoslobođene postaje ispod vlasti pobunjenika što prije oduzmu i čim prije uspostavi hrvatska vlast.

(M.P.)

Zapovjednik, podpukovnik.
(Duffek) Duffek

" Krđija

BR. 101

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
SLAVONSKOM BRODU OD 15 TRAVNJA 1942 GOD. O NAPADU
PARTIZANA NA KAMENOLOM U VETOVU**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNICTVO
J. S. Br. 2911

U Zagrebu, dne 16. travnja 1942.

Predmet: Pobunjenici napali kamenolom u Vetovu; uništili brzoglasne naprave, i tkaonicu platna u Poljani.

1. Glavnom stožeru domobranstva (Očev. Odjel)
2. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost.—

Zagreb.

Krilno oružničko zapovjedništvo SI. Brod sa brojem 4185 od 15. travnja 1942. u 12.30 sati brzoglasno javlja:

»Dne 14. travnja 1942. u 21 sat, upalo je oko 50 bandita, naoružanih vojničkim puškama, strojnicama i bombama u kamenolom Vetovo, područje oruž. postaje Kutjevo, kotar SI. Požega, opkolili radničku baraku, službenike zastrašili, otvorili vrata od skladišta silom i odneli 600 kg. brašna, masti i duhan. Otvorili vrata od drobilice, sasjekli remenje i onemogućili rad. Službenicima i radnicima zaprijetili, da više ne smiju raditi u kamenolomu. Poslie ovoga otišli u nepoznatom pravcu.¹

14. travnja ov.g. u 24 sata četničko komunistička banda oko 200 naoružanih ljudi, posjekli su 30 brzoglasnih stupova kod sela Poljana Pakračka, kotara Pakrac.²

Iz obćine Poljana odneli 1.200 Kuna; polupali pisaći stroj i brzoglas, pismohranu i sliku Poglavnika spalili.

U pošti Poljana polupali brzoglasnu središnjicu i brzojav, pismohranu uništili i odneli 1.610 Kuna i jedan krugoval.

Na željezničkoj postaji Poljana uništili brzoglas i brzojav kao i pismohranu, odneli 3.000 Kuna i 6 sanduka sira i maslaca.

¹ Napad izvršila Druga četa Drugog bataljona Slavenskog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

² Diverziju izvršila Prva četa Prvog bataljona Slavenskog NOP odreda. Vidi dok. br. 57.

Iz tkaonice platna u Poljani odneli sve platno, a tkaonicu zapalili, koja je izgorjela.

Viktoru Uzel iz Poljane odneli jedan krugoval sa 30 baterija i jedan akumulator.

Banditi su došli od Janje Lipe, a otišli prema Bujavici.

Ustaške i domobranske postrojbe iz Lipika, Gradiške i Okučana krenule su jutros rano u pravcu Bujavice, radi obkoljavanja i uništavanja ove bande.

Predlažem gornje izvješće.

(M.P.)

Zastupa zapovjednika,
Pukovnik: Rubin.
Rubin puk

BR. 102

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGE TALIJANSKE ARMIJE OD 16
TRAVNJA 1942 GOD. O BORBAMA NA PODRUČJU KORENICE
I RAVNE GORE

Telegram

16 travanj 1942 XX

Šalje: Komanda 2 Armije — operativna služba
Glavnom komandantu operacija

7761. Prije nego što pošaljem izvještaj o operacijama Korenica, odgovaram krat-ko na vaš 6221: 1. Ustanici zone Korenica, poslije prvog jakog otpora i pretrpljenih velikih gubitaka (372 mrtva izbrojana) razišli su se u više pravaca.¹ Malo po malo — kako obično biva kod gerilaca — neke formacije su preuzele tu i tamo svoju aktivnost. Dvije od njih, tek što su se lokalizovale u zoni Srednja Gora (Gospić OL — FI) i u zoni Mogorić — Ilinac (Novi Grad NM — FG) napadnute su i snažno tučene 4-og i 12-og tekućeg pretrpjevši gubitak od 120 mrtvih utvrđenih i 200 pretpostavljenih.²

2. Operacije čišćenja zone u blizini poznate željeznice su u toku.³ Ravna Gora je juče stvarno zauzeta, što se vidi iz današnjeg biltena. Represalije su predviđene na 19-oj stranici okružnice 3.C. od ove Komande.⁴

General Roatta

¹ Nije utvrđeno na koje borbe misli Roatta, da li na prvi period blokade talijanskog garnizona u Korenici ili na kasnije nastojanje talijanskih kolona da se probiju ka Korenici. Gubici koje Roatta navodi nisu točni. Naši gubici, u borbama oko Korenice iznose 15 mrtvih i 28 ranjenih. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 57.

² Napadi Talijana na područje Srednja Gora vršeni su sa ciljem da se popale tamošnja sela i razbiju partizanske jedinice. Napad je vršen 4 i 12 travnja. U ovom izvještaju Roatta potpuno krivo iznosi podatke o gubicima partizanskih jedinica sa toga područja. Za vrijeme prvog talijanskog napada koji je razbijen, a Talijani protjerani u polazne baze, partizani su imali 3 lakše ranjena i 13 ozlijeđenih od kamenja za vrijeme artiljerijske i minobacačke vatre. (Vidi dok. br. 9.) U drugom napadu (12 travnja) partizani su imali 7 poginulih, 2 teže i 2 lakše ranjena, uglavnom od artiljerijske i minobacačke vatre.

Ukupni partizanski gubici u ovim dvjema borbama bili su 7 poginulih, 1 umro od zadobivenih rana, 1 teže ranjen, 5 lakše ranjenih i 13 ozlijeđenih od kamenja (vidi dok. br. 23). Prema tome podatak kojega iznosi Roatta (120 mrtvih i 200 »pretpostavljenih« tj. ubijenih uz pretpostavku) nije točan. U oba napada Talijani su bili odbijeni. Vidi dok. br. 9 i 23.

³ Odnosi se na prugu Ogulin—Sušak.

⁴ Vidi Zbornik, tom VI, knj. 2, dok. br. 145.

BR. 103

UPUTSTVO KOMANDANTA DRUGE TALIJANSKE ARMIIJE MARIA ROATTE OD 19 TRAVNJA 1942 GOD. O POSTUPKU S UHVAĆENIM PARTIZANIMA I NJIHOVIM POMAGAČIMA¹

Prilog »V« listu br. 7899
od 19. og travnja 1942 — XX

Način postupanja sa ustanicima

— Ustanici uhvaćeni sa oružjem u ruci i lica o kojima je riječ pod točkom a) br. I I-og dodatka raspisu 3.C.,² biće na mjestu strijeljani.

— Izuzetak čine:

— ranjeni

— sposobni muškarci ispod 18 godina

— žene

koji će biti predati (prvi pošto ozdrave), kompetentnim ratnim sudovima. —

Primjedba: Sadržaj ovog priloga neće biti uključen u raspis 3.C., već pismeno saopšten komandama Divizije (ili odgovarajućoj ustanovi) a od ove potčinjenim komandama samo usmeno. —

¹ Da je ovo uputstvo dala Komanda ove armije, odnosno njen komandant Mario Roatta, general i ratni zločinac, vidi se iz dok. br. 99.

² Ta točka glasi: »Dok su operacije u toku biće tretirani kao buntovnici (vidi u nastavku) sposobni muškarci, koji mada nisu uhvaćeni sa oružjem u ruci:

— budu uhvaćeni u neposrednoj blizini ustaničkih grupa pod takvim okolnostima da je očigledno da su učestvovali u oružanoj borbi;

— ili su uhvaćeni ne u neposrednoj blizini pobunjenika, već u zoni u kojoj se razvijala ili se razvija borba, i imaju na sebi uniforme ili dijelove vojne uniforme, oznake da pripada bandi, predmete vojne opreme, municiju ili eksploziv;

— ranjeni muškarci (pošto ozdrave), i sposobni muškarci ispod 18 godina uhvaćeni pod gore navedenim uslovima biće predati kompetentnim sudovima (vanrednim i redovnim). Žene koje su eventualno uhvaćene pod istim uslovima biće predate redovnim sudovima«.

BR. 104

IZVJEŠTAJ KOTARSKO OBLASTI BRINJE OD 20 TRAVNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA JEZERANE

PRIEPIS

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — KOTARSKA OBLAST BRINJE
Prs. broj: 210 — 1942. — Brinje, dne 20. travnja 1942. —
Predmet: Jezerane — napad od komunista. —

VELIKOJ ŽUPI VINODOL I PODGORJE

Senj

U gornjem predmetu podnašam sljedeći izvještaj:

Dana 16. travnja 1942. napali su komunisti iz sela Drežnice na mjesto Jezerane oko 5 sati u jutro.¹ Istih je bilo oko 1100 i bili su naoružani sa strojnicama, tri bacača mina i puškama. Prigodom napadaja zapalili su komunisti občinsku zgradu, župni ured, kuću trgovca Kusteca-Milana, kuću Geršaka i kuću Rubčića. Pokušali su zapaliti i zgradu mjesne škole, ali je ista bila od vojske pogašena.

U borbi, koja je trajala od 5 sati u jutro, pa do 8 sati na večer poginuo je od strane oružnika pričuvni poručnik Kršćanović Ivan, koji se nalazio u stanu kod župnika zajedno sa tri vojnika, a koji su vojnici prigodom napadaja pobjegli u školu, dok je poručnik skočio kroz prozor i predao se komunistima i otišao sa istima u župnu crkvu. Nadalje je poginuo domobran Joso Veljačić, a zarobljeni su po komunistima domobrani: Joso Bokulić, Mate Bokulić i Ivan Marinčić.

Od strane komunista nađeno je u samom mjestu Jezerane 6 mrtvih, a među njima i poznata komunistkinja Ljubica Gerovac, dok se identitet ostalih nije mogao ustanoviti. Nadalje od strane komunista uhvaćena je živa komunistkinja Marija Sertić žena Milana, koji se i danas nalazi među komunistima, a učestvovao je u napadu na Jezerane. Ista se Marija Sertić nakon što je preslušana kod ove oblasti nalazi u zatvoru kod talijanskih vlasti.

Ukupni broj poginulih komunista iznaša oko 150, dok ih imade preko 100 što teže što lakše ranjenih.³ Nadalje je poginuo od strane komunista poznati vođa Stržić Tomo, koji je bio vođa primorskog logora, a ubijen je po oružniku Frković Adamu.

¹ Napad na Jezerane izvršile tri čete Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda, dvije čete bataljona »Marko Orešković« i Proleterska četa. Vidi dok. br. 26.

² Narodni heroj Ljubica Gerovac

³ Naši gubici iznosili su 8 mrtvih i 16 ranjenih. Vidi dok. br. 26, pod akcije I bataljona.

Kroz cijelo vrijeme napada Hrvatski oružnici su se hrabro držali samo je predaja poručnika Kršćanovića iznenadila oružnike, jer je isti čim su komunisti počeli pucati istima zabranio, da pucaju, a što je značilo, da bi se morali skupa s njime predati oružnicima.⁴

Na saslušanju kod kotarske oblasti u Brinju izjavila je Marija Sertić, da je poručnik Kršćanović Ivan pisao komunistima u Drežnicu tri dana prije napadaja na Jezerane pismo, da neka samo dođu i da je sve uređeno i da će se svi bez da opali i jedan metak predati.

Naoružanje kod komunista je bilo vrlo jako, ali su isti usprkos toga bili od naših oružnika suzbijeni i potučeni do nogu. —

ZA DOM SPREMAN!

KOTARSKI PREDSTOJNIK

Pšeničnik v.r.

(M.P.)

BR. 105

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE OD 23 TRAVNJA 1942 GOD. O NAPADU JAKIH TALIJANSKIH JEDINICA NA MOSORSKU PARTIZANSKU CETU¹

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE

Službeno odjeljenje

br. 46/35 prot. Odjeljenje 3 V.P. 141, 23 travnja 1942 — XX

Predmet: Čišćenje zone Zrnovica (Split). —

GUVERNATORATU DALMACIJE — KABINET — Zadar
GUVERNATORATU DALMACIJE — GEN. DIR. POLICIJE Zadar

Od 14-og do 18-og tekućeg dva bataljona crnih košulja divizije »Bergamo«, jedan bataljon 129-og pješadijskog puka, jedna četa minobacača, jedna mitraljeska četa, dvije baterije u sadejstvu sa artiljerijom divizije »Perugia« i jedna grupa karabinjera za vr-

* Vjerojatno omaška — partizanima.

¹ Vidi dok. br. 82, 108 i objašnjenje br. 8 uz dok. br. 82.

šenje odgovarajuće službe vojne policije, pošavši od zone Zrnovica pristupili su akciji čišćenja u zoni masiva »Mosor« (Split-US-BN) gdje je bila naznačena prisutnost jedne jake bande odmetnika. —

Tučeni artiljerijom i avijacijom, gonjeni pješadijom odmetnici su se povlačili i zabarikadirali oko jedne velike pećine, sjedišta njihove komande, tražeći sklonište i u obližnjim pećinama, ali su iz njih bili rastjerani pod efikasnim dejstvom vatre. —

Ovoj odlučnoj akciji izbjeglo je samo nekoliko odmetnika: tri uhvaćena smjesta su strijeljana. —

Neki ranjenici su nađeni sakriveni između stijena i po pukotinama gdje su ih drugovi gurnuli da ne bi bili uhvaćeni. —

U sjedištu odmetničke komande nađeni su dokumenti, namirnice i municija. — Jedno slagalište oružja i municije kao i sve ono što se nije moglo odnijeti — uništeno je. — Između ostalog otkrivene su naslage snijega u kojima su sačuvane ogromne količine mesa koje su zatim prenijete u sjedište komande »Perugia«. —

Naši gubici: jedan crnokošuljaš mrtav; jedan oficir i dva crnokošuljaša ranjena. —

Pukovnik
komandant karabinjera Dal-
macije
Giuseppe Butti

BR. 106

IZVJEŠTAJ ZADARSKOG PREFEKTA VEZI-A ORAZI-A OD 24
TRAVNJA 1942 GOD. O NAPADU TALIJANSKIH POLICAJACA
I KARABINJERA NA GRUPU OMLADINACA ZA VRIJEME
ODRŽAVANJA SASTANKA SKOJ-A

Kr. prefektura Zadra
odjeljenje — Javna sigurnost
br. prot. — 02423 Kab.

Zadar, 24 travanj 1942 — XX
Guvernerat Dalmacije
25 travanj 1942-XX
korespodencija

Predmet: — Šibenik — sukob agenata Javne sigurnosti sa komu-
nistima

Priloga: 9

GUVERNATORATU DALMACIJE
— Kabinet —
GENERALNOJ DIREKCIJI POLICIJE ZA DALMACIJU

Zadar

Zauzima se Javna
sigurnost¹
27 —IV

Guvernerat Dalmacije
26 travanj 1942 — XX
16810/1792

Borba, koju bez prestanka vodi služba Javne sigurnosti protiv komunizma, naročito poslije smrti stražara Javne sigurnosti, Barbneri Sofokla (12 februara), u posljednje vrijeme je još pojačana jer je očigledno da je podivljala revolucionarna aktivnost stvorila jedan širi i konkretniji plan akcije, povjeren elementima izuzetne smjelosti a nepoznati su organima policije. Tako je do maksimuma pojačana služba Javne sigurnosti, proširujući sve više mrežu posmatranja i nadgledanja, dopunjenu savjesnom povjerljivom službom. —

Zaista, 2-og tekućeg oko 14,15 agent Javne sigurnosti Barbanente Duzepe obaviješten je od jednog povjerljivog lica, da su se

¹ Ova primjedba dopisana je rukom, crvenom olovkom, sa strane i parafirana. Paraf je nečitak.

na jednom utvrđenom mjestu u »Borgo di Mare« označenom brojevima 1 i 3, sakupili na tajni sastanak neki komunistički elementi među kojima se nalazila neka Berger Regina smatrana vrlo aktivnom i fanatičnom propagandistkinjom.

Barbanente je smjesta obavijestio narednika Kaprara Đuzepe, komandanta političkog odjeljenja koji je, iz bojazni da bi i najmanje oklijevanje u akciji moglo da kompromitira ishod važne službe, odlučio da djeluje najvećom mogućom brzinom, te je, sakupivši sve ljude koje je imao na raspoloženju, otišao na naznačeno mjesto. —

U blizini ribarnice sustigli su ih narednik Grieko Salvatore i stražar Marketi Pietro koji su, doznajući za slučaj, spontano htjeli da se pridruže grupi drugova, da bi s njima podijelili rizik i časti borbe protiv neumoljivog i grubog neprijatelja. —

Pripremvši oružje, u indijanskom redu su se popeli uz 3 stepenice slijedećim redom: stražar Morengi Rikardo, narednik Kaprara, narednik Grieko, stražari Barbanente, Fiorentino Duzepe i Pomaro Livijo. Stražarima Morengi i Fiorentino naređeno je da pođu na drugi kat zgrade, dok su agenti Marketi Pietro, Rombaj Đulijo, Ceketo Antonio, Đinaska Frančesko, Mančini Fausto i Bernakjoni Dino ostali da čuvaju ulaze, prozore i okolinu kuće.² —

Kaprara je prvi upao u sobu na prvom katu u neposrednoj pratnji kolege Grieka koji je naredio »Ruke u vis«. —

Četiri čovjeka i jedna žena koji su se nalazili oko stola, odmah su poslušali zapovijest. —

Agent Barbanente je tada započeo sa pretresom, dok je narednik Kaprara uzeo jedan list papira na kome je jedan od mladića, u momentu upada agenata ispisivao brojeve.

Zbog skučenosti prostora, ostali agenti sa nanišanjenim pištoljima, postavili su se u polukrug i čekali su da preuzmu kako je koji bio pretresen. —

Ta okolnost mora da je išla u prilog krajnje smjelom pokušaju komunista da pobjegnu. —

1 zaista jedan od ovih koji je zatim identificiran kao Crvak Momčilo pok. Mladena, rođen u Šibeniku 31-og srpnja 1922, munjevitim pokretom se uputio u pravcu ulaznih vrata, i istrjavši iz desnog džepa automatski pištolj, pucao je na stražara Pomaro Livija, ali metak mu je prošao samo postavu lijevog rukava, ostavivši ga nedirnutim. Drugi metak je ranio narednika Kaprara Đuzepe u desnu stranu grudnog koša, oborivši ga. Treći metak je dotakao gornju usnu narednika Grieko koji je, ne brineći se za sebe, svojim tijelom štitio kolegu Kaprara. —

² Ovaj događaj se desio u Šibeniku, u predjelu zvani Dolac. Talijani su uz pomoć svojih špijuna uspjeli da otkriju sastanak i tom prilikom ubiju tri omladinca tada člana Mjesnog komiteta SKOJ-a: Baranović Antu, Crvak Momčila i Trlaju Antu.

Iznenadena nepredviđenom i munjevitom reakcijom, agenti su se našli u nemogućnosti da pucaju, da ne bi ranili drugove, koji su bili u blizini komunista. —

Stražar Barbanente sa vedrim preziranjem opasnosti bacio se na pucača, mladića visokog, krupnog, sa neobičnom fizičkom snagom, i teretom svoga tijela prisilio ga je da spusti oružje, spriježivši ga da nastavi pucanje. —

Narednik Kaprara koji, iako smrtno ranjen i izobličen od fizičkog bola, nije izgubio vedrinu duha i nastavio je da bodri svoje ljude i da upravlja akcijom, s krajnjim naporom volje uspio je da se podigne i da puca na Crvaka, ubivši ga. Jedan od ostalih komunista, identificiran za Baranović Antuna Dok. Jeronima, rođen u Šibeniku 19-og svibnja 1920-te, vidjevši druga da je pao, bacio se na Barbanentu sa ciljem da ga obori i prisvoji oružje Crvaka, ali agent je uspio da mu istragne pištolj i da ga ubije sa dva metka.

Treći, identificiran za Trlaja Antuna od oca Antuna, rođen u Šibeniku 12-og srpnja 1924, koristeći gužvu, uspio je da umakne i potrčao je na drugi kat, ali agent Morengi Rikardo jednim metkom iz pištolja ga je ubio. —

Tragična scena koja se odigrala za nekoliko sekundi došla je od svog epiloga. —

Preostali Aleksa Milivoj Simeuna i Stefanije Suplajić, rođen u Šibeniku 20-og listopada 1919, tapetar, sa stanom u ulici Gorica 175, i Manojlović Darija, Nikole i Frederike Borglin, rođena u Biačiću (Drniš) 22-og ožujka 1919, učiteljica, nastanjena u Šibeniku na obali Sv. Marka, uhapšeni su i privedeni toj Ustanovi.

U drugom planu su, međutim, iznenadena i uhapšena slijedeća lica:³

- 1) — Klarić Paško Simeuna i Simeune Krnjević rođen u Šibeniku 21-og siječnja 1923, bivši student, nastanjen u ulici Sv. Katarine 13;
- 2) — Jelović Antun, Marka i Radović Matije, rođen u Kapriji, 14-og svibnja 1920, nastanjen u ulici Dolac br. 1, radnik;
- 3) — Berger Regina, Borisa i Vajnbaum Šalje, rođena u Šibeniku 8-og kolovoza 1922, bivša studentkinja, nastanjena u ulici Dolac br. 5;
- 4) — Crvak Despa, pok. Mladena i Zorka Ruže, rođena u Šibeniku 8-og veljače 1925, krojačica, nastanjena u ulici Dolac br. 3, sestra onoga što je pucao. —

Svi uhapšeni prijavljeni su Specijalnom sudu, koji je osudio na smrt: Aleksu Milivoja, Manojlović Dariju i Berger Reginu, smatrajući ih odgovornima za revolucionarno udruživanje usmjereno

³ To je bio sastanak Rajonskog komiteta SKOJ-a, koji se održavao u susjednoj kući. Po hapšenju pomenuti drugovi su strašno tučeni dok su ih putem vodili do zatvora.

na to da poremeti ekonomski, politički i socijalni poredak države, za učestvovanje u atentatu na oružane snage, kao i za krivicu zlonamjernog držanja oružja. —

Osudio je na trideset godina zatvora Klarić Paška i Jelović Antuna, smatrajući ih odgovornima samo za stvaranje revolucionarnog udruženja. —

Umanjio je kaznu zbog godina, osudivši na 8 godina zatvora Crvak Despu, odgovornu za pripadnost revolucionarnom udruženju. —

Svi su za vrijeme suđenja, a naročito Manojlovićeva i Bergerova pokazali zastrašujući cinizam, a osudu na smrt su primile podrugljivim osmjehom. —

Narednik Kaprara brzo je prenijet u civilnu bolnicu i podvrgnut operaciji. Tako se utvrdilo da je metak ušao s desne strane grudnog koša a izašao sa zadnje strane raznijevši jetru, desni bubrež i trbušnu maramicu. —

Od prvog momenta rana je izgledala vrlo teška, ali je postojala nada da će njegov mladi i snažni tjelesni sastav izdržati i prebroditi krizu.

Nažalost, u toku slijedeća 24 sata njegovo stanje se rapidno pogoršalo, tako da nije više bilo iluzija o neizbježnoj sudbini hrabrog podoficira. —

Držanje svih agenata koji su učestvovali u akciji bilo je u svakom pogledu dostojno posebnog rasmatranja.⁴ —

Predlažem trojicu za odlikovanje, i to zlatnom medaljom za sjećanje na narednika Javne sigurnosti Kaprara Đuzepe i srebrnom medaljom narednika Grieko Salvatore i stražara Javne sigurnosti Barbanente Đuzepe, opremljene prema obrascu 343. —

Prefekt
Orazi³

⁴ Činjenica da je agenata i karabinjera bilo dvanaest potpuno naoružanih sa puškama i pištoljima, a da su omladinci bili goloruki sa jednim pištoljem, da su bili iznenađeni i napadnuti, govori jasno koliko su netočna hvalisanja hrabrosti pomenutih karabinjera i agenata. Naprotiv, iako je pisan sa namještenim fašističkim patosom, iz izvještaja jasno izbija herojstvo omladinaca.

⁵ Vezio Orazi, prefekt prefektura Zadar, ubijen od partizana bataljona »Bude Borjan« svibnja 1942 godine. Vidi dok. br. 150.

BR. 107

NAREDBA TESTE, PREFEKTA PROVINCIJE KVARNER OD 24
TRAVNJA 1942 GOD. O REPRESALIJAMA NAD TAOCIMA

PREFEKT PROVINCIJE KVARNER

na osnovu vlasti dodijeljene mu kraljevskom naredbom od
18 svibnja 1941 — XIX br. 452 za područja pripojena provinciji
Rijeka

a imajući u vidu da se uslijed djelovanja komunističkih zlo-
činaca u pripojenim područjima ostvaruju zločinstva prema oso-
bama i stvarima

n a r e đ u j e :

Od danas za svaki zločin političkog karaktera izvršen nad
vojnima i civilima upotrebiti će se izravne represalije strijelja-
jući komunističke taoce, čiji će se broj utvrditi s vremena na vri-
jeme prema težini zločina.

Za zločine izvršene nad imovinom, javnom ili privatnom, kon-
fiskovati će se imovina svih onih koji bilo kako doprinesu, makar
i šutke, olakšanju zločina, a ne prijave ga odmah vojnim ili poli-
cijskim vlastima.

S vremena na vrijeme biti će označena imena onih stanovnika
koji će morati prisilno sa svojim ličnim prinosima i vlastitim
imetkom sudjelovati u obnovi oštećene ili uništene imovine.

Ovaj proglas stupa na snagu 48 časova nakon njegove objave.
Rijeka, 24 travnja 1942/XX

Prefekt
Testa

BR. 108

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA OD 25 TRAVNJA 1942 GOD.
O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U OKOLICI SINJA I NA
MOSORU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA CETINA

V.T. broj: 23/42

Omiš, dne 25 travnja 1942

Predmet: Nedjeljni izvještaj

Velike Župe za vrijeme od 19

travnja 1942 do 25 travnja

1942.

- 1) **MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA**
TAJNIŠTVO MINISTRA — ZAGREB —
- 2) **RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST**
— ZAGREB —
- 3) **MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA** — ZAGREB —
- 4) **UREDU POGLAVNIKA** — ZAGREB —
- 5) **MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA**

Za glavni stožer

— ZAGREB —

- 6) **OBCEM UPRAVNOM POVJERENIKU** — SUŠAK —

Savezno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15 si-
ečnja 1942 V.T. broj 14-I-A-1942 podnosim sljedeći izvještaj:

Ad I/.

Pobune ima u većem razmjeru u kotaru Sinj i to u planinama:
Svilaji, Dinari i Kamešnici, a manjih grupa pobunjenika ima u ko-
tarima Omiš, Supetar, Makarska i Hvar. Ove manje grupe se zadr-
žavaju u planinama i brdima te izbjegavaju sukobe sa jačim našim
naoružanim snagama, nego vrše nasilja nad pojedinim osobama
ili manjim grupama oružnika. Ovu taktiku upotrebljavaju pobu-
njenici naročito nakon akcije čišćenja u planini Mosor i kod Gradca.

Tokom ove nedjelje pobunjenici su izvršili sljedeća nasilja:

a) U noći između 18 i 19 travnja vođa pobunjenika u kotaru
Sinj Vice Buljan sa 10 partizana došao je u selo Radošić (kotar
Sinj) i upao u prostorije društva »Adria Bauxit« i odnio 12 kg.
eksploziva, izvjestan broj kapsula, više litara maslinovog ulja i
nešto drugih živežnih namirnica. Istom prilikom ova banda je
uništila postrojenja bauxitnog rudnika i odniela neke dielove istih.

b) Dne 20 travnja 1942 oko 19 sati između mjesta Sutivan i
Mirca (kotar Sup>etar) grupa pobunjenika nepoznate jačine napala
je iz zasjede pušćanom vatrom oružničku ophodnju stožernog na-
rednika Mlakara, i oružnika Meštovića, koji su uzvratili paljbu,
ali kako su bili brojčano slabiji i bez zaklona, povukli su se bez
gubitaka.¹

¹ Napad izvršila jedna desetina čete bračkih partizana.

c) Dne 21 travnja 1942 u zoru partizani u tri kolone po sto ljudi napali su sela Zasiok i Vučipolje (kotar Sinj), ali su oružani seljaci (milicija) bili pripravnici i pružili otpor, a priskočili su im u pomoć i milicioneri iz sela Potravlje i Maljkovo.²...

d) Dne 21 travnja 1942 oko 24 sati ubijen je u selu Makar (kotar Makarska) glavar istog sela Šabić Ivan pok. Mate od jedne komunističke bande u jačini od 5 (pet) ljudi. Motiv ubojstva bio je što je ubijeni utjecao na porodice pobunjenika da utječu na iste kako bi se povratili svojim kućama.

Ad III/.

a) Akcija čišćenja pobunjenika u planini Mosor, započeta dne 15 travnja 1942 završena je dne 19 travnja 1942 i to uspješno. Pobunjenici su dielom pobijeni, dielom pohvatani, a ostatak se je razbježio prema planinama Svilaji i Biokovu. . . . Talijanska vojska, koja je u akciji sudjelovala zajedno sa našim dobrovoljcima i domobrancima, u glavnom je upotrebila topništvo, bacače i teške strojnice, dočim su naši dobrovoljci i domobranci došli u neposredan sukob sa pobunjenicima, a borbi su se tada pridružili i Talijani, koji su došli s leđa pobunjenicima i pri tome je poginulo najviše pobunjenika. Na našoj strani bilo je samo par lakše ranjenih, a na strani Talijana dva mrtva (jedan časnik i jedan vojnik). Do uspjeha je dakle došlo uslied podpune suradnje talijanske vojske i naših dobrovoljaca i milicionera, a glavnu zaslugu za ovu suradnju dakle i uspjeh nosi zapovjednik divizije »Bergamo« u Siriju general e. Piazzoni, koji je akciju čišćenja omogućio, dozvolio naoružanje naših dobrovoljaca i u sporazumu sa našim predstavnicima stvorio plan akcije, koji je uglavnom i izveden. — Detalji o ovoj akciji javljaju se posebnim izvještajem.³

b) U pogledu akcije naših letećih vodova na otoku Braču, o kojoj je javljeno u prošlonedjeljnom izvještaju, nema se ništa važna nadodati, pošto tamo raspoložemo sa malim snagama, a otok je vrlo prostran, nisu se mogla pronaći skloništa pobunjenika, niti je došlo do jačeg sukoba sa istima. . . .

c) Dne 23 travnja 1942 oko 11 sati naši oružnici i milicioneri uhvatili su više sela Brštanova (obćina Lečevica — kotar Omiš) komunističkog kurira Božu Penovića iz Postinja, naoružana bom-» bom i samokresom te je isti pri pokušaju biega ubijen.

d) Dne 25 travnja 1942 kod Bitunca Staja povrh sela Rude u Kamešnici (kotar Sinj) sukobili su se naši oružnici sa postaje Han

² Napad izvršili borci Dinarske partizanske čete.

³ Borci Mosorske čete uspješno su odbijali napade talijanske vojske i ustaša. Međutim, kada je donesena pogriješna odluka da se četa raspusti i podijeli u manje grupe, ove nisu mogle više da se suprotstave nadmoćnim neprijateljskim snagama. O tome opširnije vidi primjedbu 8 uz dok. br. 82.

i naši milicioneri sa partizanima te je u borbi ranjen zapovjednik postaje Han narednik Josip Tomaš, a dva su partizana nađena mrtva, dočim ih ima nekoliko ranjenih. Partizana je bilo u borbi oko 30 te su se razbjegli.

Vidi se iz gornjega da se akcija čišćenja kao i manji sukobi sa partizanima po nas sve uspješnije razvijaju, a tomu je uzrok osnivanje i naoružanje naših milicionera uz pomoć zapovjednika divizije »Bergamo« generala g. Piazzoni-a, koji je, uvidivši da milicioneri uspješno djeluju na likvidiranju partizana, omogućio naoružanje milicionera u mnogim selima te sada milicioneri sudjeluju uz druge naše oružane snage u svim akcijama koje provodi talijanska vojska proti pobunjenika.

U sporazumu sa talijanskim presidijem u Omišu provada se naoružavanje milicionera i na području kotara Omiš, što će također imati uspjeha, a s druge strane partizanima će svuda gdje ima milicionera biti onemogućeno vršiti nasilja i pljačke u pojedinim selima.

Akcija povjerenika Glavnog Ustaškog stana g. Marijana Šimića, o kojoj je javljeno u prošlom izvještaju pod Ad III/, c). imala je samo djelomičan uspjeh i to na području kotara Makarska, gdje se je svojim kućama povratilo 14 lica. Prema tome proti onima koji neće da se povrate treba žurno poduzeti druge mjere.

Ad IV/. kao u prošlonedjeljnom izvještaju.

Ad V/. Talijanske vojne vlasti i dalje su odlučne u provadanju akcija čišćenja protiv pobunjenika, koje se vrše uz suradnju sa našim vojnim vlastima.

Držanje talijanskih vojnih vlasti prema našim građanskim i vojnim vlastima na području čitave Župe u glavnom je korektno i prijateljsko, ali u nekoliko slučajeva dogodile su se i neke nekorrektnosti. Dogodilo se je naime da su neki trgovci iz Splita kupili na našim stočnim pazarima veće količine janjaca i goveda te ih — ne imajući izveznu dozvolu — htjeli prokrijumčariti u Split. Naše vlasti su sasvim ispravno stoku plienile, na što su Talijani pravili presiju na naše vlasti da se stoka mora propustiti za Split, a u Milni (na otoku Braču) intervenirala je i talijanska vojska te je stoka silom odpremljena u Split. U Omišu opet zapovjednik talijanskog presidija satnik Alaimo prosto je naredio kotarskom predstojniku da zaplienjenu stoku mora pustiti u Split. Ovakav postupak talijanskih vojnih vlasti onemogućuje našim građanskim vlastima vršenje postojećih zakonskih propisa.

ZA DOM SPREMNI!

Zamjenik velikog Župana
(M.P.) Podžupan:
Potpis nečitak

BR. 109

v

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U KARLOVCU
OD 26 TRAVNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKI
KAMION KOD VOJNICA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
USTAŠKA NADZORNA SLUŽBA

Ured 1

Broj 20095(42-111)1

Zagreb, 8. svibnja 1942.

Predmet: Četničko-komunistički
napadaj na kamion kod Vojnića. —

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
Glavni Stožer

Zagreb

Župska redarstvena oblast u Karlovcu svojim dopisom od 26. travnja 1942 br. 1527/1942 u gornjem predmetu među ostalim izvješćuje ovo:

Pozivom na izvještaj od 25. travnja 1942. dopunjuje se izvještaj o napadu partizana na kamione sa ustašama na putu od Vojnić-kolodvora prema Vojniću kako slijedi:

»Do sada nije stigao ovoj oblasti nikakav službeni izvještaj o samom događaju i ako je isti sa više strana tražen.

Iz privatnih izvora saznala je ova oblast, da je spomenuti kamion napadnut na jednom zavoju ceste unakrsnom vatrom iz strojnice, a prvi je pogođen upravljač kamiona, te je kamion skrenuo sa ceste, a iz njega su počeli iskakati ljudi, kako je koji stigao. Prvi je izskočio ranjeni upravljač, ali je isti odmah smrtno pogođen. Za njim je skočio ustaški satnik dr. Čanić ali je i on odmah smrtno pogođen u čeljust sa dum-dum nabojem tako, da mu je formalno raznesen dio glave. Jedino ustaški satnik Josip Hibl je uspio doći se jedne strojnice s kojom se je povevši sobom jednoga ranjenoga čarkara sklonuo kraj hrpe drva i odavle davao odpor do zadnjega naboja, koji je čuvao za sebe da se njim usmrti.

U zadnji čas došlo je pojačanje, jer je dojurila kolona ustaša na motornim trokolicama, te su se partizani povukli. Ustaški satnik Hibl spasio je četiri puške, laku strojnicu i ranjenog čarkara. Imena ubijenih i ranjenih ova oblast nije mogla saznati, jer ni odkle nije mogla dobiti podataka.¹

¹ Napad su izvršili borci Proleterske čete Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 34.

Ovoj oblasti je veoma teško dobivati podatke od vojnih vlasti, jer iste nemaju razumevanja za to, pa je stoga time otežčano vršenje dužnosti činovnika ove oblasti, koje izvještaje naslovu moraju slati, a koji bi izvještaji morali biti čim precizniji.

Prema privatnim viestima Krnjak je po partizanima potpuno spaljen, a nakon dolaska naših trupa u Krnjak isti je nađen potpuno prazan«.

Prednje se dostavlja na znanje s molbom, da se obzirom na predzadnji dio spomenutog izvještaja, izvoli izdati nalog svima zapovjednicima domobranskih odnosno ustaških postrojba, koje djeluju na zemljištu, da o svim važnim i važnijim događajima izvieste odmah neposredno i onu kotarsku odnosno župsku redarstvenu oblast, na području koje se događaj zbio, kako bi se u predmetu iste strane moglo najžurnije uredovati.

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

**PROČELNIK III ODJELA:
Potpis nečitak**

BR. 110

IZVJEŠTAJ UREDA JAVNE SIGURNOSTI KISTANJE OD 28
TRAVNJA 1942 GOD. O SARADNJI ČETNIKA POPA ĐUJIĆA I
TALIJANA

KRALJEVSKI URED JAVNE SIGURNOSTI GRANICA¹ KISTANJE

Br. 109/1 prot.

Kistanje 28. IV. 42 XX

Predmet: vijesti izvan granice

KRALJEVSKOJ KVESTURI

Zadar

i na znanje Kraljevskom komesarijatu za policijsku službu

V POGRANIČNA ZONA (PREFEKTURA)

Hitno

Trst

Po dužnosti obaviještavam da su sinoć oko 20.30 časova dolazeći iz Otrića (Lika) prema Kninu, Pađene, Mokro Polje, Ervenik Donji, prešli klanac Žegar br. 60 pravoslavni nacional-socijalisti sa vođom Đujić Momčilom (pop)² i uputili se u Krupu (Hrvatska) da unište komunističke bande u toj zoni.—

¹ Odnosi se na granicu između t.zv. NDH i dijela Dalmacije koju je Italija okupirala i »prisajedinila«. Granica je išla r. Zrmanjom, na s. Ervenik, s. Radučić, r. Krka, južno od Drniša ka obali zahvatajući područje Trogira i Splita.

* Radi se o četnicima popa Đujića.

Bili su naoružani sa 20 puškomitraljeza, 40 pušaka i 120 bombi, sve naoružanje i materijal bivše jugoslavenske vojske. Kretali su se teretnim automobilima talijanskih vojnika, koji su ih odmah nakon povratka ispraznili, a pratila ih je oružana pratnja četvorice naših vojnika sve do mosta na granici.

(M.P.)

Komesar javne sigurnosti
(Roberto de Litala)

BR. 111

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE ORUŽNICKE PUKOVNIJE
OD 29 TRAVNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U KOR-
DUNU, GORSKOM KOTARU I SLAVONIJI U DRUGOJ POLOVICI
TRAVNJA 1942 GODINE

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO**

**1. HRV. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 612/Taj.**

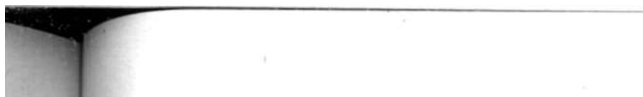
U Zagrebu, dne 29. travnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće za
drugu polovicu mjeseca
travnja 1942.

- 1.) VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU ZAGREB
- 2.) RAVNATELJŠTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB.
- 3.) ZAPOVJEDNIŠTVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE KNIN.
- 4.) ZAPOVJEDNIŠTVU 3. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
BANJA LUKA.
- 5.) ZAPOVJEDNIŠTVU 4. ORUŽNICKE PUKOVNIJE TUZLA.
- 6.) ZAPOVJEDNIŠTVU 5. ORUŽNICKE PUKOVNIJE SARAJEVO.
- 7.) ZAPOVJEDNIŠTVU 6. ORUŽNICKE PUKOVNIJE MOSTAR.
- 8.) ZAPOVJEDNIŠTVU VOJNE KRAJINE SARAJEVO.

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva
J.S. Broj 320/Taj. od 31. srpnja 1941. a prema uputu z[^] organi-
zaciju i rad izvještajne službe predlažem sljedeće izvješće, za vri-
eme minulih 15 dana.

Dne 7. travnja o.g. između 3 i 4 sata oko 80 partizana upali
su u selo Prilišće, kotara Karlovac, opljačkali poštu, polupali brzo-

glasnu centralu, potrgali sliku Poglavnika, odnieli 34,488 kuna, 9.000 kuna u markama, ubili ustašu Josipa Boljkovač. Istodobno je poginuo i jedan domobran, koji je prilikom vršenja dužnosti graničnog stražnika naišao na partizansku zasjedu. Po mjestu su . . . i komunističke letke, a zatim otišli putem u Bosiljevo. Uz put su sreli jednog domobrana, koga su razoružali.¹

Dne 7. travnja o.g. oko 16 sati na putu iz Slavskog Polja prema Crevarskoj Strani, kotara Vrgin Most iz zasjede partizani su ubili domobranskog poručnika Milu Margetu i dvojicu oružnika. Od ubijenih su oduzeli 2 puške, 3 bombe, 3 okvira (skladišta) puna naboja za strojnu pušku, dalekozor i sve privatne stvari.

Dne 10. travnja o.g. oko 0.30 sati partizani su napali istodobno vojarnu oružničke postaje i željez. kolodvor u Vrgin Mostu, kotara istog. Napadaj je odbijen bez gubitaka na obje strane.

Dne 12. travnja o.g. pobjegli su od svojih kuća iz sela Hrastovca, kotara Kostajnica i pridružili se partizanima u Šamarici Manojlović Zarko student visoke komercionalne škole, Branko Mihajlović svršeni đak 8 razreda gimnazije, Domazet Miloš općinski pisar, Stojan Pojić, i Dušan Tomić, svi iz Drljača, kotara Petrinja. Posljednja dvojica poljodjelci.

Dne 19. travnja o.g. oko 15 sati na putu između Gejkovca i Topuskog, kotara Vrgin Most na jednom zavoju za vrieme usporene vožnje partizani su napali samovoz, u kome se vozilo 30 ustaša iz Topuskog u Kladušu. Na mjestu je poginulo 14 ustaša, među kojima ustaški nadporučnik Hrvatić i poručnik Ivan Bulić, a 15 ih je što teže i lakše ranjeno.²

Dne 23. o.mj. oko 500 partizana napalo je puščanom vatrom Glinsko Novo Selo, kotara Glina, naoružani seljaci dali su otpor. Na strani seljaka poginuo je jedan seljak i 1 žena lakše ranjena, dok na strani napadača ubijen je 1 partizan, a dvojica su ranjeni. Napadači su odnieli 2 vojničke i 2 građanske puške sa 120 voj. naboja. Od šestorice seljaka uzeli su 6.500 kuna gotovog novca, nešto obuće i odjeće, a zatim otišli prema selu Luščana i Brnjeuške, otkuda su i došli.³

Petrinja: Dne 1. 2. i 3. o.mj. po gradu Kostajnici, kotara istog dijeljeni su komunistički letci. Kao raspačavatelji su uhićeni Miloš Očigrija općinski pisar iz Mečenčana, i pekarski pomoćnik Janko Pavlović iz sela Borojevića, kotara Kostajnica. Predani su kotarskoj oblasti u Kostajnicu.

¹ Akciju izvršili dijelovi Prvog kordunaškog NOP odreda.

² Napad izvršila Treća četa Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 27, pod PS.

³ Napad izvršile Prva četa Trećeg bataljona i Proleterska četa Banije u cilju razoružavanja seljaka. Vidi dok. br. 40.

Dne 8. o.mj. u šumi Toplička Kosa, kotara Vrgin Most pronađena su 2 kom. letka. Rasturači nisu utvrđeni.

Dne 2. i 3. o.mj. u selu Stazi, kotara Kostajnica raspačani su kom. letci. Kao raspačavatelji uhićeni su Mijo Đukić, seljak, Stevo Smiljanić gostioničar i seljak Nikola Boljanić. Osim ovih uhićeni su: Dragojlović Nikola i Stojan, Tubić Duro, Milan Kuzmanović i Vanić Petar, svi iz sela Staze, kotara Kostajnice, koji su održavali tajne kom. sastanke i sakupljali priloge, te pomagali partizane u šumi. Svi su predani kotarskoj oblasti u Kostajnicu.

Dne 11. i 12. o.mj. u selu Sašu, kotara Kostajnica raspačana su 2 kom. letka. Krivci nisu utvrđeni.

Dne 17. o.mj. oko 200 naoružanih partizana opkolili su i upali u selo Desni Stefanki, kotara Pisarovina, pretražili selo i odnieli 3 vojničke puške sa 50 naboja.

Dne 18. travnja o.g. oko 12 naoružanih partizana došli su u dodir sa pastirima stoke u šumi blizu Draganića, kotara Karlovac, dali im nekoliko kom. letaka i kazali im, da su oni narodna vojska, da je u Beogradu Nedić, koji ubija Hrvate, a u Zagrebu Pavelić, koji ubija Srbe. Potraga za partizanima ostala je bez uspjeha.

Ogulin: ...

Dne 7. na 8. travnja o.g. partizani su napali domobransku stražu kod mosta na rijeki Mrežnici kao i stražu kod željez. vodo-crpa, nedaleko Josipdola, kotara Ogulin. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

Dne 9. travnja o.g. oko 16 sati oko 50 partizana napali su i razoružali 5 rizničkih stražara u selu Blaževcu, kotara Vrbovsko, te tom prilikom odnieli 5 voj. pušaka i 250 naboja, a stražare pustili.

Dne 10. travnja o.g. oko 200 partizana napali su i razoružali talijansku stražu od 20 stražnika na mjestu Proprati, područje kotara Delnice. Komunistima je palo u ruke 6 strojnih pušaka i veliki broj naboja. Razoružana momčad je odmah puštena.⁴

Dne 11. o.mj. oko 21 sat oko 30 partizana oduzeli su 2 građanske puške i 25 naboja od lugara Antić Karla i Franje iz Presike, kotara Vrbovsko.

Dne 13. travnja o.g. u 18 sati na putu Vrbovsko—Hrv. Moravice⁵ kod sela Presike, kotara Vrbovsko partizani su zaustavili dvojica kola raznih namirnica, koja su upućena za prehranu stanov-

⁴ Talijansku stražu razoružali su borci Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

⁵ Srpske Moravice

ništva u Hrv. Moravicama, te oboja kola sa kočijašima odveli u šumu. Za sudbinu kočijaša do sada se ništa ne zna.

Dne 13. travnja o.g. talijanske vojne vlasti oslobodile su mjesto Ravnu Goru, kotara Vrbovsko od komunista, koje je mjesto bilo u njihovim rukama od 22. ožujka o.g.⁶

Dne 13. travnja o.g. oko 1 sat oko 50 komunista zapalili su zgradu pučke škole u Ličkoj Jesenici, kotara Ogulin. Intervencijom oružnika vatra je pogašena, a komunisti su pobjegli.

Dne 15. travnja o.g. oko 22 sata partizani su napali puščanom vatrom željez. skretnički blok kod željez. postaje Generalski Stol, kotara Vrbovsko. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

Dne 15. travnja o.g. oko 10 partizana napalo je talijansku fašističku posadu u selu Petrovići, kotara Vrbovsko. Fašisti su napadaj odbili i ovom prilikom 2 komunista ubili, a 2 živa uhvatili, koji su odmah strijeljani. Istodobno je uhvaćena i ženska Maravić Kosa, koja je odvedena u talijansko posadno zapovjedništvo u Hrv. Moravice. Kod ubijenih i uhvaćenih partizana nađene su odnosno oduzete 3 vojničke i 1 građanska puška.

Dne 16. travnja o.g. talijansko posadno zapovjedništvo u Vrbovskom bacilo je 10 mina na gornji dio sela Vučkovići, kotara Vrbovsko, kojom su prilikom srušene 3 kuće i lakše je ranjeno 5 osoba.

Dne 15. o.mj. u 18 sati na želj. postaji Lokve, kotara Delnice, komunisti su ranili 2 talijanska vojnika, od kojih je 1 od zadobivenih rana umro.

Dne 10. o.mj. u 10.20 sati u selu Benkovcu, kotara Delnice, partizani su razoružali 2 riznička stražara, a zatim ih pustili.

Dne 17. o.mj. u 18 sati ophodnja od 2 oružnika ispostave Biljevina, na mjestu zv. »Duboki Dol«, kotara Delnice bila je napadnuta po partizanima, u borbi savladana i razoružana, a zatim puštena.

Dne 19. o.mj. u 5 sati naišao je osobni vlak iz Tounj—Zdenca prema Gornjim Dubravama na razvaljenu prugu. Stroj sa, 7 vagona stropoštao se u jarugu, usljed čega je nastupila eksplozija od plina za rasvjetu, pa su vagoni izgorili. Ovom prilikom bila su 2 mrtva, a 12 osoba ranjenih. Šteta iznosi oko 15.000.000 kuna. Istog je dana promet uspostavljen.⁷

Dne 21. o.mj. oko 6 sati kod sela Vere, kotara Ogulin partizani su napali talijanski odjel od 120 vojnika, 4 talijanska vojnika su ranjeni, a oko 50 ih je zarobljeno. Ovom su prilikom komunisti došli do 3 lahke strojnice i 15.000 naboja, usljed čega su se Talijani

" Ravnu Goru je držao bataljon »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

⁷ Rušenje pruge izvršile Druga četa Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda i Treća četa Gomirskog bataliona. Vidi dok br. 33.

povukli prema Plaškom, a partizani prema Ličkoj Jesenici, kotara Ogulin. Partizani su na tom mjestu porušili oko 4 km. željez. pruge, te zapalili stražaru br. 17, koja je izgorila.⁸

Dne 22. travnja o.g. oko 13 sati kod sela Turkalji kotara Ogulin, jedan talijanski odjel uz pripomoć oružnika sukobio se sa skupinom od 100 partizana.⁹ Borba je trajala 2 sata. U borbi je ranjen 1, a 1 ubijen talijanski vojnik. Na strani oružnika nije bilo gubitaka, dok na strani partizana gubitci nisu poznati, jer su se povukli.

Bjelovar: Dne 8. travnja o.g. partizani su upali u selo Pušine, kotara Podravska Slatina, ubili Milaković Tomu, Stojana, Drenu i Svetozara, zato, što su napustili njihovo društvo u šumi i vratili se svojim kućama.

Dne 9. travnja o.g. partizani su upali u selo Đurišić, kotara Podravska Slatina, iz svake kuće sakupili nešto namirnica, a zatim otišli u šumu Papuk. Istog dana isti partizani zaustavili su radnički vlak udaljeno 2 km. od željez. postaje Slatinski Drenovac, kotara Podravska Slatina, radnike istjerali iz vlaka, koji su pošli u šumu, a potom cijelu kompoziciju vlaka pod punom parom u stroju pustili natrag niz prugu prema željez. postaji Sl. Drenovac, gdje je vlak udario u ložionicu i smrskao se.¹⁰

Dne 11. travnja o.g. oko 150 partizana opljačkali su planinarski dom na »Jankovcu« u planini Papuk odnievši 29 gunjeva i 20 jastuka. Na odlazku potrgali sliku Poglavnika, poderali hrvatsku zastavu i polupali lampe.

Dne 13. travnja o.g. partizani su istjerali 550 radnika iz šume kod Slatinskog Drenovca, kotara Podravska Slatina, i tom prilikom im kazali: »Ne damo drva Nijemcima«-

Dne 16. travnja o.g. u šumi Vujkovača, kotara Grubišno Polje u borbi između oružnika i partizana teško je ranjen oruž. narednik Juraj Ostrman, zapovjednik postaje Vel. Grđevac, te pričuvni domobran Greganić Simun.

Dne 18. travnja o.g. u 0.30 sati oko 500 partizana opkolili su i napali selo Đakovac, kotara Grubišno Polje i onomjesnu vojarnu oružničke ispostave. Bombom razbili vrata, razoružali 1 oružnika i 3 domobrana, svukli sa njih odielo, pokupili svu posteljinu i živežne namirnice. Istodobno u istom selu opljačkali 9 domova, te sobom odveli ustaškog rojnika Horvat Gabrijela.¹¹

Dne 20. travnja o.g. oko 22 sata jedna skupina komunista u selu Radeljevo, kotara Koprivnica, odniela je vojnu odoru i pri-

⁸ Napad izvršiše Prvi bataljon »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda.

* Prvi bataljon »Marko Trbović«.

¹⁰ Akciju izvršila Sesta četa Drugog bataljona Slavonskog NOP odreda.

¹¹ Napad izvršila Sesta četa Drugog bataljona Slavonskog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

pasni remen iz kuće domobrana Ivana Vrtarića. Istodobno i u istom selu dsti partizani došli su u kuću jednog seljaka, kod koga se nalazio sakupljeni kukuruz za državu, te ovaj kukuruz podielili seljacima.

Varaždin: Dne 12. travnja o.g. oko 21 sat komunista Stanko Šalamun i Mato Žitnjak došli su u kuću tabornika Viktora Mišak, u selu Trnovec, kotara Varaždin, sa pozdravom »Spremni« zatim pucali iz samokresa, te ovom prilikom na mjestu ubili tabornika Viktora Mišak, logornika Šimuna Gazdek, iz sela Beretinca, kotara Varaždin i Andriju Signjar iz Virja, kotara Đurđevac. Gazdek i Signjar bili su gosti na večeri kod tabornika Mišaka» Od ubijenog Gazdeka oduzeli su 1 samokres.

Navedeni komunisti pridružili su se jednoj skupini partizana, koja je na njih van sela čekala, zajedno otišli u Zbelavu, kotara Varaždin, tamo na željez. mostu razoružali stražu od 6 vojnika, te odnieli 6 pušaka sa nabojima, svukli odoru sa vojnika, a vojnike pustili.¹²

Dne 13. travnja o.g. oko 0.30 sati oko 60 partizana došli su u selo Jalžabet, kotara Varaždin, sobom su odveli ustaškog tabornika Stjepana Cesaree, oduzeli su 9 vojničkih pušaka, 100 naboja, 2.000 kuna gotovog novca, 6.000 kuna taborskog novca, za 2.000 kuna duhana, i taborski krugovalnik. Za sudbinu odvedenog Cesarea ništa se ne zna.

Iste noći, isti partizani povelu su sobom zamjenika tabornika iz sela Jalžabeta, kotara Varaždin Mirka Horvata, koji je usput pobjegao, ali su na njega pucali i ranili ga u trbuh.

Spomenuti partizani su otišli u šumu kraj brda Kamenjak.¹³

Prema prikupljenim podacima ima oko 200 partizana kod sela Duge Rijeke, kotara Ludbreg, koji se tamo zadržavaju.¹⁴

Dne 15 travnja o.g. oko 1 sat došla su 4 komunista u selo Pluska, kotara Klanjec pred kuću ondašnjeg seljaka Stjepana Herendića, izazvali ga pred kuću, te sa 4 hitca iz voj. puške na mjestu ubili, nakon toga bacili 1 bombu, a potom otišli prema Zagrebačkoj Gori.

Na području ostalih krila od posljednjeg podnešenog izvješća do danas nije nastupila nikakova promjena.

6.) O PRILIKAMA PREHRANE I PROMETA:

Prehrana je vrlo slaba, osobito u pasivnim krajevima. Najteže prolazi sirotinja i radnici, koji teško dolaze do živežnih na-

¹³ Akcije izvršili partizani sa Kalnika. Vidi dok. br. 68.

" Odnosi se na dva voda jačine 52 partizana, koji su djelovali u okolici Kalnika.

mimica, jer obskrbni uredi po seoskim obćinama i gradovima nemaju redovno živežnih namirnica za izdavanje.

Prometne prilike na željez. prugi Petrinja—Karlovac još su ograničene, a i suvozemni promet i veze između kotarskih centara i sela ograničene su usljed nesigurnosti, dok je željez. promet na području krila Ogulin jako ugrožen akcijom partizanskih odreda, a također ni suvozemni promet nije ništa bolji.

8.) ODNOSAJI SA SAVEZNIČKIM VOJSKAMA, CIJI SE DJELOVI NALAZE U NAŠOJ ZEMLJI:

Sa njemačkom vojskom dobri su. Sa talijanskom vojskom neiskreni. Talijanska vojska ne gleda sa simpatijom naše domobrane. Na području grada Karlovca talijanski vojnici neće da pozdravljaju naših časnika, a da se o dočastnicima ne treba ni govoriti. Naši časnici prelaze preko toga, ali to građanstvo primjećuje i neugodno kritikuje.

Dne 13. travnja o.g. jedna skupina talijanskih vojnika u Dugojoj Resi, kotara Karlovac napala je tamošnjeg ustaškog tabornika ing. Mihovila Polovića i dvojicu ustaša, ove su razoružali, natukli, a tabornika još i ošišali, navodno zato, što su branili druženje našim djevojkama sa talijanskim vojnicima i što su se prilikom proslave 10. travnja o.g. pjevale neke pjesme, u kojima se spominje Dalmacija.

IV. ZAKLJUČAK:

. . . Prieko potrebno bi bilo zahvatiti temeljito čišćenje kotara Petrinja i Glina, koji gravitira prema Šamarici, jer su preostale bande još uvijek veoma i brojčano jake i dobro naoružane. Ovo bi bilo naročito potrebno učiniti dok se šuma nije zazelenila. Naročito su sada ugrožene oružničke postaje po Kordunu, koje su veoma brojčano slabe i naoružane u odnosu prema banditima.

U vlasti komunista-četnika nalaze se sljedeće oružničke postaje: Drežnica, Jasenak, Mrkopalj i Nova Kršlja.

Ponovno je uspostavljena oružnička postaja Perjasica, a na novo je uspostavljena oruž. ispostava Miholjsko.

Potrebno bi bilo, da se još neoslobođene postaje čim prije oslobode ispod vlasti pobunjenika, čime bi se u mnogome pribavio ugled državne vlasti.

(M.P.)

Zapovjednik, podpukovnik
(Duffek)
Duffek

BR. 112

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 7 SVIBNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U DRUGOJ POLOVICI TRAVNJA 1942 GODINE

ZAPOVJEDNIČTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Br. 3810/Taj.

U Sisku, dne 7. svibnja 1942

Predmet: Doglasno izvješće
za drugu polovinu mjeseca
travnja 1942.

- 1) MINDOM-Glavni Stožer-Očev. odjel.
- 2) ZAPOVJEDNICTVU II. i III. DOMOBRAN. SBORA
- 3) VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNICTVU.

SASTAVAK.

Na temelju zapovjedi Mindoma-Glst.-Očevidni odjel-Očev. Br. 4163-Tajno od 11. studenog 1941. godine dostavljam doglasno izvješće za drugu polovinu mjeseca travnja 1942. sastavljeno na temelju prikupljenih podataka u sljedećem:

2) Odmetnička akcija i preduzete protumjere

.. Na području kotara Glinskog i Petrinjskog između 10 i 24/IV vladalo je potpuno zatišje. Izgleda da se veći dio partizanskog odreda »Banije« bio prebacio na desnu obalu Une.— Od 24/IV. ponovo je ova grupa postala aktivnija. Uspješnom akcijom Petrinjskog Sdruga uništen je zapovjednik grupe Šamarica Gaćeša sa još 20 svojih partizana, dok su ostali partizani njegove grupe raspršeni.¹

Poduzetom akcijom naših snaga iz Bjelovara raspršena je grupa odmetnika Kalnik—Ludbreg.

Viesti iz Like i Krbave potvrđuju, da je mnogo partizana iz Petrove Gore i iz Korduna prešlo u Liku. Partizani sami priznaju, da je za njih Petrova Gora izgubljena. Jake sile partizana N.O.P. odreda za Liku nalaze se oko Korenice. Naoružanje im je dobro i imadu dosta oružja, ali im pomanjkava svakovrsnog streljiva i radi toga su zabrinuti, jer su ovo prije dobivali iz Korduna i Bosne a sada im snabdijevanje otuda zapinje. Partizani ove grupe imaju soli i navodno su istu dobili preko muslimana iz Bosne.

¹ O ofenzivi na Petrovu Goru vidi opširnije dok. br. 5, a o pogibiji narodnog heroja Vasilja Gaćeše i prebacivanju NOP odreda Banije u Grmeč dok. br. 40 i dok. br. 18.

Saveznička talijanska vojska popalila je pri svojim akcijama protiv partizana mnogo sela u okolici Korenice, Bunića i Udbine. U ovim selima je tako rekuć sva stoka potučena. Ova stoka tučena je čak iz talijanskih zrakoplova bombama, a stoku koja je preostala, potjerala je sa sobom talijanska vojska. . . .

Mjesto Korenica nalazi se u pobunjeničkim rukama od 28. III. ove godine, kada su talijanske vlasti napustile Korenicu. Osim toga uspjelo je odmetnicima 27., 28. i 29. IV. da zauzmu Prijeboj i Plitvička Jezera.

Talijanske vlasti napustile su Udbinu 10. IV. ove godine, a na mjesto talijanske posade upućena je naša domobranska posada od 300 momaka radi zaštite tamošnjeg hrvatskog življa i spriječavanja nadiranja komunističko-četničkih bandita.

Prema podacima spisa »Štaba IV N.O.P. odreda«, koji su u selu Mehovci 6. IV. ove godine pronađeni od Banjalučkog Sdruga prigodom akcije Sdruga protiv odmetnika, proizlazi reorganizacija Odreda za Bosansku Krajinu. Na području I. Domobranskog sora nalazi se:

1.— II. Krajiški N.O.P. odred (u Kozari), koji je i ranije postojao kao takav. Zapovjednik mu je Obrad Stišović, zamjenik zapovjednika Šoša Mažar, komesar je Ratko Vujović, zamjenik komesara Dušan Misarić.

2.— I. Krajiški N.O.P. odred, u čiji sastav ulazi: Sanski (I. bataljon) i Krupski (II. bataljon) sa Bihaćkom četom.

Zapovjednik I. Krajiškog N.O.P. odreda je Milorad Mijatović, zamjenik zapovjednika Petar Vojinović, komesar je Veljo Stojnić, zamjenik komesara Levi.

3.— V. Krajiški N.O.P. odred, u čiji sastav ulaze: Petrovački (I.), Drvarsko-Oštrejski (II.) i Grahovsko-Zdralovački (III) bataljon.

Zapovjednik V. Krajiškog N.O.P. odreda je Rodić Slavko, zamjenik zapovjednika Nikola Karanović, komesar je Ilija Došen, zamjenik komesara Nikola Kotlo.

Štabovi bataljona imenuju sami svoj komandni kadar, ustrojavaju svoja mitraljeska, pionirska i bolnička odjeljenja. Za očevidnu (obavještajnu) službu u svakom štabu bataljona određeno je jedno lice koje se bavi isključivo izvještajnom službom a vjerovatno i promičbenom. Štabovi bataljona ustrojavaju nadalje sami svoje brijačke, krojačke i obučarske radionice, kao i zdravstvenu službu sa bolnicama i četnim ambulantom.

Kao važnije momente u četničkoj akciji od posljednjeg izvješća navodim sljedeće:

U kotaru Pisarovina:

17/18. IV. oko 200 naoružanih partizana opkolilo je selo Desni Štefanki. Partizani pretražili su selo i odneli 3 vojničke puške sa oko 50 naboja.

U kotaru Karlovac:

18. IV. u blizini sela Draganići pojavilo se 12 partizana obučanih u domobranske odore sa ruskim kapama, te je stoga oružnička postaja u Draganićima pojačana.

U kotaru Vojnić:

9. IV. počela je uredovati novo uspostavljena oružnička postaja u Vojniću. Zapovjednik oružničke postaje javlja, da je kod njegovog dolaska u Vojnić 28. III. mjesto bilo ispražnjeno od stanovnika, koji su se počeli vraćati kućama počevši od 2. IV. Putevi oko Vojnića još su nesigurni, stoga iziskuju stalno osiguravanje, tako je 7. IV. ubijen u blizini Slavskog Polja 1 dočastnik i 2 oružnika iz ophodnje jačine 6 ljudi od ispostave Slavsko Polje.

Jedan trgovac zadržan 2 dana u Perjasici od odmetnika, iznosi da je tamo vidio zarobljene oružnike i domobrane, koji su zarobljeni u 3-satnoj borbi između četnika i naše posade u Perjasici.

U kotaru Vrginmost:

7. IV. ubili su odmetnici iz busije 1 domobranskog nadporučnika i 2 oružnika na putu kod Slavskog Polja.

9/10. IV. napadnuta je oružnička vojarna Vrginmost i kolo-dvor. Napadi su odbijeni.

U kotaru Kostajnica:

12. IV. pobjeglo je iz svojih kuća i pridružilo se partizanima 5 osoba.

U kotaru Glina:

29. IV. oko 10.30 iznenadila je lijeva kolona Petrinjskog Sdruga u pokretu, sastojeća od 1. oružničkog sata, proleteriški štab Gaćeše u jednoj kući zaseoka Janozi južno od s. Brubno (16 km južno od Gline). U borbi ubijen je zapovjednik grupe Šamarica Vasilije Gaćeša i 20 partizana iz njegovog štaba i jedne partizanske čete. Zarobljena je 1 teška strojica Maxim sa 1500 nabojâ, 6 samokresa, 4 puške, 7 karabina, 9 šaržera za brzojavku i razna dokumenta ovog štaba. Identitet Gaćeše nedvojbeno je ustanovljen.

U kotaru Petrinja:

21. IV. napali su odmetnici jedan vod Petrinjskog Sdruga na putu od Bačuge do Petrinjskog vodovoda. Vod se povukao natrag u Bačugu, cieni se da je bilo nekoliko stotina odmetnika. Jedan domobran je poginuo, 1 ranjen a 1 nestao.

Istog dana napadnut je kod Hrastovice teretni samovoz Petrinjskog Sdruga. Sofer i samovoz srušeni su u potok pokraj puta, 2 domobrana pratioca nestala su.

24. IV. opkolili su odmetnici vodovod kod Petrinje. Straži kod vodovoda upućeno je pojačanje iz Siska i Petrinje. Osim toga 1 sat

11 p.p. izvršio je krstarenje južno od Petrinje, našto se je ova grupa od 40—50 odmetnika povukla prema jugu.

U kotaru B. Novi:

Od straža, koje su bile 17. IV. zarobljene po odmetnicima na pruzi između Blatna i Rudice, pušteni su domobrani nakon kratkog vremena iz sužanjstva, a nakon što im je oduzeta odora i oprema. Naknadno se doznaje da je napad 17. IV. bio izveden od odmetnika sa snagom od 2 bataljona.

Za već javljeno miniranje oklopnog vlaka na pruzi između Blatna i Rudice 18. IV. upotriebili su odmetnici jednu neeksplodiranu krilašku bombu od 100 kg češkog porijekla, koja je bila paljena pomoću električnog dinamita. Oštećeni dio vlaka upućen je na popravak u glavnu željezničku radionu u Zagreb.²

22/23. IV. i 26. IV. napali su odmetnici straže na pruzi južno od B. Novog. Napadi su odbijeni bez gubitaka.

29. IV. odmetnici izvršili su napad na stražu na pruzi Strižna — Dobrljin, te zarobili 45 domobrana, prugu oštetili minom. Kvar na pruzi brzo je otklonjen, saobraćaj nije bio prekinut.

U kotaru Krupa:

21. IV. sudarila su se dva vlaka na pruzi između Blatna i Otoke. Jedan stroj je teže a drugi lakše oštećen, 4 vagona iskliznula su, a 1 vagon je razmrskan. Oštećenje pruge brzo je popravljeno i vagoni podignuti. Ranjenih bilo je 11 osoba, od toga 1 domobran i 2 željezničara.

U kotaru Bihać:

15. IV. na željezničkoj pruzi između Grmuše i Bos. Krupe 20 odmetnika zarobilo je 10 pružnih radnika. Po jednom od radnika poslali su odmetnici pismo, kojim traže da im se puste 3 komuniste iz Bihaćskog zatvora u zamjenu za zarobljene pružne radnike, jer da će inače sve radnike strijeljati.

24.—26. IV. vršile su naše snage čišćenje u pravcu 16—20 km sjevero-zapadno od Bihaća. Kod tog čišćenja ubijeno je 9 odmetnika i 1 je strojna puška uništena. Naši gubici 1 domobran poginuo a 2 ranjena.

3. V. oko 100 odmetnika napalo je s. Dobrenicu. Napad odbijen je upućenim pojačanjima i topničkom vatrom.

U kotaru Otočac:

27. IV. napali su odmetnici Prijeboj nadmoćnim snagama (koje učesnici svakako pretjerano cijene na 8 satova) sa bacačima talijanskog porijekla i 2 tenka talijanskog porijekla. Napad je uslijedio iz Korenice. Naša pojačanja upućena iz Ličkog Petrovog Sela i iz Drežnik Grada bila su odbačena. Naša posada u Prijeboju bila je

' O toj akciji vidi dok. br. 40.

jačine 2 strojopuške i 54 pušaka, tako da nije mogla odbiti napad mnogo jačih odmetničkih snaga, te je u večer istog dana Prijeboj pao u ruke pobunjenika. Naši gubitci: 2 mrtva, 13 nestalih, 23 pušaka i 2 strojnice izgubljene.

27. IV. odmetnici počeli su napad na našu posadu na Plitvičkim Jezerima. Napad nastavljen je 28., 29. do 30. IV., kada je naša posada jačine 4 strojopuške i 49 pušaka, zbog nadmoćnih odmetničkih snaga bila prinuđena, nakon trodnevnog jakog otpora, da se povuče prema Drežnik Gradu. U napadu učestvovali su odmetnici osim pješačkog naoružanja i sa 1 tenkom, 1 gorskim topom i 1 topom 37 mm. — Naša pojačanja upućena 29. IV. iz Ličkog Petrovog Sela, Drežnik Grada i iz Saborskog nisu se mogla probiti, već su kod Rastovače bila zadržana od pobunjenika.

Naši gubitci: zapovjednik postaje i 2 domobrana ranjeni, 1 domobran poginuo. U probijanju nestala 2 domobrana.³

U kotaru Korenica:

Korenica nalazi se u pobunjeničkim rukama od 28. III. ove godine, kada su talijanske vlasti napustile Korenicu.

U kotaru Delnice:

4. IV. strijeljali su partizani u selu Tuku 6 Cigana iz Mrkoplja, kod kojih su pronašli 10 pušaka i 800 naboja, jer oružje nisu predali partizanima niti se nisu htjeli njima pridružiti.

Komunisti oko Mrkoplja na svim važnijim mjestima kopaju roveve i utvrđuju prilaze ka Mrkoplju.

14. IV. u selu Benkovcu razoružali su odmetnici 2 riznička dužnostnika.

15. IV. na željezničkoj postaji Lokve ranjena su od strane odmetnika 2 talijanska vojnika, od kojih je jedan od rana umro.

U kotaru Vrbovsko:

15. IV. oko 10 naoružanih komunista napalo je fašističku stražu u selu Petrovićima. Fašisti su napad odbili i u borbi ubili 2 odmetnika a 2 uhvatili živa.

U kotaru Hreljin:

18. IV. zaustavili su odmetnici na putu Plaše — Križišće 3 putnička poštanska samovoza. Građanske osobe slobodno su nastavile put dok su vojne osobe i ustaše zarobljeni (1 liječnik nadporučnik, 7 domobrana, 1 mornarički narednik, 1 ustaša i 3 talijanska vojnika).

U kotaru Ogulin:

6. IV. sačekali su i napali su odmetnici strojnicama i puškama na putu Plaški — Slunj najprije 6 km od Slunja jedan odjel tali-

³ Napad na Prijeboj i Plitvička Jezera izvršio je bataljon »Ognjen Priča«. Vidi dok. br. 43.

janske vojske od 94 vojnika a zatim na drugom mjestu istog puta (u selu Plavca Draga) 6 teretnih samovoza sa talijanskim vojnicima Idućeg dana Talijani su poslali jednu bojnu u Plavca Dragu, te su popalili sve kuće iz kojih se je na njih pucalo, svega 20 kuća. U borbi 6. IV. odmetnici su zaplieni od talijanskih vojnika 7 strojnih pušaka, 36 pušaka, 7 samokresa, 7600 naboja i 1 dalekozor. Kod tih borbi nestao je jedan talijanski poručnik i 41 vojnik, od kojih su 10. IV. odmetnici pustili na slobodu 31 talijanskog **vojnika**, oduzevši im prije toga svu opremu i odijelo.⁴

20. IV. između 15 i 16 sati napadnuta su poštanska kola na putu između Toplica Lešće i Bosiljeva. Opljačkani su svi paketi 1 odnešeno je 40.000 Kuna.

«
U kotaru Jastrebarsko:

20. IV. bio je napucan jedan talijanski odred konjaničtva kod Crne Mlake blizu Zdenčine. Talijani uzvratili su vatru i ubili jednog partizanskog častnika, a 1 partizana zarobili dok 2 partizana umakla.

U kotaru Križevci:

23., 24., 25. i 26. IV. vršile su naše snage čišćenje Kalničkog Gorja od odmetnika. Tom prigodom raspršena je ova skupina partizana koja je krstarila i pljačkala u ovom predjelu.⁵ Naši gubitci iznosili su 2 častnika poginula, 5 domobrana poginulo a 1 domobran ranjen. Protivnički gubitci 8 ubijeno, 10 ranjenih uhvaćeno i još daljih 19 zarobljeno. Zaplieni 10 pušaka i 1 akumulator. Poručnik Leiner," jedan od vođa partizana u ovom kraju, ubijen je 4. V. na Kalniku od oružničke zasede, kojom je prilikom uhvaćen neki Marijan Milivoje študent i još 2 partizana.

U kotaru Varaždin:

29. IV. u selu Jalkovcu ubijena su 4 komunisti koji su iz jedne kuće davali otpor oružnicima vatrenim oružjem, dalje su 2 komunisti uhvaćena živa a 1 lakše ranjen. Istog dana u noći uhvaćena su dalja 3 komunisti a 1 je ubijen.

U kotaru Grubišno Polje:

16. IV. u šumi Vujkovača, občine Grubišno Polje, odmetnici u jačini 20 naoružanih bandita napali su iz busije na odjel od 18 oružnika, te ranili 1 oružnika i 1 domobrana.

* Napad izvršila Kombinovana četa Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 6.

¹ Blokadu Kalnika neprijatelj je izvršio sa oko 3000 vojnika, riješen da spriječi širenje ustanka u tom kraju, jer su akcije partizana imale velikog odjeka u čitavoj okolici Varaždina, Ludbrega i Koprivnice. O borbi na Kalniku i o razbijanju partizanskih vodova vidi dok. br. 68.

* Božo Leiner

3) Komunisti:

Među zarobljenim domobranima iz straža na pruzi Blatna — Rudice, a koji su došli u odmetničko zarobljeništvo 17. IV. te pušteni 18. i 19. IV. iz sužanjstva, vršili su partizani promičbu nago-varajući ih da ostanu kod njih. Govorili su im, da su njemački partizani u Sloveniji vrlo aktivni, da je Europa puna partizana, da ima i partizana Nijemaca u Sloveniji, te isticali uspjehe koje navodno postizavaju Rusi.

Razdor između četnika i komunista ispoljava se sve jače. Partizanska promičba letaćima uperena je i protiv četnika, koje partizani nazivaju svojim neprijateljima. Kod Japre razoružali su partizani 50 četnika a nekoliko njih poubijali čim su eoznali da nisu partizani, već da su četnici. Iz jednog letka vidi se da je poginuo Dr. Mladen Stojanović, načelnik operativnog štaba za Bosansku Krajinu, kojega su navodno ubili četnici. U posljednjem letku komunista povodom 1. svibnja (letak okružnog komiteta komunističke partije Hrvatske — Banija) komunisti se obaraju ne samo na četnike, već se obaraju i na članove bivše Jugoslavenske vlade u Londonu.

U kotaru Varaždin komunisti su vršili promičbu na selu letaćima i došaptavanjem, u cilju da seljake truju i odvede sa pravoga puta. I ako nisu postigli uspjeha pojava ove komunističke promičbe ukazuje na potrebu pojačanja državne promičbe na selima, da ne bi naivni nasjeli komunističkoj promičbi.

Željeznički promet na pruzi Ogulin — Sušak ugrožen je od odmetničkih prepada, i ako promet nije bio obustavljen.

Željeznički promet Caprag — Karlovac još nije uspostavljen, ali se radi na popravljanju pruge.

Željeznički promet — Sunja — Bihać odvija se redovito, ali je izložen povremenim napadima i rušenjima pruge od strane pobunjenika uz prkos jakog osiguranja. Željeznička pruga Novi — Prijedor i dalje je u potpunom prekidu.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK

Partizanski odred »Banije«, koji se početkom travnja većim dielom prebacio na desnu obalu Une (između Novog i B. Krupe), krajem ovog mjeseca opet se većim dielom vratio u Šamaricu i postao aktivan osobito u kotaru Petrinja. — Uzrok ovog prebacivanja nije razjašnjen, ali se može pretpostaviti, da se ovaj odred izvukao iz Šamarice bojeći se produženja akcije Utinjskog Sdruga ka Otoci i istodobnog čišćenja Šamarice, te bi bio obuhvaćen. — Budući da ovo nije usliedilo, odred se postupno vraća natrag.

Čišćenje Petrove Gore produžava se, jer su u tom području još zaostale jače skupine komunista, koje se izgleda ponovno organiziraju.

Krajiški partizanski odredi (na desnoj obali Une) i dalje su vrlo aktivni i sjeverno i južno od B. Novog. —

U Lici se zapaža stalna aktivnost odmetnika, osobito agresivnih u kotaru Korenica.

U Gorskom Kotaru je akcija odmetnika u porastu. —

Dostavljaju se komunistički letci i slično zaprimljeni pod brojem 3520/taj., 3759/taj3809/taj., 3846/taj. i 3895/taj, od 1942. godine. —

Zapovjednik, general,
(Rumler)
Rumler

BR. 113

TELEGRAM CIVILNOG KOMESARA CABRA OD SVIBNJA 1942
GOD. O PREBACIVANJU INTERNIRACA NA RIJEKU

Kab. 1597

Prepisano 7 maja 1942. XX.

Predmet: Čabar — Internacija
povezanih odmetničkih
elemenata. —

KVESTORU

Rijeka

Civilni komesar Cabra telegrafiše slijedeće:

»Nedavno je prispjela slijedeća nota Komande kraljevskih karabiniera Sušak žandarm. Komanda Čabar: Molim da se odloži internacija povezanih odmetničkih elemenata jer koncentracioni logor Lovran momentalno nema raspoloživih mjesta. U pogledu Vaših telefonskih naredbi od 24-og aprila i mojih prethodnih obrazloženja molio bih Vašu Ekselenciju da da hitne instrukcije i u pogledu tri civilna automobila koji su još uvijek u Čabru za transport na Rijeku oko tri stotine lica koje treba internirati prema informacijama komande oružanih snaga... Potpisao civilni komesar Nauta«

Očekuje se obavještenje o nadležnim odredbama u vezi gore javljenog.

Očekuje se potvrda.

Načelnik

BR. 114

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA OD 9 SVIBNJA 1942 GOD.
O AKCIJAMA PARTIZANA U SREDNJOJ DALMACIJI**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Velika Župa Cetina

V.T. Broj 27/42.

9. V. 1942.

Omiš

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike Župe
za vrijeme od 3. svibnja 1942. do
9. svibnja 1942.

1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

Tajništvo Ministra

2) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

3) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

4) ZUPANSTVU PRI POGLAVNIKU

5) MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

za Glavni Stožer

Zagreb

6) OBCEM UPRAVNOM POVJERENIKU

kod Druge Armate talijanske vojske — Sušak

Savezno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15. siječnja 1942. g. V.T. Broj 14. I-A-1942. podnosim slijedeći izvještaj:
Ad 1/

Pobuna još uvijek ima u većem razmjeru u kotarevima Sinj i Makarska, a u manjem razmjeru u kotarima Omiš, Supetar i Hvar. Pobunjenici u kotaru Makarska postaju sve više opasni i brojčano jačaju pridolaskom novih pobunjenika iz kotara Metković (Velika Župa Hum) sa kojim kotar Makarska graniči. Pobunjenici se zadržavaju u manjim grupama duž čitave planine Biokovo, a prema do sada dobivenim viestima jedna jača grupa¹ pobunjenika se zadržava na granici kotara Metković i Makarska između luke Ploče (kotar Metković) i sela Baćina (kotar Makarska). Brojčano stanje ove grupe je nepoznato, a tvrdi se da se broj pobunjenika penje na više stotina.

Manje grupe pobunjenika ponovno su se počele pojavljivati na planini Mosoru u nekim selima (kotar Omiš). Nakon uspješne akcije čišćenja na planini Mosoru od 15. do 19. travnja 1942. g. (nedjeljni izvještaj ove Velike Župe od 18. i 25. travnja 1942.) poka-

¹ Odnosi se na Biokovsku četu.

zalo se je da je planina Mosor nepogodna za pobunjenike, jer nije šumovita i lako ju je opkoliti, pa se pretpostavlja da gore spomenute grupe pobunjenika dolaze iz sela Zrnovnice (kotar Omiš), koje su talijanske vojne vlasti napustile, a ne nalaze se pod kontrolom naših vlasti, te da se ti pobunjenici poslie izvršenih nasilja ili pljačke noću, vraćaju u svoje selo.

Tokom prošle nedjelje pobunjenici su izvršili slijedeća nasilja:

c) Dne 6. svibnja 1942. g. oko 50 partizana naoružanih puškama napalo je u selu Kotišina oružničku ophodnju od 3 oružnika, koja je prihvatila borbu i povlačila se dok nije došlo u pomoć iz Makarske 60 talijanskih vojnika, 8 ustaša i 7 oružnika, na što su partizani pobjegli. Tom prilikom su Talijani u Kotišini zapalili kuće dvojice partizana.

d) Dne 6. svibnja u 1 sat oko 20 partizana naoružanih puškama i samokresima napalo je selo Bast (kotar Makarska) i opljačkalo kuću ustaškog rojnika i glavara sela Gašpar Mate.

k) U noći od 9. na 10 svibnja 1942. oko 70 naoružanih partizana² provalilo je u oružničku postaju Bogomolje (kotar Hvar) te su oduzeli sve oružje, naboje i opremu. Zapovjedništvo oružničkog voda Hvar izvijestilo je da borba nije bila moguća.

m) Početkom ove nedjelje partizani iz grupe Bačina — luke Ploče³ potopili su dva glibodera i to jedan u luci Ploče, a drugi na ušću rijeke Neretve, uslijed čega je bio spriečen parobrodski saobraćaj. Osim toga ova grupa je oštetila naprave u luci Ploče. Potanji izvještaj nije primljen jer se je čin dogodio na teritoriji kotara Metković (Velika Zupa Hum).

Napominje se da ova Velika Zupa teško na vrijeme dobiva izvještaje o svim događajima tokom tjedna jer saobraćajnih veza sa svima kotarima nema niti se viesti mogu dobiti putem brzoglasa, jer nema brzoglasnih veza sa svima kotarima i većim mjestima.

Ad III/-

Tokom ove nedjelje nije se vodila nijedna akcija čišćenja na području ove Velike Zupe.

Talijanske vojne vlasti u Metkoviću (Velika Zupa Hum) vodile su tokom ove nedjelje akciju čišćenja u pravcu luke Ploče (kotar Metković) ali o istoj nisu bile obavještene niti naše niti

² Partizanski vodovi na Hvaru

³ Dijelovi Biokovske čete

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Velika Župa Cetina
V.T.Broj 27/42.
9.V.1942.
Omiš

2157/12
315-1
70

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike Župe
za vrijeme od 3.svibnja 1942.
do 9.svibnja 1942.

- 1/ MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
Tajništva Ministra
- 2/ RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
- 3/ MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
- 4/ ŽUPANSTVU PRI POGLAVNIKU
- 5/ MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRASTVA
Za Glavni Stožer Zagreb
- 6/ OBČEM UPRAVNOM POVJERENIKU
kod Druge Armate talijanske vojske - S u š a k

Severno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15.siječnja
1942.g. V.T.Broj 14.I-A-1942. podnosi slijedeći izvještaj:

Ad 1/

Pobuna još uvijek ima u većem razmjeru u kotorevima Sinj i Makarska, a u manjem razmjeru u kotarima Omiš, Supetar i Hvar. Pobunjenici u kotaru Makarska postoje sve više opasni i broječno jačaju pridoškom novih pobunjenika iz kotara Metković / Velike Župe Hum / sa kojim kotar Makarska graniči. Pobunjenici se sadržavaju u manjim grupama duž čitave planine Bickovo, a prema do sada dobivenim vijestima jedna jača grupa pobunjenika se sadržava na granici kotara Metković i Makarska između luke Flobe / kotar Metković / i sela Bačina / kotar Makarska /. Broječno stanje ove grupe je nepoznato, a tvrdi se da se broj pobunjenika penje na više stotina.

Manje grupe pobunjenika ponovno su se počele pojavljivati na planini Mosoru u nekim selima / kotar Omiš /. Nakon uspješne akcije 5.šibe- nja na planini Mosoru od 15. do 19.travnja 1942.g. / nedjeljni izvještaj ove Velike Župe od 18. i 25. travnja 1942. / pokazalo se je da je planina Mosor nepogodna za pobunjenike, jer nije šumovita i lako ju je opkoliti, pa se pretpostavlja da gore spomenute grupe pobunjenika dolaze iz sela Žrnovnice / kotar Omiš /, koje su talijanske vojne vlasti napustile, a ne nalaze se pod kontrolom naših vlasti, te da se ti pobunjenici posle izvr- šenih nasilja ili pljačke noću vraćaju u svoja sela.

talijanske vojne vlasti na području kotara Makarska. Rezultat akcije je nepoznat, a kruže glasovi da ista nije uspjela. Svakako da je ta akcija vođena uz suradnju naših i talijanskih vojnih vlasti, sa područja kotara Makarska, uspjeh bi bio siguran, jer se radi o pobunjenicima spomenutim pod Ad I.) ovog izvještaja, koji bi uz spomenutu suradnju bili napadnuti s više strana i sigurno uništeni, jer ne raspolažu teškim oružjem.

Ad. IV. Kao u prošlonedjeljnom izvještaju.

Ad. V. Držanje talijanskih vojnih vlasti prema pobunjenicima na području kotara Sinj ne mienja se t.j. one su i dalje odlučne da uništavaju pobunjenike. Na području ostalih kotara gdje ima pobune, talijanske vojne vlasti ne pokazuju nikakovu inicijativu za čišćenje pobune, osobito na otocima i u kotaru Makarska te u konkretnim slučajevima — teško davaju svoju pomoć, pod izgovorom da su oni tu za čuvanje obale od neprijateljskih podmornica. S druge strane na ovom području broj naših oružnika, pričuvnih oružnika i domobrana nije dovoljan za jednu uspješnu akciju čišćenja protiv pobunjenika. To su razlozi da se razmjjer pobune u spomenutim kotarima povećava te da su pobunjenici više manje dosta slobodni u provođenju nasilja nad nezaštićenim pučanstvom, komunističke promičbe i čina demonstrativne naravi.

U pogledu držanja talijanskih vojnih vlasti prema našim građanskim i vojnim vlastima odnosimo se na ono što je rečeno u prošlonedjeljnom izvještaju, jer se u tom pravcu stanje bitno nije promienilo.

Ad. VI./, VII/ i VIII/. kao u prošlonedjeljnom izvještaju.

Za Dom Spremni!

(M.P.)

Veliki Župan,
(potpis nečitak)

BR. 115

UPUTSTVA GLAVNE DIREKCIJE TRANSPORTA GLAVNOG GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE OD 9 SVIBNJA 1942 GOD.
O ZAŠTITI PRUGE SPLIT — GOSPIĆ — OGULIN — RIJEKA

**GLAVNI GENERALSTAB KR. VOJSKE
GLAVNA DIREKCIJA TRANSPORTA
ODJELJENJE DIREKTORA**

Prot. Br. 1/10870 D V.P. 9, 9 svibnja 1942 — XX
Predmet: Pruga Rijeka — Split.¹ Napadi ustanika na vozove.

KOMANDI 2 ARMIIJE
— Operativno odjeljenje V.P. 10
(u vezi akta br. 8341 pov. od 27. 4. 1942 — XX)
i, na znanje:
GLAVNOM GENERALŠTABU KR. VOJSKE
— IV odjeljenje V.P. 9
GLAVNOM GENERALŠTABU KR. VOJSKE
Operativno odjeljenje V.P. 9
GLAVNOJ DIREKCIJI DRŽAVNIH ŽELJEZNICA Rim
DELEGACIJA VOJNIH TRANSPORTA BR. 611 V.P. 9

Sve češći napadi na prugu Rijeka — Split, što je poznato ovoj glavnoj direkciji transporta, navode da se prouče neke mjere kojima bi se, ukoliko je moguće, smanjile posljedice napada koje vrše ustanici na prugu po predmetu.

U tom cilju preduzimaju se slijedeće mjere:

- a) — Primjenjuje se upotreba radiotelegrafske veze između stanica na pruzi da bi se tako zamjenila telefonska i telegrafska veza u slučaju njenog prekida;
- b) — Stavlja se pred lokomotivu sa kompozicijom jedan ili dva ravna vagona čije osovine pritišću na šine i tako izazivaju eksploziju eventualnih mina koje postavljaju ustanici. Time se postižu lakše posljedice od onih koje su se dosada dešavale kad eksplozija zahvati neposredno lokomotivu.
- c) — Oklopiti manevarsku kabinu na lokomotivi radi zaštite ljudstva.

U vezi ove posljednje točke javlja se da lim koji je poslat iz Zagreba a koji se ispituje u Ogulinu ima debljinu od 8 mm i nepogodan je za ovu svrhu.

Stoga ova Glavna direkcija transporta u sporazumu sa IV odjeljenjem preduzima mjere da bi se manevarske kabine oklopile štitovima debljine 10 mm koji su pogodni za to.

¹ Odnosi se na prugu Split—Gospić—Ogulin—Rijeka.

Cim se bude moglo raspolagati sa tim materijalom koji se ovih dana ispituje, preduzeće se mjere da se isti odmah transportuje u odredište i da se započne sa radovima.

Pitanje da saobraćaj na cijeloj pruzi vrši talijansko ljudstvo bilo je svojevremeno predloženo nadležnim orgarfima Vrhovne komande koji treba da donesu, u skladu sa Ministarstvom inostranih poslova, odluku po tome.

Po naređenju
Generalštabni pukovnik
Glavni direktor transporta
G. di Rismondo

BR. 116

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE MODRUŠ OD 10 SVIBNJA 1942 GOD.
O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U GORSKOM KOTARU I
HRVATSKOM PRIMORJU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA MODRUŠ U OGULINU
Broj: Taj 775/1942.

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike župe
Modruš za vrijeme od 3. do 9.
svibnja 1942.
Na broj: V.T. 14.I.A. od 15. do 1. 1942.—

1.) MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA	Zagreb
2.) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST	Zagreb
3.) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA	Zagreb
4.) OBCEM UPRAVNOM POVJERENIŠTVU KOD II. ARMATE TALIJANSKE VOJSKE	Sušak
5.) MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA za glavni stožer	Zagreb

Savezno okružnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Tajništvo ministra od 15. siječnja 1942. godine broj i predmet gornji podnosim slijedeći izvještaj:

I.) Da li ima pobune na području župe?

Djelatnost komunističko partizanskih odreda ona terensko-terroristička a tako isto i promičbena ne prestaje, nego, ako svi znaci ne varaju, ona pokazuje znake nove i gotovo pojačane aktivnosti.

Naslovu pod 1.) i 2.) poznata je teroristička djelatnost komunističko-partizanskih odreda iz svakodnevnih i mjesečnih izvještaja, pa se na ovom mjestu neće citirati, nego će se pokušati dati jedan obći pregled komunističke djelatnosti i to posebno za one dijelove Velike župe, koji se nalazi na području t. zv. Obalnog pojasa t.j. za kotareve Ogulin, Delnice i Vrbovsko.

O prilikama na području kotara Slunj, koji se nalazi izvan područja Obalnog pojasa, neće se detaljnije govoriti jer podatci skoro potpuno manjkaju.

Pobunjenički odredi na području ove župe u posjedu su četiri obćine i to: Obćina Brod na Kupi i Mrkoplja (kotar Delnice), obćine Drežnica (kotar Ogulin) i obćina Veljun (kotar Slunj), a mnoga pak druga manja mjesta po šumskim obroncima i zaselci prepušteni su sami sebi i čine neku vrst »ničije zemlje«.

Glavne koncentracije komunista jesu u Jasenku i Musulin-skom Potoku (obćina i kotar Ogulin), u Drežnici (kotar Ogulin), u Ponikvama i Gojaku (obćina Gor. Dubrave, kotar Ogulin), te u Bitoraju (obćina Lič, kotar Delnice). — Iz tih i mnogih drugih mjesta komunisti iz dana u dan vrše napade na sela, odvođe videnje Hrvate-Ustaše, pale njihove kuće i odvođe blago, vrše atentate na željezničku prugu i vlakove, ruše brzoglasna brzoglasna postrojenja, vrše nadzor nad javnim putovima i izdavaju »propustnice« pojedincima za putovanje sa naznakom »mole se sve usputne civilne i vojne vlasti da . . . . « i potjernice za Ustašama i četnicima, pa čak i objavljuju izrečene smrtne presude nad zarobljenim Ustašama i četnicima navodeći pri tom i inkriminirajuće djelo. Partizani u zauzetim krajevima imaju punu vlast i vrše »jurisdikciju« i sudsku i upravnu.

III.) Kako se razvija rad na smiravanju i sa kakovim uspjehom?

U točki I.) ovog izvještaja izloženo je, da su neki predjeli ove župe podpuno u rukama partizana i da mnogi drugi predjeli predstavljaju neku vrstu »ničije zemlje«. U onim prvim predjelima rad na smiravanju je podpuno onemogućen iz sasvim razumljivih razloga, a u ovim drugima je vrlo otežano. Otežano za to, što se tom živilju ne može pružiti puna zaštita, imovna i osobna, i što partizani svako očitovanje lojalnosti toga živilja (naročito grko-istočnog) prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj smatraju izdajstvom, te kao takvo i kažnjavaju.

U onim pak predjelima u kojima se nalaze talijanske vojne posade, grko-istočni živalj se rađe obraća talijanskim vojnim vla-

stima (jer u njih imaju više povjerenja), nego hrvatskim. Talijanske pak vojne vlasti pregovaraju sa grko-istočnjacima a da o tome ne obavješćuju hrvatske građanske vlasti ili pak ove stave pred gotov čin tako, da nije moguće u tom pogledu postupiti u smislu okružnice ministarstva unutarnjih poslova V.T. broj 144 od 30. ožujka 1942 god.

IV.) Kako se razvija suradnja naših građanskih vlasti sa zapovjedništvom talijanske vojske?

Stanje u tom pogledu ostaje potpuno nepromjenjeno od ovdanjšnjeg izvještaja broj Taj. 10. od 31. siječnja 1942. god. Ipak, sa zadovoljstvom primjećujem, da se talijanske oružane snage naročito blagonaklono odnose prema Ustaškoj mladeži. Prema Ustaškoj mladeži Talijanske vojničke vlasti su naglašeno pažljive, susretljive u stupnju koji se samo poželiti može. Mjesni zapovjednici pokazuju izvanredno živ interes za red i napredak Ustaške mladeži, pokazujući joj sasvim otvoreno sve svoje simpatije.

V.) Kako se drže talijanske vojne vlasti prema pobunjenicima, a kako prema našim građanskim i vojnim vlastima?

Držanje talijanskih oružanih snaga prema našim građanskim i vojnim vlastima nije određeno i osjeća se pomanjkanje nekog plana. Sve je prepušteno pojedinim vojničkim zapovjednicima i od stava tih vojničkih zapovjednika ovisi da li će »suradnja« između naših vlasti i talijanskih oružanih snaga biti u većem ili manjem stupnju — ako ne srdačno — a ono barem podnošljiva. Bilo bi krivo misliti, da talijanske oružane snage zauzimaju blagonaklono držanje prema pobunjenicima, premda je bilo izvjestnih znakova prije 7. rujna 1941. god. koji su upućivali na mišljenje, da držanje talijanskih oružanih snaga prema pobunjenicima, naročito prema četničkim postrojbama, nije baš osobito neprijateljsko. Poslije 7. rujna 1941. god. stav talijanskih oružanih snaga je otvoreno protu pobunjenički. Međutim bit će od interesa na ovom mjestu napomenuti, da je držanje talijanskih oružanih snaga prema mjesnom grko-istočnom življu, vrlo blagonaklon. Grko-istočnjaci su prema Talijanima vrlo srdačni, susretljivi tako da su stekli mnoge simpatije kod talijanskih častnika, što ovi to i ne kriju. Primjećeno je, da su se u drugoj polovici ožujka održale dvije katoličke mise u grko-istočnoj crkvi u Plaškom. Misu je služio talijanski vojni svećenik, a na istu su bili pozvani i tamošnji Srbi, koji su se tom pozivu rado odazvali. Talijanski svećenik je tom prilikom održao govor kojim je naglasio potrebnu suradnju Srba sa talijanskim vojnim vlastima i apelirao na Srbe da ne ubijaju talijanske vojnike, te naročito naglasio da je Talijanima svejedno što se tiče narodnosti i vjerske pripadnosti pojedinaca. Ovakvi i slični izljevci »liberalnosti« u ovom tako osjetljivom pitanju svakako da su vrlo značajni. Srpsko pak pučanstvo (misli se na ono koje je ostalo kod svojih kuća) je prema

Talijanima vrlo susretljivo, pažljivo i srdačno. U alternativni: Hrvatska ili Italija, sa sigurnošću se može ustvrditi da bi se srpsko pučanstvo priklonilo ovoj drugoj alternativni. To i talijanske vojne vlasti dobro uočavaju i božati se je, da od toga Talijani ne pokušaju izbiti za sebe neki politički probitak. Uostalom naoružanje više od 100 Srba u L. Jesenici kao da predstavlja početak te političke »igre«. Jedan dio tih naoružanih Srba je već i kasarniran u Plaškom. Prema obavještenjima ti naoružani Srbi su čak i pjevali poznatu četničku pjesmu »Spremite se, spremite četnici«. Međutim talijanske vojne vlasti ne misle ostati na ovom. One se nose mišlju, da ovaj »eksperiment« ako se pokaže uspješnim (naravno sa gledišta interesa talijanske vojske) primjene što obilnije. Srpsko pučanstvo na taj način dolazi do oružja i u jednom trenutku odnos snaga između hrvatske vojske i naoružanih Srba može biti opasno poremećen na našu štetu.

VI. Kakva je uobće javna sigurnost našeg življa na području župe, i što su Doduzele talijanske vojne vlasti u tom pogledu?

U tom pogledu stanje ostaje potpuno onakvo kakvo je iznijeto u ovdašnjem temeljnom izvještaju broj Taj. 101 od 31. I. 1942. god.

VII. Kakvo je raspoloženje našeg naroda?

Savezno onom izloženom pod točkom I. i V. ovog izvještaja raspoloženje našeg naroda je loše. Raspoloženje našeg hrvatskog pučanstva prema talijanskim vojnim vlastima ne samo da nije blagonaklono, nego je ono na crti, koje može opasno narušiti toliko sa zvanične strane isticano prijateljstvo između naših dviju zemalja. U ovdašnjim izvještajima u ovoj stvari opetovano je bila izražavana bojazan hrvatskog pučanstva u iskrene i prijateljske namjere talijanske vojske u pogledu ovih krajeva. Ta bojazan nije iščezla, nego naprotiv ona uzima sve to više maha i danas gotovo nema Hrvata, koji ne bi navodio hiljada razloga za tu opravdanu bojazan. Ta bojazan se pretvara gotovo u izvjesnost kod širokih narodnih slojeva uslijed stava koji zauzima talijanska vojska prema mjesnom grko-istočnom življu. Talijanske vojne vlasti kao što je poznato oboružale su više od 100 Srba u Ličkoj Jesenici i na tome ne misle prestati, a na zahtjev potpisanog da se osnuju slične vojničke postrojbe i u čisto hrvatskim krajevima, koji su ugroženi od komunisti, talijanska vojna vlast pristajući na to u načelu, davanje odobrenja ipak odlaže opravdavajući to tim, da predmet mora dostaviti višoj vlasti na mišljenje i odobrenje. To da su srpska sela u občini Plaški dobila oružje i to od Talijana a da naša sela oružje ne mogu dobiti, nije ostalo nezapaženo od strane hrvatskog pučanstva i ono i u tome nalazi još jedan razlog više za svoju gore iznetu bojazan.

ZA DOM SPREMNI!

VELIKI ŽUPAN,
(Jurica Marković)

BR. 117

TELEGRAM GUVERNATORATA DALMACIJE OD 10 SVIBNJA
1942 GOD. O PROMJENI NAZIVA DRUGE TALIJANSKE ARMIJE
U VIŠU KOMANDU ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA —
DALMACIJA«

03176
14. V. 42 XX¹

Otposlano 10 svibnja 1942 XX

šifrovano

GUVERNATORAT DALMACIJE
telegram

KVESTORU ZADRA — SPLITA — KOTORA

(u ruke Zadar)

004786 = Kabinet javne sigurnosti stop — U svrhu boljeg upozna-
vanja javlja se da je Vrhovna komanda odredila da od 0 časova
9 maja komanda 2 armije preuzme naziv Viša komanda oružanih
snaga Slovenije i Dalmacije prešavši u njenu direktnu potčinje-
nost stop

(M.P.)

Za guvernera Agnesina

¹ Dopisano rukom

BR. 118

OBAVJEŠTENJE KVESTORA COCCI A OD 12 SVIBNJA 1942
GOD. O PRETSTOJEĆEM SUĐENJU GRUPI OD DVIJE STOTINE
RODOLJUBA¹

Zadar, 12 svibnja 1942 — XX

**KR. KVESTURA
ZADRA**

Br. 03130 gab.

Povjerljivo

Predmet: Komunistička aktivnost u Šibeniku.—

GENERALNOJ DIREKCIJI POLICIJE
Guvernatorata Dalmacije

Zadar

Prepisuje se radi znanja slijedeće saopštenje od 9-og tekućeg, prispjelo od mjesnog Centra Sektorske komande: " " " Za koji dan će se u Šibeniku, pri vanrednom sudu za Dalmaciju održati proces na teret oko 200 lica iz Splita, odgovornih za teroristička djela i pripadnost subverzivnim udruženjima/—

Za optužene se već predviđaju mnoge kazne smrti, kojš će biti odmah izvršene.—

Kako se doznaje iz povjerljivih vijesti prispjelih ovom Centru, mjesni komunistički element radi na tome da tom prilikom izazove veliki nered u javnom poretku i da spriječi da se navedeni proces proslavi u Šibeniku. " " "

' Guvernatorat Dalmacije : 2
Generalna direkcija
policije
Prispjelo 12 svibnja 1942 XX

Kvestor
Dr. Emilio Cocci

¹ Vidi dok. br. 135, 136, 144 i 14j.

² Pečat prijema. U ostalim dokumentima Redakcija ga ne objašnjava.

CD/

ZARA, 12 maggio 1942-XX 194

Anno

R. QUESTURA
DI
ZARA

N.ro 00100 Gab.

Al LA DIREZIONE GENERALE DI POLIZIA
del Governo della Dalmazia

Risposta al foglio

del

N.ro

Allegati

RISERVATA

ZARA

OGGETTO:

Attività comunista in Sebenico.-

Per conoscenza si trascrive la seguente comunicazione in data 9 andante, pervenuta dal locale Centro C.S.:

"" Fra qualche giorno, in Sebenico, presso il Tribunale Speciale per la Dalmazia, sarà discusso un processo a carico di circa 200 persone di Spalato, responsabili di atti terroristici e di appartenenza ad associazioni sovversive.-

Si prevedono già fra gli accusati numerose condanne alla pena capitale, che saranno subito eseguite.-

Da notizie confidenziali pervenute a questo Centro, l'elemento comunista del luogo starebbe lavorando per provocare in quell'occasione gravi disordini nell'ordine pubblico e per impedire che detto processo venga celebrato in Sebenico.""

GOVERNO DELLA DALMAZIA
Direzione Generale Polizia
Data 12 MAG 1942 XX
Attivo

IL QUESTORE
(Dr. Emilio Cocci)

BR. 119

ODLOMAK IZ IZVJEŠTAJA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 13 SVIBNJA 1942 GOD.
O NAPADU PARTIZANA NA KARABINJERE U SELU BRUŠKA

Telegram

Šalje: Viša Komanda oružanih
snaga »Slov. — Dalm.«
— operativna služba —

Glavna Komanda oruž. snaga
»Slov. — Dalm.«
dan prijema 13 svibnja 1942. XX
9226

Upućeno Malagi¹

Prepisujem telegram sa vijestima upućen na današnji datum
Višoj komandi i Kr. vojnoj misiji Zagreb.

Prva zona. Noću 9-og tekućeg u Bruška kod Benkovca banda od oko stotinu ustanika napala našu stanicu sa šest Kr. karabinjera koji su poslije hrabrog otpora bili nadvladani. Naši gubici: jedan karabinjer poginuo, 5 ranjeno.- Druga zona- Dana 11-og naša patrola napadnuta od ustanika u blizini stražarnice 76 (Novi Grad MK-17-FC-14) odbila napad; naši gubici: tri ranjena; nepoznati neprijateljski gubici.³ Ne saopčavam novosti šestog i osamnaestog armiskog korpusa koje nisu prispjele zbog prekida radio-telegrafskih veza, uslijed atmosferskih nepogoda. General Roatta.

Načelnik štaba General
De Biasio

V.P. 10 — 13 svibnja 1942 — XX

¹ Šifra za sjedište Glavnog kraljevskog generalštaba talijanske vojske.

² Akciju su izvršili dijelovi bataljona »Bude Borjan«.

³ Neutvrđeno mjesto pomenute stražarnice.

BR. 120

**IZVJEŠTAJ ČETVRTE POGRANIČNE LEGIJE OD 14 SVIBNJA
1942 GOD. O UPADU PARTIZANA NA TERITORIJ ANEKTIRAN
OD TALIJANA**

DOBROVOLJNA MILICIJA NACIONALNE SIGURNOSTI

F. G. Komanda IV mobilisane pogranične legije
Vojna pošta 110, 14 svibnja 1942 XX
Kancelarija čete
br. 4332 /IV/ 6 prot.—

Predmet: odjeljenje Bosljiva Loka

EKSELENCIJI PREFEKTU

Rijeke

Povlačenje vojnih garnizona i policijskih snaga u zoni Kuželj — Petrina — Bosljiva Loka otvorilo je put odmetničkim bandama koje su pritiskale sa hrvatske granice i koje su odmah ušle na našu teritoriju.¹—

Uistinu je od 27-og aprila odjeljenje iz Bosljive Loke javljalo četi iz Gerova da je jedna banda od oko 80 odmetnika zauzela naselja Gašparci i Kočičin.—

Dana 29-og odjeljenje je javilo da su odmetnici zauzeli Kuželj i Petrinu načinivši pustoš.—

Dana 30-og jedna banda je napala vatrom iz pušaka i mitraljeza odbranbene položaje Gerova.

Prvog maja Bosljiva Loka je javila da su odmetnici napali žandarmeriju u Brodu na Kupi zaplijenivši oružje i municiju.²

Trećeg oko 11 časova jedna žena je donijela odjeljenju Bosljive Loke pismo Trećeg bataljona Prve partizanske armije³ koje je pozivalo na predaju za 18 časova istoga dana.

Komandant Legije
Konzul Ferdinando de Padova

¹ Odnosi se na dijelove Primorsko-goransk Dg NOP odreda, koji su prešli na teritorij anektiran od strane fašističke Italije.

² Napad su izvršili dijelovi Trećeg bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda u zajednici sa slovenskim partizanima. Vidi dok. br. 51.

³ Odnosi se na Treći bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda.

BR. 121

IZVADAK IZ TELEGRAMA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 14 SVIBNJA 1942 GOD.
O NAPADU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKE STANICE PRIBUDIC
IPLAVNO

Telegram

14. V. 1942 XX

Od Superslode oper. odjeljenje
Za Malagu

Viša komanda o. s. Slov.
Dalm. Oper. odjeljenje
Br. 9294
Datum primitka 15. V.
42 XX

Izvadak

Dana 13. jake partizanske čete¹ napale su željezničke stanice Pribudić Knin RQ — DT i Plavno Knin SI — DP. Napadi odbijeni. U Plavnu, gdje su partizani upotrijebili jedan top većeg kalibra i jedno oruđe manjeg kalibra, u sadejstvu sa vojnicima lokalne obrane bio je prisutan jedan blindirani voz i jedna streljačka četa. Ukupni naši gubitci: mrtvi: 1, ranjeni: 21. Neznatne štete na lokomotivi voza. Partizanski gubitci neodređeni.

v

¹ Odnosi se na dijelove bataljona »Marko Orešković« i dijelove Proleterskog bataljona iz sastava Kombinovanog odreda. Vidi dok. br. 66.

BR. 122

**IZVJEŠTAJ KOMANDE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 15
SVIBNJA 1942 GOD. O DJELOVANJU TALIJANSKIH JEDINICA
NA PODRUČJU LIKE, GORSKOG KOTARA I KORDUNA**

15-5-1942 — XX

Kopija telegrama

Šalje Komanda V-og armijskog korpusa V. komandi »Slov. i Dalm.« i na znanje: Komandi: VI-XI-XVIII arm. korpusa	Komanda XI armijskog * korpusa Glavni štab operativni ured stigao 16 svibnja 1942—XX
	br. 3977 Ktg. Š Klasa 12

Br. 7024/0p. vijesti 18^h od 15-og svibnja 1942.

Divizija Lombardija: U noći 14-og sedam naoružanih ustanika prodrlo je u meteorološku stanicu Hrvatskog zrakoplovstva kod Fužina (Sušak VM-AV) odnijevši jedan karabin i raznu odjeću. Juče sedma četa XXVII bersaljerskog bataljona prilikom čišćenja zone Fara (Ogulin ZI-BL) dala je znak vatrenim oružjem u blizini Sv. Stefana (ZI-BL) ali bez rezultata. Danas u 5 sati partizani su napali 111/74 pješ. otcijepljenu zaštitu vodovoda Turković Selo (Ogulin XL-AT). Napad je odbilo naše odjeljenje uz oslanjanje na vatru devete art. baterije 111/57 pješadijske divizije. Na našoj strani jedan mrtav. Istovremeno šesta baterija 11/57 udarala je na Musulinski Potok (Ogulin XL-AR) zone u kojoj se pretpostavljalo skup ustanika. 15-og u 6 sati blizu Gajbe (Ogulin ZT-BF) patrola crnokošuljaša u pratnji hrvatskih čuvara linije odbila je napad ustanika ravnivši jednoga. Naši gubici — jedan ranjen. Pošaljite u naznačeno mjesto jednu četvu CXXXIV bataljona crnih košulja iz H. Moravica i jednu četvu XXXVII crne košulje. Od Vrbovskog je izvršeno čišćenje koje nije dovelo ni do kakvog susreta s ustanicima.

Divizija »RE«: Juče je naše odjeljenje za zaštitu radnika određenih za spasavanje iskliznute lokomotive, o čemu telegram 6929 od 13-og, alarmirano vatrom ustaničkog oružja imalo dva ranjena vojnika.¹ Danas u 14,15 ustanici su otvorili vatru puškama i auto-

¹ Ovaj dio pruge (između Metka i Raduča) porušila je Druga četa Prvog bataljona Prvog odreda Štaba grupe NOP odreda za Liku 12 svibnja. Vidi dok. br. 86.

matskim oružjem na Medak ali su natjerani u bjekstvo zahvaljujući brznoj reakciji našeg garnizona koji nije imao gubitaka. Otprilike u isto vrijeme ustanici su izvršili prekid pruge kod željezničke stražarnice 75 (Novi Grad MK 5 = FG 30) otšrafivši i odnijevši jedan prag. Linija reaktivirana danas u 12 sati.²

Prva brza divizija: izviđanje zone Netretić (Samobor LI-BN) u Jastrebarsko (Samobor MK-BS) izvršeno danas 15-og nije dovelo ni do kakvog susreta s neprijateljem.

Zona pogranične straže: juče po podne 14-og ustanici su napali otpornu točku garnizona i odbijeni su od naših elemenata odbrane koja je imala jednog mrtvog i dva ranjena. Neprijateljski gubici nisu mogli biti utvrđeni.³ Noću 15-og izviđačka sekcija utvrdila je partizansku okupaciju sela Laze (Cerknice TR-CF) Kozarišće (VH-CD) i Babino Polje (UO-BZ) i postojanje prepreka na putevima naznačene zone.⁴ Danas izviđanje zone Miljanov Vrh (Cerknice VO-BU) gdje su uhapšena dva sumnjiva lica, Liban (Sušak TR-BD) Lizina (TR-BF) i Sališka⁵ (UM-AX). Primorska zona: juče ujutru 14-og dva naša oklopna automobila na putu Novi Bribir (VO-AL) alarmirane su vatrom ustanika i povremeno su protivnici vršili napade na naš garnizon Bribir koji su zaustavljeni našom artiljerijom sa položaja u blizini Selca (Sušak BM-AL).⁶ Željeznički saobraćaj aktivan.

General Coturri

Vjerojatno je ovu akciju izvršio vod Drugog bataljona Prvog odreda Štaba grupe NOP odreda za Liku. Vidi dok. br. 86.

² Neutvrđeno na koju talijansku posadu se odnosi.

⁴ Ovdje su se nalazile slovenske partizanske jedinice.

Ova tri posljednja mjesta nisu pronađena na karti. Vjerojatno se radi o potpuno novim nazivima koje su im dali Talijani.

" Akciju je izvela Bribirska četa.

BR. 123

IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE SPLITA OD 15 SVIBNJA 1942 GOD. O BROJU INTERNIRANIH, PRIJAVLJENIH SPECIJALNOM SUDU I PROTJERANIH SA PODRUČJA SPLITA U PERIODU OD 1 STUDENOG 1941 DO 15 SVIBNJA 1942 GODINE

KR. PREFEKTURA SPLITA

Br. 07258 odjelj. kab. Javne sigurnosti

Split, 15 svibanj 1942/XX

Odgovor na telegram 4216/004565 od 5. 5. 1942

Predmet:

Internirani — Prijavljeni specijalnom sudu — Protjerani sa dalmatinskih teritorija od 1-og studenog 1941 do 15-og svibnja 1942.

GUVERNATORATU DALMACIJE

Generalna direkcija policije

Zadar

Saopćavaju se podaci traženi telegramom za određeni termin:

- 1) interniranih na poluotoku od 1-og studenog 1941 do 15 svibnja 1942=1448 tj. 305 komunista, 48 politički opasnih i 1095 Jevreja;
- 2) interniranih Jevreja po dalmatinskim otocima u istom periodu **118**;
- 3) prijavljenih specijalnom sudu u naznačenom periodu 230; osuđenih na smrt — nijedan;¹
- 4) protjeranih sa dalmatinskih teritorija 1273.—

Prefekt

Paolo Zerbino

Guvernatorat Dalmacije

Gen. dir. policije

stiglo 16 svibnja 1942 XX

¹ Pretražujući talijansku arhivu u periodu od 1 studenog 1941 godine do 15 svibnja 1942 godine nailazi se na niz podataka koji govore da je na području Splita, od strane talijanskog okupatora ubijeno niz rodoljuba.

Evo nekoliko primjera:

20 prosinca 1941 godine uhvaćen je omladinac Orlić Ranko sa ocem i bratom. 8 siječnja 1942 godine uhvaćen je Beljat Vinko i Batina Silvestar. Ova trojica drugova bili su mučeni i tučeni do besvijesti, a 15 siječnja 1942 godine strijeljani u blizini splitskog groblja »Lovrinac«. 6 siječnja 1942 godine fašisti su uhapsili Jerka Ivančica, zemljoradnika iz Splita. On je mučen sve do 26 siječnja, kada je podlegao ranama zadobivenim u toku »saslušanja« i umro. 11 veljače 1942 godine osuđeni su na smrt

3
R. PREFETTURA DI SPALATO

N. 07258

Dir. Gab.P.S.

SPALATO, 15 maggio

1942/XX

RTI.4216/004865 del 5.5.942

OGGETTO:

Internati - Denunziati al Tribunale Speciale - Espulsi dai territori dalmati dal 1° Novembre 1941 al 15 Maggio 1942.

AL GOVERNO DELLA DALMAZIA
Direzione Generale Polizia

1130

2

Z A R A

Si comunicano i dati, richiesti col telegramma a margine di stinto:

- 1°)- internati nella Penisola dal 1° Novembre 1941 al 15 Maggio 1942 = N.1448 e cioè 305 comunisti, 48 politicamente pericolosi e 1095 ebrei;
- 2°)- ebrei internati nelle isole dalmate nello stesso periodo N° 118;
- 3°)- denunziati al Tribunale Speciale nel citato periodo N.230; condannati a morte = nessuno;
- 4°)- espulsi dai territori dalmati N.1273.-

IL PREFETTO
(Paolo Zerbino)

GOVERNO DELLA DALMAZIA
Direzione Generale Polizia
Data 1. MAG 1942 XX
Arrivo

3

BR. 124

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 15 SVIBNJA 1942 GOD. O NAČINU BORBE PROTIV
PARTIZANA U SLAVONIJI**

ZAPOVJEDNIŠTVO II. DOMOBRANSKOG SBORA

Op. broj 1004/tajno

U Brodu n/S., dne 15. svibnja 1942. god.

Predmet: Promičbeni govori
pučanstvu.

1. — Zapovjedništvu 3. pješačke divizije
2. — Zapovjedništvu 4. pješačke divizije
3. — Zapovjedništvu Banjalučkog sdruga
4. — Zapovjedništvu Srijemskog sdruga
5. — Zapovjedništvu Gradiškog sdruga
6. — Velikoj župi Livac i Zapolje (2)
7. — Velikoj župi Posavje (2)
8. — Velikoj župi Baranja (2)
9. — Velikoj župi Vuka (2) po 1 za župu i stožernika
10. — pukovniku Metzgeru — Požega

Prilikom podhvata proti partizanima u Slavonskom gorju došlo se je do sljedećih zaključaka:

a) Neprijatelj u Slavonskom gorju na Krndiji, Papuku, u Ravnoj Gori, na Psunju i Babje Gore imade izrazito partizanski značaj. Brojno je slab, te djeluje u malim skupinama od 30 — 50 ljudi, a najviše 79, i to uvijek tamo gdje nema naših posada, oružnika i mjestnih ustaša ili udaljene bar toliko da naše oružane snage ne mogu stići u pravi čas. Napadaju prometna sredstva (samovoze i kola), obhodnje ali ne primaju borbu sa većim četnim telima. Čak ni vodove u krstarenju ne dočekuju. Partizani u Slavonskom gorju

strijeljanjem Duraković Halil i Skoro Jefto i 12 veljače strijeljani u blizini splitskog groblja »Lovrinac«. Noću 15/16 travnja 1942 godine uhapšen je profesor Ćiro Gamulin iz Splita i poslije zvijskog mučenja u splitskoj kvesturi podlegao ranama u zoru 17 travnja 1942 godine. Dana 19 travnja 1942 godine, napali su agenti fašističke policije Salateo Massimiliano i Matteo di Ernestino, kod kavane »Maksimir« u Splitu, drugove Burić Vojislava, Klarić Ervina i Culić Pašku. Pošto su sa upe-renim pištoljima izvršili pretres pomenutih drugova, agent Salateo je otvorio vatru iz pištolja i smrtno ranio Klarića i Burića a lakše ranio Culića. Klarić i Burić su umrli u toku noći 19/20 travnja 1942 godine.

Ovih i sličnih primjera ubistva koja je talijanski okupator vršio na području Splita u periodu od 1 studenog 1941 godine do 15 svibnja 1942 godine bilo je još. (Podaci iz talijanske arhive VII. — dokumenta talijanske prefektуре Split.)

nisu prikupljeni, već razsuti na cijelom prostoru. Imaju jatake na selima dijelom idejnih partizana i jednomišljenika, a dijelom grubom silom i prijetnjom natjeranih na jatakovanje. Jataci se teško dadu pronaći, a najteže je ustanoviti da li pojedini jatak radi iz uvjerenja ili pod terorom i pritiskom partizana.

Partizani su imali izrađene barake koje su uništene, a osim toga imaju i podzemnih skrovišta sa malim i dobro krinkanim ulazom redovito u šumi. Ova skrovišta je najteže pronaći, za njih ne znaju kako izgleda ni jataci. Partizani ih koriste kada iznenadno nailaze naše oružane sile. Svega je jedno takovo skrovište pronađeno i razoreno.

Predpostavlja se da se partizani jednim dijelom kriju i po izvjestnim selima jer je u toku cijelog podhvata rađeno promišljeno uvijek po osnovi, sa dobrim proračunom obkoljavanja, a prikupljanja vršena noću i željeznicom, te se mora čovjek čuditi kako nije naišlo na više barem malih grupa partizana, osim na dvije. Jataci ih kriju vjerojatno u selima po danu, a noću izlaze te odlaze po drugim selima da drže promičbene govore.

Njihova djelatnost u Slavonskom gorju svodi se pretežno na promičbu. Upadaju u nezaštićena sela, obkole ih, i prisiljavaju narod na slušanje njihovih govora. Traže u glavnom ustaše i oružje, ponekad hranu i novac. Činjenica da ne otimaju u selima hranu u većoj mjeri upućuje nas opet na zaključak da u selima imaju jatake, koji ih hrane i obskrbljuju.

Kao što se vidi taktika borbe partizana u Slavonskom gorju bitno se razlikuje od taktike partizana i četnika u Bosni, te je i borba protu njima teža u predjelima sjeverno od Save nego južno od ove rijeke.

b) Značajne crte djelanja i rada partizana u Slavonskom gorju zahtjeva osobite protumjere i to:

— Razviti dobru i brzu dojavnu službu. Ovo je teško ostvarljivo, jer su mnoga sela udaljena od brzoglasne pruge i od oružničkih postaja. Partizani rade većinom noću, obkole selo i ne daju nikome izići. Dok seljaci stignu do najbržeg brzoglasa ili oružničke postaje i dok potjere stignu partizani su već daleko, a redovito i varaju trag hoda.

— Pored sadašnjih slabih posada držati na Slavonskom gorju jednu bojnu od 15—20 teretnih samovoza ili koturašku bojnu, koja će moći brzo stići u svako ugroženo mjesto obkoliti odmetnike i uništiti ih. Spor hod pješaka od 4 km na sat ne može nikada dovesti do uspješnih posljedaka kod ovakovog načina borbe.

— Oružničke postaje su preslabe, valja ih svakako pojačati na 40 — 50 ljudi, ako je nemoguće sa pokusnim oružnicima (novcima) onda barem sa pričuvnicima. Postaje od 5 — 10 oružnika su samo mamci za partizane.

— Neprekidna krstarenja svih oružanih sila u jakosti 1—2 voda, kako danju tako i noću, na taj način će se morati naići na partizane.

— Razviti što jaču promičbu u svim selima obuhvatajući i najzabitnija gorska sela. Partizani polažu najviše na promičbu, upadaju u naše novine, pa su seljaci prepušteni promičbi partizana jer zapravo čuju samo riječi partizana, a nas ne. Ustaški dužnostnici moraju što prije obići sva sela i u svim krajevima sjeverno od Save a i u krajevima južno od Save koji nisu pod vlašću odmetnika. Ovom prilikom moraju održati seljacima govor u kojemu pobiti tvrdnju partizana i uvjeriti narod u opasnosti komunizma, osobito po seljaka, u sigurnu i bolju budućnost Evrope vođene po silama osi itd. Naravno da se ovaj posao ne može prepustiti samo tabornicima, već moraju i logornici i stožernici te njihovi pobočnici u sela. Razumljivo je da dužnostnici ne mogu ići sami, već imaju povesti pratnju 50—80 oboružanih ljudi. Napori učinjeni u ovom pravcu biti će izvan svake dvojbe od velike koristi. Naš narod je naviknut da mu netko dođe u selo i govori, a taj koji će mu doći mora biti ustaški dužnostnik — dobar govornik.

Naši novaci veoma dobro su izdržali za njih prve veće napore u gori i šumi pod teškim vremenskim okolnostima — gotovo stalna kiša a u gori Papuk i Psunj i 30—40 cm snijega. I čašće gorskih sdrugova doraslo je svojim zadaćama.

Ustaška pripremna bojna Osijek nema dovoljno izvježbanog čašća, što se jako osjeća.

— Obskrba je tekla veoma dobro.

— Mnoge postrojbe, osobito ustaške pripremljene bojne nisu imale šatorskih listova, te je stanovanje ... ri i postavama bilo jako teško.

— Nedostatak malih krugovalnih postaja jako se osjeća, te se može reći da dojavna služba, kojoj je svrha izvješćavanje na vrijeme praktično i ne postoji. Dok glasnik pješak ili koturaš stigne do višeg zapovjedništva, redovito je kasno za intervenciju. Bez ovog suvremenog dojavnog sredstva ne može se raditi u današnjem ratu, a pogotovo ne u građanskom ratu, gdje je to jedino sigurno sredstvo dojavne službe.

Velike župane i ustaške stožernike molim da učine što je više moguće u pogledu promičbe (ustmene i pismene), jer je to u našem slučaju moguće jače oruđe od svakog drugog. Tim oruđem se Nijemci veoma uspješno služe čak i u pozadini Istočne fronte, gdje je pučanstvo puno jače fanatizirano komunističkom idejom nego kod nas.

(M.P.)

ZAPOVJEDNIK
general (Iser)
Iser

BR. 125

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI SENJ OD 15 SVIBNJA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNIČKU STANICU
KRASNO I KUTEREVO**

KOTARSKA OBLAST SENJ.

Broj: T. 198/42.

Predmet: Komunistički upad u Krasno.

Senj, dne 15. svibnja 1942.

VELIKOJ ZUPI VINODOL I PODGORJE

u Senju

Dne 14. svibnja t.g. u ranu zoru upala je jedna grupa partizana od po prilici 400—500 ljudi u selo Kuterevo, kotara Otočac, pa nakon što su razoružali tamošnju posadu, koja je sastojala od 25 domobrana, naoružanih sa 3 strojnice, a koje su zatekli na spavanju, krenuli su isti spram Krasna, gdje su napali oružničku postaju.

Taj napad na oružničku postaju Krasno trajao je od po prilici 7 sati ujutru pa do 6 sati na večer, kada se je oružnička postaja, u kojoj je bilo svega 4 oružnika sa 1 strojnicom, morali predati.

Prije samog napada na Krasno partizani su srušili 3 brzo-glasna stupa, a na cesti između Sv. Jurja i Krasna iskopali su 2 km. više Oltara grabu i povalili preko ceste 2 jele.

Prema informacijama, koje ima ova oblast, tokom napadaja na oružničku postaju, nije poginulo, a niti je ranjeno ni jedno lice. Isto tako nije zapaljena ni uništena ni jedna zgrada, a niti je što opljačkano, jer se partizani spram pučanstva ponašaju pristojno.

Oružnici su zarobljeni i nalaze se pritvoreni u oružničkoj postaji, koja je pretvorena u štab partizana.¹

Ne zna se, kane li se partizani dulje zadržati u Krasnu i Kuterevu ili će nakon 2—3 dana ta mjesta napustiti...

Cim se saznalo za napadaj na Krasno zamoljeno je mjestno talijansko vojno zapovjedništvo u Senju, da bi priskočilo u pomoć napadnutoj oruž. postaji, ali su isti odbili da to učine s rurloga, jer da nemaju dovoljno snage, iako raspolažu u Senju sa oko 2.000 ljudi, a u Sv. Jurju sa preko 200 ljudi.

Naše vlasti nisu bile u stanju poslati nikakvu pomoć, jer oružnička postaja u Senju raspolaže sa svega 26 oružnika, što je

' Napad na Krasno i Kuterevo izvršio je bataljon »Božidar Adžija«.

premalo, da se napadaj na Krasno suzbije, dok susjedna oruž. postaja u Sv. Jurju raspolaže svega sa 3 oružnika.

14. svibnja t.g. ujutro tj. baš istog dana kad se je zbivao napadaj na Krasno, pošli su iz Sv. Jurja Krsto Vukelić, vlasnik samovoza sa Filipić Ivanom, trgovcem iz Milne spram Kutereva preko Krasna u svrhu nabave dužica za bačvice za soljenje ribe. Njih su zaustavili partizani kod već spomenute prepreke na cesti povrh Oltara i odveli ih u šumu, gde su ih držali od 9 sati u jutro pa do 11 sati na večer u jednoj jami. U toj jami sakupilo se tokom čitavog dana oko 25 prolaznika, koji su išli cestom spram Krasna. U 11 sati na večer odveli su ih u Krasno, gde su oni prespavali, pa su ujutro dali svima propusnice na osnovu kojih su se mogli vratiti u svoja prebivališta. Takvu propusnicu dobili su Krsto Vukelić i Filipić Ivo. Na propustnici je vidljivo, da ju izdaje štab partizansko-narodnooslobodilačkog pokreta bataljona »Adžija«. Propustnicu je potpisao politički komesar po čijem potpisu bi se moglo zaključiti, da se zove Martinić ili Martinović i komandant bataljona Stipe Ugarković.

Prema pripovjedanju Krste Vukelića i Filipić Ive oružnici su dana 15. svibnja bili još živi i zdravi, a isti su također vidjeli, kad su vadili propustnicu, župnika iz Krasna Zoreca i šumara Krpana, koji su upravo došli prema nalogu partizana, da im se jave. Vidjeli su također i trgovca Josipa Vukelića, koga su partizani preslišavali. Lugari imovne šumarije i državne šumarije su se razbježali i nekuda sakrili. Inače do 9 sati u jutro nije bilo nikakvog pljačkanja niti paljenja, a pučanstvo se u glavnom zadržava, pošto je prestrašeno, u svojim kućama.

Prema viestima iz Otočca, napadači na Kuterevo došli su iz Škara i to na kolima, a navodno su bila 51 kola.

Dostavlja se gornje radi znanja uz zamolbu, da bi bilo od pričke potrebe, da naše vlasti u Senju raspolažu barem sa 300 dobro naoružanih ljudi u sklopu oružništva, kako bi u ovakvim i sličnim slučajevima pružili pomoć napadnutim našim mjestima, jer će se za malo dogoditi, pa će grad Senj biti potpuno opkoljen sa sviju strana od svoje pozadine i izvrgnuti gladovanju.

Kotarski predstojnik;
Bambić v.r.

BR. 126

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE OD 16 SVIBNJA 1942 GOD. O BROJU LICA KOJA SU PRIJAVLJENA SPECIJALNOM SUDU U PERIODU OD 1 STUDENOG 1941 DO 15 SVIBNJA 1942 SA PODRUČJA SJEVERNE DALMACIJE

KOMANDA KR. KARABINJERA DALMACIJE

Službeni ured

Br. prot. 327/3 odelj. 3   V.P. 141 16 svibanj 1942 — XX
Odgovor na telegram od 3-eg tekućeg br. 004565 **Kab. Javne sigurnosti**

Predmet: Telegram na ruke.—

GUVERNATORATU DALMACIJE — Gen. dir. policije
Zadar

Od 15-og studenog 1941 do 15 svibnja 1942 karab. stanice provincije Zadar i Split prijavile su Specijalnom sudu 647 lica, 2 su osuđena na kaznu preko 10 godina a na smrt šestorica.—

Uzdržavam se da saopćim podatke za provinciju Kotor.—

Pukovnik
I komandant Kr. karabinjera
Dalmacije
Giuseppe Butti

GUVERNATORAT DALMACIJE
GEN. DIR. POLICIJE
Stiglo 16 svibnja 1942 XX

BR. 127

**OBAVJEŠTENJE SPLITSKOG PREFEKTA ZERBINA OD 17 SVIB-
NJA O PALJENJU MAGAZINA U FABRICI CEMENTA KOD
SOLINA**

Prispjeli telegram
iz Splita
br. 2156

Dešifrirao
R. S.

Upravnik šifrantskog
ureda
Prizia

Šalje: Prefekt Splita

17/5 /42   **14,35^H**
18/5 /42   **9^H**

Guverneratu Dalmacije
Gen dir. Policije

Predmet: Požar u magazinima ulja fabrike cementa

Upućeno: Javna sig.
Uvid: Kab. Kr. Kar.

08182. Jutros oko 3^h razvio se požar u magazinima teških ulja, nafte, vrećica od hartije i jute u fabrici cementa »Majdan«, nanijevši štetu za 3,000.000.— Požar je savladan oko 6^h intervencijom vatrogasaca iz Splita. Vatra potiče od snažne eksplozije.—

Pritvorena dvojica. Istraga se nastavlja. Uzdržavam se.—

Prefekt **Zerbino**

BR. 128

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE BRIBIR I SIDRAGA OD 18 SVIBNJA
1942 GOD. O PREGOVORIMA I SURADNJI SA ČETNIČKIM
VOĐAMA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA BRIBIR I SIDRAGA
KNIN

BROJ: V.T. 16/168—42.

KNIN, 18. svibnja 1942.

Predmet: Četnici — ponuda saradnje.

Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske — Dr. Anti Paveliću
Ministru unutarnjih poslova — Dr. Andriji Artukoviću
Ministru Vanjskih poslova — Dr. Mladenu Lorkoviću
Ministru Hrvatskog Domobranstva — za Glavni stožer
Obćem uprav, povjereniku kod
II. Armate — Dr. Vjekoslavu Karčiću
Zapovjedniku Ustaške Nadzorne Službe — Eugenu Kvaterniku
Poglavlom Županu — Dr. Ivi Balen-u
Uredu Poglavnika — Izvjestitelju GUS-a — Branki Rukavina
Glavnom Ustaškom Štabu
Zapovjedniku II. oružničke pukovnije

U subotu dana 16. svibnja 1942. došao je u Knin Mane Rokvić vođa četnika u Bos. Petrovcu, koji je zapovjednik svih četnika od Bos. Petrovca do Drvara. Jučer mi je poručio da želi imati samom jedan sastanak i da ima postaviti važne predloge. Jučer poslie podne sam ga primio a s njime je došao i Stevo Rađenović biv. jugoslavenski poslanik, koji od više vremena boravi u Kninu.

Oni su mi izložili svrhu posjete kako sliedi.

Izložili su mi stanje kotara počevši od Korenice, Udbine, Donjeg Lapca, Bos. Petrovca, Srba, Drvara do Bos. Grahova, a koji su krajevi opasno ugroženi od komunista, odnosno koji su krajevi osobito što se tiče sela skoro sasvim u rukama komunista. Naveli su da je stanje neodrživo da komunisti sve pljačkaju i ubijaju svakoga bez razlike na vjeru, spol i doba, za koga i najmanje posumnjaju da njima nije sklon. Istakli su da su svi oni krajevi izvrgnuti potpunoj propasti, da su oni toga sviesni i da uviđaju da je jedini spas u potpunoj saradnji njih četnika sa hrvatskim vlastima a u prvom redu sa hrvatskom vojskom.

U vezi sa namjeravanim odlaskom talijanske vojske iz Bos. Petrovca, o kojemu je već g. Veliki Župan izviestio pod Br. V.T. 16/162—42. od 8. svibnja 1942., Mane Rokvić je predložio, da bi se u Bos. Petrovac uputile jače snage hrvatske vojske, a to **obra-**zlaže s tim da bi u protivnom kad bi Bos. Petrovac ostao zaposjed-

nut sa malim i neznatnim snagama naše vojske bio ugrožen od komunista i lako dospio u rukama istih, a da bi to bilo vrlo pogibeljno jer da bi na taj način u rukama komunista palo široko područje i sredstva za borbu. On smatra da jača posada u Bos. Petrovcu bi mogla da čvrsto drži u rukama mjesto a osim toga sa jednim dielom svojih snaga u saradnji sa formacijama četnika bi mogla postepeno od komunista očistiti čitav kraj, a to da bi lakše išlo obzirom da on poznaje dobro kao i njegovi ljudi skloništa i položaje komunista, njihove vođe i ljude.

U vezi sa tom akcijom postavlja zahtjev da bi se naša vojska starala za opskrbu njegovih odreda što se tiče hrane, municije i oružja, jer da oni nisu dovoljno opremljeni, a osim toga da bi oni mogli angažirati i veći broj svojih ljudi. U vezi s time kazao je, da njihovi zahtjevi nieseu drugi, već samo da se u te krajeve povratu mir i sigurnost.

Isto tako je izložio potrebu da se u svim većim mjestima gore navedene zone koji nisu u rukama komunista postavile jače posade hrvatske vojske koje bi surađivale sa četničkim odredima u istrebljenju komunista, jer da se ova potreba nameće radi toga da bi se borba protiv komunista povelala sa više tačaka i tako suzivio prostor na kojemu oni gospodare dok konačno nebi bili potpuno uništeni.

Mane Rokvić i Stevo Rađenović kazali su nadalje da će kroz nekoliko dana doći u Knin kod Velikoga Župana jedna delegacija od grupa četnika predvođenih od njega tj. Mane Rokvića, od popa Momčila Dujića i od Branka Bogunovića da s njim dalje razgovaraju o svim pitanjima u vezi sa smirenjem i sa protu-komunističkom akcijom. Ja sam im spomenuo da bi bilo dobro da jedna njihova delegacija ode u Zagreb predvođena od Velikog Župana, a oni su mi na ovo odgovorili, da to će biti utanačeno sa ovom delegacijom koja će doći ovih dana kod Velikog Župana.

U pogledu ličnosti Mane Rokvića, koji je po zanimanju bio mehaničar i poslovođa neke »Šipadove« radione, a odaje bistra i pametna te odlučna čovjeka, satnik Vilim Svob, sadašnji zapovjednik oružničkog krila u Kninu, a koji je do nedavna služio u Bos. Petrovcu, kazao mi je da je to pošten i dobar čovjek, da se kroz cielu ovu zimu starao za opskrbu pučanstva Bos. Petrovca bez razlike i za katolike i za muslimane kao i za Srbe i da je to čovjek s kojim se može raditi. Napominjem da u krajevima oko Bos. Petrovca i u Bos. Petrovcu to uobće u onom dielu Bosne ima velikog uticaja u političkom pravcu Gojko Rakić, koji usko surađuje sa Manom Rokvićem i koji zastupa gledište o potrebi suradnje grkoistočnjaka sa hrvatskim vlastima.

Mišljenja sam da bi se ponuđena suradnja sa četnicima imala prihvatiti i da bi se zapovjednika hrvatske vojske koja bi došla

u Bos. Petrovac uputilo i ovlastilo da održah stuzji u vezu sa Manom Rokvićem radi zajedničke akcije. Pitanje traženja obskrbe četničkih odreda bilo hranom, municijom i oružjem imao bi zapovjednik hrvatskih četa prema potrebi i prilikama da riješi zajedno sa Rokvićem.

U vezi pak povlačenja talijanskih četa iz Bos. Petrovca trebalo bi tražiti od zapovjednika II. Armate da o tom povlačenju izvesti Ministarstvo Hrvatskog Domobranstva na vrijeme, da bi hrvatske čete mogle stići u Bos. Petrovac prije odlaska talijanskih četa i da bi prije onog odlaska zapovjednik hrvatske vojske mogao da stupi u vezu sa Manom Rokvićem. To je potrebno radi toga da u međuvremenu između odlaska talijanske vojske i dolaska naše ne bi komunističke bande izvršile kakav prepad na Bos. Petrovac.

O samim prilikama u Bos. Petrovcu Mane Rokvić mi je kazao sljedeće.

U prvom redu da bi trebalo promieniti kotarskog predstojnika nekog Gjuzina koji da je podrijetlom Rus, da ne pokazuje nikakove sposobnosti i da nema nikakove energije ni smisla za prilike, da je potpuno neaktivan da se za ništa ne stara osim da bi se izvukao iz Bos. Petrovca i dobio premještenje. Načelnik Alija Ujić da je dosta dobar, ali da bi trebalo nekoliko ljudi koji bi ga u radu pomagali. Ja sam mišljenja da bi pitanje odbora občine moralo biti riješeno sporazumno između sadašnjeg načelnika, Gojka Rakića i uglednih ljudi Bos. Petrovca.

Mane Rokvić je izrazio želju da bi se u Bos. Petrovcu izdao jedan proglas na narod u pravcu smirenja. I ako Bos. Petrovac ne potpada pod ovu župu, pa je prema tome ova župa nenadležna da o tome što rješava, ipak sam na svoju ruku pisao kotarskom predstojniku u Bos. Petrovac da jedan takav proglas izda a i naznačio sam mu i sadržaj koji je u skladu sa proglasom koji je Veliki Župan izdao za ovu župu.

Mane Rokvić mi je nadalje iznio da je pitanje prehrane u Bos. Petrovcu strašno i da bi trebalo hitnu pomoć. Osobito da je veliko pomanjkanje soli, a da bi trebalo hitno uputiti i kukuruza.

Kako mi je poznato Veliki Župan je već uputio Ministarstvu za obrt, veleobrt i trgovinu prijedlog da se Bos. Petrovac obskrbljuje preko Knina i da se ovoj Velikoj župi sa Bos. Petrovac doznači hrana za ovaj kotar, a poznato mi je da je Veliki Župan u tom pravcu tražio i posredovanje obćeg upravnog povjerenika. Ali kako je potreba hitna to sam stupio u vezu sa Župskim prehranbenim odborom i odredio da se odmah u Bos. Petrovac uputi 5000 kg. kukuruza i 6000 kg. soli a da se za prevoz zamole talijanske vlasti. Isto tako sam odredio da se da nešto hrane i selima Drenovac, Vagan i Tiškovac iz občine Srba, u kojima nema i koji su čisti od

15. 2. 1945
1942

M. H. O. M. P. 2
BR. 112-1
1945

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA BRIBIR I SIDRAGA
K N I N

BROJ V. P. 16/194-45.

KNIN, 10. svibnja 1945.

Predmet: Četnici - ponuda saradnje.

Poglavinu Nezavisne Države Hrvatske	- Dr. Antu Paveliću
Ministru unutarnjih poslova	- Dr. Andriji Arbutoviću
Ministru Vanjskih poslova	- Dr. Mladenu Lončariću
Ministru Hrvatskog Obrambenstva	- za Glavni stožer
Obćernu upravu, povjereniku kod II. armate	- Dr. Vjekoslavu Karčiću
Samovjodniku Ustaške Nadzorne Službe	- Eugeniju Kvaterniku
Poglavinu Župana	- Dr. Ivi Balcan-u
Uroču Poglavinu - Izvjestitelju ONS-a	- Ivanu Rukvinu
Glavnom Ustaškom Stazu	-
Samovjodniku II. crkvaške pukovnije	-

U subotu dana 10. svibnja 1945. došao je u Knin kono Holvić vođa četnika u Bos. Petrovcu, koji je zapovjednik svih četnika od Bos. Petrovca do Hrvata. Žuher mi je poručio da boli izmi osman jedan nastanak i da im postaviti valne predloge. Žuher poslao podne sa za primio a u njemu je došao i Stovo Radjenović biv. jugoslavenski podčelnik, koji od više vremena boravi u Kninu.

Oni su mi izložili svim pojete krivo sliedi.

Izložili su mi stanje kotara podolovi od Koronice, Udine, Donjeg Lapca, Bos. Petrovca, Srba, Hrvata do Bos. Grubova, a koji su krajevi opasno uprošani od komunisti, odnosno koji su krajevi osobito što se tiče cela oboro osovin u rukama komunisti. Izložili su da je stanje neodrživo da komunisti sve pljačkaju i ubijaju svakoga bez razlike na vjeru, spol i doba, sa nogu i najmanje pomiraju da njim nije slijeda. Izložili su da su svi oni krajevi izvanjski potpunoj propasti, da su oni toga svicani i da uviđaju da je jedini opas u potpunoj saradnji njih četnika sa Hrvatima i kim vlastima a u prvom redu sa hrvatskom vojskom.

U vezi sa namjeravanom odnosom talijanske vojske iz Bos. Petrovca, o kojemu je već G. Veliki Župan izvijestio pod Br. V. P. 16/194-45. od 8. svibnja 1945. kono Holvić je predložio, da bi se u Bos. Petrovcu uputilo jaše snaga hrvatske vojske, a to obzračuje s tim da bi u protivnom kod bi Bos. Petrovca ostao samopodan sa mlaz i neznatnim snagama naše vojske bio uprošani od komunisti i tako dospio u rukama istih, a da bi to bilo vrlo pogibajno jer da bi na taj način u rukama komunisti palo široko područje i sredstva za borbu. On namtra da jaše posada u Bos. Petrovcu bi mogla da izvrste drži u rukama nešto a osim toga sa jednim dijelom svojih snaga u saradnji sa samostalnim četnicima bi mogla postopene od komunisti ta očistiti šitar kraj, a to da bi lakše bilo obranom da on poznaje dobro kono i njegovi ljudi djelovali i palodaje komunisti, njihove vođe i ljude.

U vezi sa tom situacijom postavlja zahtjev da bi se naša vojska otvala sa obrambu njegovih okruga što se tiče hrane, municije i oružja, jer da oni nisu dovoljno opremljeni a osim toga da bi oni mogli angažirati i veći broj svojih ljudi. U vezi a tim kono je da njihovi zahtjevi nisu drugi, već samo da se u tok krajeva povrati mir i sigurnost.

Što tako je izložio potrebu da se u svim vojnim i političkim pora navodimo samo koji nisu u rukama komunisti postavilo jaše posada hrvatske vojske koje bi suradljivo sa četničkim odredima u istrebljenju komunisti, jer da se ova potreba, a radi toga da bi se borba protiv komunisti postavila sa više talčana i tako osigura prostor na kojemu oni gospodare dok komunisti nebi bili potpuno uništeni.

Kono Holvić i Stovo Radjenović izrekli su nadalje da će kroz nekoliko dana doći u Knin kod Velikoga Župana jedana delegacija od grupa četnik predvođenih od njega tj. kono Holvića, od popa Matije Džujića i od

komunista, a u velikoj su nevolji radi hrane, ali tako da prime po male količine, da ne bi prepadom im komunisti oduzeli hranu. Za Drvar, kako mi je također izložio Mane Rokvić trebalo bi hrane pa ću se dogovorno sa istim prehranbenim odborom pobrinuti da se za Drvar nešto pošalje.

Kotarska oblast u Bos. Petrovcu sa dopisom kojeg sam gore naveo, predočila je da u Bos. Petrovcu još nisu zamijenjene dinarske novčanice, pa da bi bilo potrebno da bi te novčanice zamijenio Porezni ured u Kninu. Da uredi i pučanstvo Bos. Petrovca ima dinarskih novčanica u količini od oko 2,000.000.—

I Mane Rokvić mi je to pitanje izložio, pa mi je predočio poteškoće radi raspodjele hrane obzirom da pučanstvo nema Kuna već dinarske novčanice. Ja sam odredio da se pučanstvu sol i kukuruz proda za sada za dinarske novčanice, koje će ova župa položiti kod Poreznog ureda i za njih tražiti naknadnu izmjenu, jer inače nije moguće učiniti, a ne može se sačekati sa razdiobom te hrane dok ne bude izvršena razmjena novca.

Veliki župan je isposlovao odobrenje za razmjenu dinarskih novčanica kod Poreznog ureda u Kninu do iznosa od 5.000 — uz njegovo odobrenje, a za svote preko toga uz prethodno odobrenje Državne riznice, Odjela za državnu imovinu, navjeru i dugove, pa bi bilo potrebno da se ovo odobrenje proširi i za kotar Bos. Petrovac.

Upravo sada mi je javljeno da su u područje sela Plavna jutros prodrli jači sastavi komunista, ... Seljaci tvrde da ih ima otko 4.000, ali ja smatram da je to pretjerano. Talijanska vojska je protiv njih stupila u akciju i tuče ih i artiljerijom. Potankosti nedostaju i o razvitku ove akcije ne mogu ništa doznati ni sa strane Talijana.

U vezi sa razgovorima sa Manom Rokvićem nadodati mi je još i sljedeće.

Mane Rokvić je mišljenja da se u Bos. Petrovac šalje samo hrvatska vojska i oružništvo, a nikako da se ne šalju ustaške postrojbe, jer da obzirom na prošlost bi to bilo veoma štetno za smirenje grkoistočnjaka, koji da bi posumnjali u iskrenost namjera hrvatskih vlasti. Ja sam mišljenja da se ovom traženju Mane Rokvića udovolji.

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

**PODŽUPAN-
Ante¹**

Prezime nečitko

BR. 129

TELEGRAM ŠEFA POLICIJE RIMA SREDINOM SVIBNJA 1942
GOD. O SLANJU INTERNIRACA U KONCENTRACIONE LOGORE
NA PODRUČJU ITALIJE¹

Telegram

STA Hitno prefektu Rijeka

34529/443 AT 010396 Moli se ne slati u Verčeli ili drugdje druge internirce jer su koncentracioni logori i općine starih provincija bez vojne važnosti skoro popunjeni internircima koji se stiču sa svih strana. Moli se ograničiti prijedlog za interniranje samo na pojedine slučajeve uz opširne izvještaje i čekati uvijek odluku Ministarstva prije no što se upute unutar kraljevine. Očekuje se potvrda — za ministra Senize —

BR. 130

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE ORUŽNICKE PUKOVNIJE
OD 18 SVIBNJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA
OD 18 TRAVNJA DO 10 SVIBNJA 1942 GODINE

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO**

**1. HRV. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 764/Taj.**

U Sisku, dne 18 svibnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće za
prvu polovicu mjeseca
svibnja 1942.

1. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB			
2. ZAPOVJEDNICTVU 1. DOMOBRANSKOG SBORA SISAK			
3. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU ZAGREB			
4. ZAPOVJEDNICTVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE GOSPIĆ			
5. —" —	3. —" —	—" —	BANJA LUKA
6. —" —	4. —" —	—" —	TUZLA
7. —" —	5. —" —	—" —	SARAJEVO
8. —" —	6. —" —	—" —	MOSTAR
9. —" —	ZA UTVRĐIVANJE GRANICE		SARAJEVO

¹ Prepis dokumenta bez datuma, nađen u arhivi prefekture Rijeka među dokumentima od sredine svibnja. Poslao ga Senize, šef policije u Rimu.

Na temelju zapovedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva J.S. broj 320/Taj. od 31. srpnja 1941, a prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe predlažem sljedeće izvješće, za vrijeme minulih 15 dana.

2. ČETNIČKA AKCIJA:

Na cijelom području ove pukovnije skoro ne postoji četnička djelatnost, jer se cijela akcija pretopila u partizansku.

3. O KOMUNISTIMA:

Na području krila:

Ogulin: 17. na 18. travnja o.g. iz udaljenosti od 400 m. partizani su izvršili napadaj vatrenim oružjem na želj. postaju Hrv. Moravice. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

19. travnja o.g. u 14.30 sati u selu Male Drage, kotara Delnice primijećena je skupina oko 200—300 partizana.

20. travnja o.g. u 14.30 sati na cesti Delnice — Brod n/Kupi, kotara Delnice iz zaustavljenog samovoza partizani su odveli općinskog bilježnika općine Brod n/Kupi, te se za njegovu sudbinu ne zna.

21. travnja o.g. u predjelu Delničke Poljane, kotara Delnice, talijanska vojska uz pomoć ustaša zapalila je 36 kuća, za koje se sumnjalo da se u njima skrivaju partizani.

21. travnja o.g. u 6.30 sati između Delnica i Lokava, kotara Delnice partizani su napali strojopuščanom vatrom teretni vlak, ubijen je strojovođa, a ložac teško ranjen.

22. travnja o.g. na cesti Bosiljevo — Generalski Stol, kotara Vrbovsko partizani su opljačkali državni poštanski samovoz, odneli 40.000 kuna i na istom potezu puta posjekli 35 b.b. stupova.

21. travnja o.g. oko 8 sati između želj. postaje Plaški — Blata partizani su na više mjesta razrušili prugu i više talijanskih vojnika, koji su čuvali prugu zarobili i razoružali. Promet na ovom dijelu pruge još nije uspostavljen.

22. travnja o.g. u 18 sati u selu Grabrk, kotara Vrbovsko u jednoj kući održali su partizani promičbeni govor, a zatim otišli prema selu Trošmariji, kotara Ogulin.

22. travnja o.g. kod sela Radigojne, kotara Vrbovsko partizani su vratili svojim kućama 7 željez. radnika, koji su pošli na posao.

22. travnja o.g. oružnici postaje Brod Moravice u selu Lazice, kotara Delnice iz jedne skupine partizana, na koju su naišli uhvatili su 2 komunista, a 1 ranili. Uhvaćeni su predani talijanskoj vojnoj vlasti, a ranjeni u bolnicu u Ogulin.

22. travnja o.g. u Lokvicama, kotara Delnice, talijanska je vojska zapalila kuću jedne gostionice, u kojoj se nalazilo više partizana, 7 je partizana izgorilo, ostali su pobjegli.

23. travnja o.g. oko 15 sati između želj. postaje Hrv. Moravice i Vrbovsko, partizani su napali puščanom vatrom želj. stroj. Nije bilo gubitaka ni štete.

23. travnja o.g. u 1 sat u selu Močile, kotara Vrbovsko oko 30 partizana posjekli su 5 b. b. stupova.

25. travnja o.g. između želj. postaje Brod Moravice i Hrv. Moravice partizani su napali strojopuščanom vatrom talijanski teretni vlak, ubijen je strojovođa i ložič, a 1 ložič teško ranjen.

25. travnja o.g. između želj. postaja Ogulinskog Hreljina i Gomirja, kotara Ogulin partizani su iz pruge izvadili jednu tračnicu. Od nadošlog vlaka prevrnuo se stroj i 1 vagon. Ljudskih žrtava nije bilo.

26. travnja o.g. oko 4.30 sati i 27. travnja o.g. oko 5.15 sati napali su partizani puščanom vatrom na zgradu želj. postaje Generalski Stol i na zgradu vodocrpa na riei Mrežnici kotara Ogulin. Oba su napadaja odbijeni bez žrtava.

27. travnja o.g. u 21.30 sati partizani su bombama razušili blok kod želj. postaje Gornje Dubrave, kotara Ogulin, te odveli 3 željezničara, koje su nakon tri dana pustili.

27. travnja o.g. u 10.30 sati između željez. postaje Delnice — Lokve, kotara Delnice naišao je teretni vlak prema Sušaku na mjesto razušene pruge. Stroj i 2 vagona su iskočila. Ljudskih žrtava i druge štete nije bilo.

27. travnja o.g. iz sela Liča, kotara Delnice partizani su odveli 9 radnika sobom u šumu. Za njihovu se sudbinu ne zna.

27. travnja o.g. oko 5 sati skupina partizana¹ napala je oružničku postaju i vojnu posadu u selu Perjasica, kotara Vojnić. Tom prilikom partizani su zarobili 60 ljudi, u ruke su im došle 3 strojne puške i veliki broj naboja. U borbi je poginulo 13 oružnika i domobrana, 28 oružnika i domobrana, nakon što su ih partizani svukli, pustili su ih, dok za sudbinu zapovjednika posade nadporučnika g. Motka Ivana zapovjednika dotične oružničke postaje i ostale posade ne zna se.

29. travnja o.g. u 6.30 sati u selu Sumatovu, kotara Delnice partizani su napali rizničku stražu. Napadaj je odbijen. U borbi je ranjen zapovjednik dotične straže i 1 rizničar, dok na strani partizana ubijen je jedan komunista.

30. travnja o.g. u selu Šimatovu, kotara Delnice od strane rizničke straže uhićeni su 2 seljaka, za koje se sumnja, da su učestvovali u napadaju na rizničku stražu. Isti su predani talijanskoj vojnoj vlasti u Delnicama.

¹ Prvi bataljon Drugog odreda i Drugi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 36 i 50.

'30. travnja o.g. u 21.30 sati oko 120 partizana- napali su oružničku ispostavu od 10 oružnika, i rizničku stražu od 10 rizničara u selu Brod n/Kupi, kotara Delnice. U kraćoj borbi razoružani su oružnici i rizničari. Jedan je oružnik i 4 rizničara nestali.

1. svibnja o.g. u 15.30 sati ponovno je napalo isto mjesto oko 600 partizana iz Slovenije, a 300 komunista sa hrvatske strane, pa su zauzeli sjedište općine Brod n/Kupi i sva sela ove općine. Nakon 2 dana nestali rizničari prispjeli su i javili se u Delnicama, dok se za sudbinu ostalih ne zna.³

31- ožujka o.g. u 5.30 sati partizani su napali oružničku postaju Sića, Krnjak, kotara Vojnić. Napadaj je odbijen. Ranjen je jedan domobran a 2 su komunista ubijeni.

30. travnja o.g. oko 17 sati nedaleko Delnica, kotara istoga, ubili su talijanski vojnici 1 seljaka, koji je nosio mlieko jednom talijanskom vojniku na želj. stražaru broj 112, misleći da je komunista.

5. travnja o.g. povratio se iz sužanjstva od partizana oružnički narednik Ante Rupčić, bivši zapovjednik or. postaje Krnjak, koji je bio zarobljen 2. siečnja o.g.

2. svibnja o.g. povratio se iz robstva od partizana pričuvni poručnik Radej Josip, koji je bio zarobljen 19. siečnja o.g. u mjestu Jasenku, kotara Ogulin.

Od 23. ožujka do 9 svibnja o.g. na području kotara Slunj rad oko čišćenja zemljišta od bandita nije se pokazao uspješan, budući se održava veza sa Karlovcem preko Cetingrada, jer je put preko Krnjaka nesiguran.

Prema izvješću oruž. postaje Cetingrad Taj. broj 147 od 10. travnja o.g. i prema nesigurnim i neprovjerenim podacima ustaše iz Cetingrada obilaze sela, progone i ubijaju grčko-istočni narod koji su prešli na katoličku vjeru i bili su mirni kod svojih kuća.

Dne 23., 24, i 25. travnja o.g. vršena je akcija naših snaga između Generalskog Stola, Bosiljeva i Severina na Kupi i tom su prilikom ubijena 3 komunista.

Petrinja: 23 travnja o.g. u 2 sata na pruzi Vrginmost — Glina izskočila je iz tračnica i prevrнула se lokomotiva i 1 vagon nadošlog teretnog vlaka u kojem su se vozili ustaše. Žrtava nije bilo.

27. travnja o.g. na putu Kostajnica — Petrinja, a između sela Knezovljani i Bijelnik partizani⁴ su napali dva prazna vojna kamiona. Poginula su 4 domobrana, 1 ranjen, dok su poručnika Mišku-

² Borci Trećeg bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

³ Brod na Kupi oslobodili su dijelovi Trećeg bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda u zajednici sa slovenskim partizanima. Vidi dok. br. 51.

* Prva četa Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 40.

lina, šofera i 4 domobrana zarobili, od kojih su nakon 2 dana dva domobrana pustili.

28. travnja o.g. između 2 i 3 sata na pruzi Vrginmost — Topusko partizani su porušili 120 m. pruge, posjekli 8 b.b. stupova, i raspačali letke u okolici.

29. travnja o.g. oko 11 sati u selu Brubnu, kotara Glina u jednoj kući ubijeno je 11 komunista, a među njima i Vasilj Gačeša zapovjednik svih partizanskih snaga u planini Šamarica. Na našoj strani poginuo je 1 domobran.

30. travnja o.g. partizani su izvršili napadaj na oružničku postaju Slavsko Polje, kotara Vrginmost. Napadaj je odbijen. Istodobno su razorili 38 m. željez. pruge blizu kolodvora Vojnić, i iz sela su odveli sobom u šumu 1 seljaka.

1. o. mj. oko 2 sata između mjesta Topusko i željez. postaje Topusko na putu preko šume Topličke Kose partizani su posjekli 32 b.b. stupa i pucali na ustašku stražu na kolodvoru Topusko.

2. o. mj. oko 22 sata oko 150 komunista upalo je u selo Crnu Dragu, kotara Pisarovina, svezali starešinu sela, koji je morao pokazati kuće popisanih seljaka, od kojih su partizani odnели 5. voj. pušaka sa 118 naboja, oduzeli 4 konja, 4 krave, 1 svinju, dvojka kola, dosta odiela, rublja i živežnih namirnica.

2. na 3. o. mj. na putu Petrinja — Kostajnica kod sela Knezovljani, kotara Kostajnica, partizani su porušili kameni most i onemogućili kolski saobraćaj.

7. o. mj. oko 0.30 sati oko 30 partizana⁵ došlo je u kuću Milke Divljak u selu Maja, kotara Glina, gdje je bila smještena vojnička straža, iskoristili znanje znakova spoznanja razoružali celu stražu. Zarobili zapovjednika straže 1 namjesnika, i 32 domobrana, oduzeli 32 puške, 9.000 naboja i 25 bombi. U kraćoj borbi 1 je domobran poginuo, a 1 je ranjen. Zapalili su zgradu i u njoj je izgorio poginuli domobran. Napadači su otišli prema šumi Šamarica.

7. o. mj. oko 7 sati na pruzi Vojnić — Vrginmost blizu kolodvora Vojnić partizani⁶ su napali 15 domobrana, koji su čuvali prugu. Poginula su 2, a teško ranjeni 2 domobrana, dok su zarobili 9 domobrana. Partizanima je palo u ruke: 1 strojnica, 14 pušaka, i oko 3.000 naboja. Dva su domobrana ostavili na mjestu borbe, da ukažu pomoć ranjenima.

8. o. mj. u 4 sata, skupina od 100 partizana napali su našu stražu, koja je čuvala most. U borbi su poginula 2 vojnika, 8 je teško, i 5 lakše ranjenih. Na strani partizana bilo je 5 mrtvih i 8 ranjenih. Most je porušen. Na mjestu borbe partizani su ostavili 1 strojnicu, 3 puške i 1 ruksak pun hrane.

⁵ Borci Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 63.

⁶ Borci Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda

Istodobno su partizani napali i mjesto Bos. Kostajnicu, u borbi su poginula 3 ustaše.⁷

8. o. mj. u 9 sati na putu Vrginmost — Topusko kod zaselka Prnjavor, kotara Vrginmost partizani⁸ su iz busije napali 1 kola, u kojima se vozilo 5 ustaša, 3 ustaše ubijeni, a dvojici je uspjelo pobjeći.

Bjelovar: Od 23. do 26. travnja o.g. vršena je akcija na čišćenju terena Kalnik Gorja od partizana. Ovu je akciju vršilo zapovjedništvo 1. pješačke divizije, a oružništvo je osiguravalo pozadinu.

24. travnja o.g. naišla je jedna satnija na jak otpor partizana na istočnoj strani Medsko Brdo (k. 342). U borbi je poginuo pješ. poručnik Baršnik Vladimir i 1 oružnik. Ranjen je zapovjednik sata, 1 dočastnik i 5 domobrana.

25. travnja o.g. 2 km. zapadno od sela Ivanec, kotara Koprivnica sukobila se bojna iz Koprivnice sa partizanima.⁹ U borbi je poginuo poručnik iste bojne Ilija Savić i još 4 domobrana, a ranjeni su 2 domobrana i 1 oružnik. Na strani partizana 3 su ubijena, 1 teško ranjen, a 4 zarobljena. Ovom prilikom našim snagama došlo je u ruke 13 voj. pušaka, 280 naboja, nešto gunjeva, šatorskih krila, ambulanta, nešto odijela, rublja, obuće, lopata, lonaca i živežnih namirnica.

Varaždin: Od 23. do 26. travnja o.g. zaključno na području kotara Ludbreg, Novi Marof i Varaždin, a osobito u Kalničkim šumama vršeno je čišćenje terena, gdje se kretalo oko 60 partizana. Nekoliko komunista je poubijano nešto pohvatano, a ostalo se razbjježalo u raznim pravcima.

29. travnja o.g. u selu Jalkovcu, kotara Varaždin u borbi je ubijeno 5 partizana, dok na našoj strani poginuo je 1 ustaša i šofer župskog redarstva iz Varaždina. Osim toga uhićeno je 29 komunističkih učesnika i pripadnika.

22. travnja o.g. oko 16 sati u selu Tornju, kotara Pakrac 6 naoružanih partizana napali su 5 ustaša. Jedan je ustaša teško ranjen, ustaše se povukli, a komunisti pobjegli.

23. travnja o.g. oko 24 sata oko 100 naoružanih partizana sakupili su narod u školsku zgradu u selu Ivandol, kotara Požega, te im održali kom. govor i letke razdjelili. U zgradi su uništili sliku Poglavnika i slike sa istočnog bojišta.

⁷ Napad su izvršile jedinice Drugog krajiškog NOP odreda.

⁸ Borci Prvog kordunaškog NOP odreda

• Grupa partizana sa Kalnika, koja se odvojila poslije donošenja pogrješne odluke o podjeli vodova na manje skupine. Vidi dok. br. 68.

Iste noći oko 24 sata u selo Oblakovac, kotara Požega oko 60 partizana sakupili su istomjesni narod, održali im kom. govor i letke razdjelili.

26. travnja o. g. oko 15 sati u Šumi Bratljevce, kotara Brod n/Savi vođena je borba između partizana i ustaša. Poginula su dva ustaše i komunistu je ubijen, a 2 ženske zarobljene. Na mjestu borbe nađeno je 5 šatorskih krila, 3 vojnička gunja, 5 raznih naprtnjača, 2 kg. ekrazita, 1 sanduk sa ljekovima i drugih odjevnih predmeta.

27. travnja o.g. oko 22 sata u selu Trnjani, kotara Brod n/Savi partizani su razoružali 2 stražnika, koji su čuvali zgradu državne šumarije i odneli im 2 voj. puške.

30. travnja o.g. oko 16.30 sati oko 40 partizana na putu Nova Gradiška — Požega nedaleko sela Bačindola, kotara Nova Gradiška zaustavili su putnički samovoz, putnike iz njega istjerali, samovoz prevrnuli i zapalili, a 1 domobrana svukli do gaća i košulje.

30. travnja o.g. kraj puta Dežanevac — Petranovci, kotara Daruvar, partizani su posjekli 2 b.b. stupa i razbacali komunističke letke.

1. svibnja o.g. raspačani su letci i u selu Brekinjska, kotara Pakrac. Raspačavatelji nisu pronađeni.

1. svibnja o.g. u selu Ivanovci Požeški, kotara Požega uhićen je komunistu Aleksa Sekulić iz sela Vel. Bilač, kotara Požega, koji se odmetnuo i pridružio kom. bandi 10. prosinca 1941.

1. svibnja o.g. u selu Dežanevcu, kotara Pakrac, na kući općinskog bilježnika pronađena je izvješena komunistička zastava izrađena od papira. Krivci nisu pronađeni.

1- o. mj. u neustanovljeno doba u šumi »Tisovac«, kotara Nova Gradiška izgorila je od strane partizana zapaljena Tisovačka pilana, vlasništvo državne šumarije u Novoj Gradiški.

3. svibnja o.g. u 23.30 sati nedaleko Nove Gradiške oko 40 naoružanih partizana¹⁰ napali su na privatni rudnik, te zapalili 2 zgrade za upotrebu ugljena, a nakon toga otišli u Psunj.

4. svibnja o.g. oko 23.30 sati oko 70 naoružanih komunistu došlo je u selo Mijači, kotara Pakrac, silom sakupili narod na jedno mjesto te im održali komunistički govor, i letke razdjelili.

5. o. mj. u 9 sati u selu Španovici, kotara Pakrac partizani¹¹ su napali 20 ustaša, koji su došli po hranu. U borbi je ubijeno 12 ustaša. Partizanima je u ruke palo 11 pušaka i 1 strojica, dok je na strani partizana ubijen samo 1 komunistu.

¹⁰ Peta četa Prvog bataljona Slavenskog NOP odreda

¹¹ Jedna desetina Prvog bataljona Slavenskog NOP odreda

5. svibnja o.g. oko 23.30 sati doplovili su čamcem riekom Unom oko 20 partizana i kod sela Bos. Gradina napali ustašku stražu. Napadaj je bio odbijen bez gubitaka na nijednoj strani.

6. o. mj. oko 10 sati oko 25 partizana na putu u mjestu Bučju, kotara Pakrac napali su putnički samovoz. Ranjen je vozač samo-voza i 3 civilne osobe. Partizani su samovoz polili sa naftom i zapalili.

6. na 7. o. mj. oko 120 naoružanih partizana zapalili su planinarski dom na mjestu zv. »Petrovom Vrh«, kotara Daruvar. Isti je do temelja izgorio. Partizani su dozvolili, da čuvar doma iz doma iznese i spasi sve svoje privatne stvari.

6. svibnja o.g. oko 23.30 sati iz sela Bosanska Gradina suprotno Jasenovca, kotara Novska partizani su napali na ustašku stražu u Jasenovcu. Borba je trajala 2 sata. Napadaj je odbijen, te gubitaka nije bilo.

7. svibnja o.g. u selu Jagme, kotara Pakrac, u borbi je ubijen 1 komunista, a 4 jataka su uhvaćena. Kod ubijenog nađen je 1 samokres sa 8 naboja i 15 naboja za pušku.

7. svibnja o.g. oko 23 sata oko 30 naoružanih partizana iz njemačkog doma u selu Blagorodovcu odnieli su 12 voj. pušaka bez naboja i 1 krugoval, a od dvojice seljaka 1 civilnu pušku i 1* samokres, te pri polazku iz sela potrgali b.b. žice.

8. o. mj. oko 3.30 sati iz Bos. Gradiške napali su partizani puščanom vatrom na ustašku stražu u Jasenovcu, kotara Novska. Borba je trajala 1 sat. Gubitaka nije bilo.

Za vrieme borbe pucalo se na ustaše iz srbskih kuća, kojom je prilikom ubijen 1 ustaša iz kuce Gavre Borojevića. Napadači su pobjegli, dok je kućevlasnik Borojević pred kućom poginuo.

Svi su Srbi internirani iz sela Jasenovca i Uštice, te otpremljeni u sabirni logor u Jasenovcu.

IV. ZAKLJUČAK :

Poduzeta akcija protiv partizana na ugroženom području pokazala je dobar uspjeh. Neophodno je potrebno izvršiti čišćenje i u šumi Šamarica, gdje se još nalaze prikrivene jake snage partizana. Osobito stanje je nepovoljno na području kotara Slunj, gdje je izvršeno masovno ubijanje mirnih građana grčko-istočnjaka, koji su se povratili iz šume svojim kućama, što je dalo povoda grčko-istočnjacima, da su ponovno počeli bježati u šumu, i izgubili su svako povjerenje u zakonite vlasti naše države. Ovo neraspoloženje i nepovjerenje stišalo je donekle uhićenjem ustaškog logornika Žarka Kovačevića, koji je pomoću domobrana i oružnika izvršio 46 ubijstava nedužnih građana.

19. travnja o. g. seljaci iz sela Šturlić, kotara Cazin, opljačkali su paljenjem kuća cijelo selo Zapoljak—Kosa, kotara Slunj, koji

su na preslušanju izjavili, da su im rekli ustaše u Cetingradu, da sva pravoslavna sela popale i opljačkaju.

9. i 10. travnja o.g. ustaške postrojbe popalile su kuće u selu Snosu, kotara Slunj, pa kad su upitani zašto to čine, odgovorili su, da to rade po zapovjedi svog zapovjedništva.

Poslie akcije naših snaga na Kordunu stanje javne sigurnosti nije se popravilo, te je još uvijek celo područje od djelatnosti partizana ugroženo.

Pod vlašću partizana nalaze se sliedeće oruž. postaje: Drežnica, Jasenak, Mrkopalj, Nova Kršlja i Perjasica.

Nanovo je uspostavljena oružnička ispostava u Ravnoj Gori, područje kotara Vrbovsko.

Neophodno je potrebno, da se čim prije oslobode ispod vlasti partizana i one postaje, koje se nalaze u njihovim rukama.

(M.P.)

Zapovjednik, podpukovnik

(D u f f e k)

Duffek

BR. 131

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE POKUPJE OD 18 SVIBNJA 1942 GOD.
O AKCIJAMA PARTIZANA NA KORDUNU**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA POKUPJE.**

Broj: 12 Taj. 1942.

Karlovac, dne 18 svibnja 1942.

Predmet: Izvještaj Velike župe Pokupje za vrijeme
od 5 — 17. svibnja 1942.

- 1.) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, Tajništvo
ministra
- 2.) RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
- 3.) MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
- 4.) MINISTARSTVO HRV. DOMOBRANSTVA, Glavni stožer,

Zagreb

Savezno s okružnicom Ministarstva unutarnjih poslova od
16. siječnja 1942. broj V.T. 14-I-A-1942. podnosim sljedeći izvještaj:

Noću između 11 i 12. svibnja o.g. napala je grupa od 200—300 partizana¹ mjesto Netretić. Napadaj je bio izvršen istovremeno sa više strana. Oružnička postaja u Netretiću brojila je svega 7 oružnika i 3 domobrana, te nije bila u stanju pružiti uspješan otpor, već su oružnici nakon borbe, kad im je već ponestalo municije uspjeli pobjeći u šumu i tako se spasli. Nato su partizani zauzeli oružničku postaju i demolirali ju. Istovremeno napadnuto je općinsko poglavarstvo i pošta. Na pošti su razbili partizani brzoglasni i brzoglasni uređaj, uništili namještaj i odnijeli što u novcu, što u vrednostima oko 6.000 Kuna, te poštanske pečate. Na općinskom poglavarstvu prisilili su obć. bilježnika da im otvori uredske prostorije, blagajnu i spremište, odakle su odnijeli: iz blagajne 18.000 Kuna, u gotovom novcu, te namire i općinski pečat. Iz spremišta su odnijeli robu i odijelo za ustašku pripremnu bojnu. Osim toga su uz najpogrdnije psovke razderali sliku Poglavnika, . . . Inače su demolirali sav obćinski ured, poderali spise, razbili stalaže i namještaj. Ujedno su u spremištu našli i sliku bivšeg Kralja Aleksandra Karađorđevića, koju su također poderali.

12. svibnja o.g. prije podne u 9 sati napala je grupa od preko 300 partizana² mjesto Lasinju, kotar Pisarovina. Naše oružane snage

¹ Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 73.

² Četvrti bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 73.

brojile su u Lasinji svega oko 100 ljudi i to nešto domobrana, jedan dio oružnika, a bilo je u pomoć i oko 30 naoružanih seljaka iz ustaške privremene bojne. Kako je napadaj uslijedio na jednom sa više raznih strana, naša oružana sila morala se povući iz Lasinje i prepuštiti mjesto partizanima, koji su tada opljačkali župnika i zapalili dvije škole. Tek oko 1 sat poslije podne stigao je u pomoć jedan krilaš iz Zagreba, te je zajedničkom akcijom krilaša i naših odreda uspjelo potisnuti partizane iz samog mjesta. Gubitci na našoj strani su 5 mrtvih, te 3 teško i 1 lahko ranjen.

U noći na 12. svibnja o.g. došla je grupa od preko 70 partizana u selo Slavetić, općine Petrovina, kotar Jastrebarsko i tom prilikom su oduzeli opć. načelniku Franji pl. Dolanjskom novac, živežne namirnice, jednu lovačku pušku, te su i njega samog poveli sa sobom u Zumberak prema slovenskoj granici. Istom je, međutim, kod mjesta Gračac u Zumberku uspjelo pobjeći i vratiti se kući.

U utorak 12. svibnja o.g. primjećena je grupa od 10 partizana u šumi zapadno grada Karlovca udaljeno oko 4—5 km od samog grada, a na teritoriji gradske općine. Brzom intervencijom redarstva i ustaša uhvaćena su dva partizana kod kojih je nađeno oružje i krivotvorene iskaznice, te razni promičbeni materijal. Iz ispitivanja istih doznalo se, da partizani kane izvesti napadaj na električnu centralu u Ozlju, Karlovački kolodvor i vodovod, te na prugu Zagreb — Karlovac.

Napominjem, da se grupa partizana koja je napala mjesto Lasinju i okolna sela nalazi prema vjerodostojnim iskazima u šumi zv. Cvetinovac i Muljci Brdo kod Lasinje. Ta grupa navodno broji oko 500 dobro naoružanih partizana. Grupa partizana koja je napala Netretić došla je iz mjesta Bosiljevo, gde se navodno nalazi jedan od jačih partizanskih logora, ali točnih podataka nemamo, jer se to mjesto nalazi na području župe Modruš.

Grupa koja je naĐala Slavetić po svoj prilici je preko Zumberka došla iz Slovenije, gde se kako čujemo u veliko razmahao partizanski pokret.

II. Nepromijenjeno.

III. O smirenju na području kotareva Vojnić i Vrginmost još uvijek se ne može ni govoriti, dokle god nisu uništeni i posljednji odredi partizana. U koliko se pravoslavno pučanstvo i povratilo svojim kućama, to je bilo u glavnom oko 75% pučanstva, dio je opet pobjegao natrag u šumu, a od onog dijela što je ostao kod kuće ni polovina ne saraduje iskreno sa našim vlastima. Oni kroz dan obrađuju polja i zadržavaju se kod kuće, a u noći režu brzoglasne stubove, kidaju brzoglasne žice, prekapaju cestu i razaraju pruge.

U vezi s mojim pozivom radi preselenja pravoslavnog pučanstva u druge krajeve naše države javilo se u kotaru Vojnić svega

7 obitelji, a u kotaru Vrginmost svega oko 100 obitelji, dok drugi neće ni čuti o preseljenju.

IV. Nepromijenjeno.

V. Prema pobunjenicima nepromijenjeno.

Što se opet tiče odnosa prema našim ljudima stanje se u zadnje vrijeme prilično pogoršalo. Tako su 15. V. o.g. vojnici fašističke željezničke milicije prouzročili vrlo nemio incident, koji je silno odjeknuo među našim ljudima i izazvao veliko ogorčenje. Toga dana u večer upali su talijanski vojnici u kasarne naših Željezničara na kolodvoru Karlovac i počeli tući strojovođu Letonića, jer je isti navodno pjevao neku talij. pjesmu komunističkog sadržaja. Osim toga uhvatili su još nekoliko drugih željezničara koje su tukli i onda ih sve zajedno odnijeli. Poslije toga nadošla je druga grupa talij. vojnika i sve Željezničare koji su se nalazili u kasarni i spalivali (njih oko 16) digli iz kreveta i onako neobučene počeli tući kundacima, šakama i zlostavljali ih. Četvorica su od njih vrlo teško isprebijana. Nato su nadošli i neki članovi naše ustaške željez. vojnice i bilo bi došlo do vrlo teškog sukoba, da nije intervenirao stožernik g. Marko Ivić. Jedna grupa Talijana htjela je osim toga uhititi ženu i kćerku nadstojnika želj. postaje g. Funjaka i kod toga su se vrlo nepristojno ponašali.

VI. Nepromijenjeno.

VII. Raspoloženje naroda je sljedeće:

b) Razni ispadi talijanskih vojnika također loše djeluju na narodno raspoloženje.

c) Na par mjesta u karlovačkoj okolici pronađeni su partizansko komunistički letci u kojima se na poznati već način grdi Poglavnik, poziva hrvatsko seljaštvo da ide u partizane, da se ne javlja u vojsku, pozivaju se hrvatski domobranci da prelaze partizanskim odjelima, jer da je pobjeda boljševičke Rusije sigurna i t.d. Ti letci ne djeluju na naš svijet. Više djeluje promičba koja se širi došaptavanjem i prenošenjem raznih lažnih vijesti. Ta usmena promičba naročito je upravljena protiv ustaša i ustaškog pokreta uveličavajući neke možebitne pogreške ili slično. Naša državna promičba još na selima nije uspješno provedena, pa ne može na pravo vrijeme suzbiti sve te lažne glasine.

VIII. **Bezuvjetno je potrebno da se u gradu Karlovcu pojača redarstvena straža, kako bi mogli suzbiti potajno organizirane komunističke ćelije koje se sigurno još uvijek nalaze u Karlovcu. Osim toga trebalo bi u gradu Karlovcu stacionirati najmanje 500 vojnika sa 4—5 kamiona, koji bi imali jedino tu svrhu, da ih se šalje na ona mjesta gdje se pojave partizani, te da tako brzom intervencijom predusretnu svaki napadaj, ili ga u zametku uguše. Sadašnja vojnička posada u Karlovcu je tako malena, da jedva dostaje za samo**

očuvanje grada. Kad bi se u Karlovcu smjestila grupa vojnika od 500 vojnika, sa potrebnim kamionima, onda se ne bi moglo dogoditi kao što se dogodilo da partizani napadr.u na pr. mjesto Lasinju u 9 sati prije podne, Karlovac bude obavješten o tom napadaju u isto vrijeme, a ne može poslati pomoći, jer nema niti vojnika, a niti potrebnih kamiona.

Ako se već u Karlovcu ne može poslati takova jača grupa vojske neka se barem naoruža ustaška pripremna bojna u Karlovcu i najbližoj okolini, pa će ona preduzeti borbu oko suzbijanja i uništavanja partizana.

Ponovno napominjemo kao što smo već napomenuli u svim izvještajima, da je jače vojno osiguranje Karlovca vrlo pregno, jer ako uspije partizanima oštetiti električnu centralu u Ozlju, ili Karlovački kolodvor ili prugu, nastat će vrlo velika neugodnost, a i neprocjeniva šteta.

Za dom spremni!

Veliki župan:

3

' Potpis nečitak

BR. 132

**IZVADAK rZ BILTENA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 18 SVIBNJA 1942 GOD- O
BORBAMA PROTIV PARTIZANA KOD GOLUBICA**

Kratak pregled glavnih vijesti u periodu 14 — 23 svibnja [izvodi iz biltena Superslod-a,¹ komande VI A.K., komande Bader,² kralj, misije — Zagreb]

18 svibanj

xvni A.K.

Jedan bataljon 151-e pješadije (»Sassari«)³ napadnut u blizini Marčinkove Česme (Knin SP-DN) od jedne formacije partizana⁴ koji su zauzeli selo Golubić (Knin SP-DP) izvršio je protunapad, rastjeravši protivnika i ponovo zauzevši selo.

Naši gubici: Poginuli: 2 oficira i 27 vojnika, ranjeni: 3 oficira i 39 vojnika, nestali: 3 vojnika;

46 mrtvih i 12 ranjenih konja.

Gubici partizana su znatni, ali nisu provjereni.

¹ Comando superiore FF. AA. Slovenia-Dalmazia (Viša komanda oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«).

² »Komanda Bader« je naziv za operativnu grupu koja je formirana za borbu protiv partizana u t. zv. Trećoj neprijateljskoj ofenzivi. Njome je komandovao general artiljerije Bader po kome i nosi naziv »Komanda Bader«.

³ Odnosi se na jedan bataljon 151 pješadijskog puka divizije »Sassari«.

⁴ Ovu borbu je vodio Proleterski bataljon Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske u sastavu Kombinovanog odreda (opširnije o ovome vidi dok. br. 70 i 71).

BR. 133

**IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE ISPOSTAVE VRPOLJE OD 19 SVIB-
NJA 1942 GOD. O NAPADU NA TALIJANSKU KOLONU KOD
KNINA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO 2. ORUŽNICKE
PUKOVNIJE**

J. S. Broj 336

U Gospiću, dne 23 svibnja 1942.

Predmet: Borba između Italijanske
vojske i partizana.

1. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
3. ZAPOVJEDNIŠTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
(Glavno pobočništvo) Opatička ul. I/II.

Z A G R E B

Oružnička ispostava Vrpolje sa spisom broj 86 od 19. svibnja 1942. javlja:

»Dne 18. svibnja 1942. u 7 sati napala je veća grupa naoružanih komunista,¹ kod mjesta Šimić vrelo (5 kilometara udaljeno od Knina), sa puščanom i strojopuščanom vatrom na jedan odjel Italijanskih vojnika, koji su odmah borbu primili.

U ovoj borbi koja je trajala istog dana do 18 sati poginula su 2 talijanska časnika i 29 vojnika, a pored toga ubijeno je i 60 konja.

Na strani komunista poginulo je 5 osoba.

Od pucnjave koja je vođena između italijanske vojske i komunista, ranjena je istomjesna seljanka Kaja Butković u obadvije noge niže koljena.

Ranjena Butkovička odpremljena je odmah u Bolnicu u Knin. Dostavlja se prednje izvješće na znanje.

Zapovjednik, pukovnik,
(Canić)
Canić

¹ Prva i Druga četa Proleterskog bataljona Hrvatske i Druga i Treća četa Ličkog udarnog bataljona, koje su tada bile u sastavu Kombinovanog NOP odreda.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO
2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 336
U Gospiću, dne 23. svibnja 1942.

44-3
70

Predmet: Borba između Itali-
janske vojske i partizana.

1. Vrhovnom Oružničkom Zapovjedništvu
2. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Nezavisne Države Hrvatske
3. Zapovjedništvu Ustaške Nadzorne Službe
/Glavno pobočništvo/Opatička ul. 1/II.

Z A G R E B.

Oružnička ispostava Vrpolje sa spisom broj 86 od 19. svibnja
1942. javlja:

Dne 18. svibnja 1942. u 7 sati napala je veća grupa naoružanih
komunista, kod mjesta Miđ vrlo /5 kilometara udaljeno od Knina/, sa puš-
čanom i strojopuščanom vatrom na jedan odjel italijanskih vojnika, koji su
odmah borbu primili.

U ovoj borbi koja je trajala istog dana do 18 sati poginula su
2 talijanska časnika i 29 vojnika, a pored toga ubijeno je i 60 konja.

Na strani komunista poginulo je 5 osoba.
Od pucnjave koja je vodjena između italijanske vojske i komu-
nista, ranjena je isto-mjesna seljanka Maja Butković u obadrije noge niže
koljena.

Ranjena Butkovička odpremljena je odmah u Bolnicu u Knin.
Dostavlja se prednje izvješće na znanje.

Zapovjednik, pukovnik,
Canić,

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Odjel za javnu sigurnost

Broj. Obzvid. Broj 499 /Maj/
U Zagrebu, dne 29. svibnja 1942.

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
/Gl. St. - Obzvid. Odjel/

Gornje izvješće predlaže sa na znanje.

F. n. z. zemljanik, pukovnik

BR. 134

**IZVADAK IZ DNEVNOG BILTENA KOMANDE POGRANIČNE
STRAŽE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 19 SVIBNJA 1942
GOD. O UPADU PARTIZANA U MALI BUKOVAC**

KOMANDA POGRANIČNE STRAŽE

A.K-a.

437/1
19 svibanj 1942

Br. 02/5702

Dnevni Bilten I

Mali Bukovac

Jučer, oko 18 časova, petnaestak partizana, naoružanih između ostalog sa puškomitraljezom, zarobilo je majora Vanelija, komandanta 44 teritorijalnog bataljona, jednog poručnika i jednog podoficira, koji su ga pratili. Osim toga su razoružali, a da nisu zarobili stražu od 7 ljudi istog bataljona.¹

¹ Partizani su talijanske vojnike razoružali i pustili.

BR. 135

PRESUDA SPECIJALNOG SUDA ZA DALMACIJU OD 20 SVIB-
NJA 1942 GOD. RADI KONČARU I DRUGOVIMA

Prepis GL
n; 267 — 268/42 R.G.

br. presude 125

U ime njegovog Veličanstva
Viktora Emanuela III
po milosti Božijoj i volji naroda
kralja Italije i Albanije
Cara Etiopije

Specijalni sud za Dalmaciju

Sastavljen od Gospode:

General Divizije Mađora Vergano pi. Ernesto — pretsjednik I major
dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost N. Kazabuoni Korado
sudija

pješadski major De Veki Pietro sudija

major dobr. mil. za nac. sigurnost Napolitano Vinčenco sudija

pješadski kapetan Bosdari Frančesko Saverio sudija

izrekao je slijedeću

Presudu

u parnici protiv:

- 1 — Dumanić Josip Stevana i Tomić Mede, rođen u Splitu 8-IV-1920.
- 2 — Katunarić Života Vinka i Risišević Franke, rođen u Splitu 23-V-1923.
- 3 — **Piplović Davorka** Antuna i Gulić Antice, rođena 23-III-1927 u Splitu.
- 4 — Piplović Nikola Spiridona i Milišić Ivanke, rođen 23-III-1912 u Splitu.
- 5 — Poličak Ante pok. Matije i Božac Antice, rođen 8-XI-1913 u Vodicama.
- 6 — Kuzmić Josip Marka i Kuzmić Marije, rođen 21-III-1918 u Splitu.
- 7 — Sardelić Paško pok. Ivana i Radivniković Marije, rođen 17-III-1912 u Splitu.
- 8 — Matošić Vojko pok. Antuna i Jeličić Georgine, rođen 12-X-1917 u Splitu.
- 9 — Jelaska Milivoj Mije i Tožić Antice, rođen 9-XI-1914 u Splitu.
- 10 — Masarić Kruno Mate i Mikovilović Tonke, rođen 27-III-1921 u Trogiru.

- 11 — Sirišćević Petar pok. Jerka i Marasović Mandine, rođen 4-11-1911 u Splitu.
- 12 — Trebotić Nikola Martina i Kirc Elizabete, rođen 8-X-1910 na - Braču.
- 13 — Končar Rade Gece i Končar Stanka, rođen u Končarev Kraju, 6-VIII-1911.

Zadržani

Optuženi

- a) Prvih jedanaest za prekršaj o kome je riječ u članu 2 Dučeovog Proglasa od 3-X-1941. XIX-e pošto su međusobno povezani, dana 7-11-1941 u ulici Brankov prilaz u Splitu, u cilju atentata na Državnu sigurnost putem krvoprolića, bacili jednu bombu koja je prouzrokovala smrt djeteta Precil Davora i stavila u opasnost živote talijanskih vojnika.¹—
- b) 5, 6, 7 za nedozvoljeno držanje oružja, municije i eksploziva, imajući karakter naročite važnosti (član 2, glava 1 Proglasa od 24-X-1941-XIX).—
- c) 3, 4, 7, 9, 10, 2, 12, 13, 14² za prekršaj o kome je riječ u članu 2 Dučeovog Proglasa od 3-X-1941 XIX, zato što su međusobno udruženi, dana 9-11-1941 XIX na Šetalištu Italija u Splitu u cilju atentata na Državnu sigurnost uz krvoproliće, bacili tri bombe koje su prouzrokovale smrt tri talijanska vojnika i ranile četrdeset prisutnih vojnika i civila;
- d) 3, 2, 12, 13, 1, 14³ za nedozvoljeno držanje oružja, municije i

¹ U presudi je Specijalni sud pod prvu točku stavio smrt djeteta Precil Davora Dostavljajući stvar tako kao da je dijete namjerno ubijeno. Međutim, događaj se odigrao na slijedeći način. Grupa drugova koja je dobila zadatak da napadne fašiste na ulicama Splita, spremala se na Brankovom prilazu da napadne jednu fašističku patrolu. Patrola je primijetila grupu i otpočela gonjenje. U samoodbrani bačene su bombe na fašističku patrolu, kojom prilikom je Dored dva talijanska fašista ranjeno i gore pomenuto dijete koje se u tom momentu našlo na ulici. Od zadobijenih rana dijete je kasnije umrlo. Specijalni sud je ovaj slučaj postavio u centar presude kako bi s jedne strane prikrio svoju zločinačku politiku istrijebljenja naših ljudi i prikazao sebe zaštitnikom stanovništva, a diskreditirao članove KP kao ljude koji ubijaju i nevinu djecu. Time je mislio da vrši izoliranje Partije od masa u Dalmaciji. Zbog toga u presudi nije stavljeno da je prilikom borbe na Brankovom prilazu ranjeno i nekoliko fašističkih vojnika. Vidi Zbornik, tom V, knj. 2, dok. br. 6.

^{2, 3} U ovom i slijedećem pasusu spominje se 14 (četrnaesti), kojega u spisku na početku teksta presude nema. Tamo je imenovano svega 13 lica. Međutim, u »Presudi« imenuje se Krstulović Antun, osuđen na smrt, a kojega nema u spisku lica protiv kojih je vođen proces. U dok. br. 152 od 27 svibnja (izvještaj istražnog zatvora Šibenik, pod rednim br. 28) također se nalazi ime Krstulović Antuna, koji je osuđen na smrt vješanjem i zadržan u istražnom zatvoru u Šibeniku.

eksploziva imajući karakter naročitog značaja (član 2 Dučevog Proglas od 24 oktobra 1941 XIX, I glave).

Dispozicija

Dana 7 novembra 1941 XIX u 17.30^h u Splitu u ulici Brankov prilaz bačena je bomba čija parčad su pogodila dva dječaka: Segvić Maksimilijana Antunovog rođenog u Splitu od 2 godine i Precil Davora Ljube rođenog u Splitu, od 5 god.; ovaj drugi je izdahnuo isto veče u mjesnoj bolnici.—

Dana 9-11-1941 XIX u 17.30^h u Splitu na Šetalištu Italija bačene su tri bombe na pješadiski vod Alpiskih lovaca koji je predvođen vojnom muzikom odlazio na obalu na uobičajenu ceremoniju spuštanja zastave; četrdeset lica je ranjeno; od ovih 28 vojnika. Naknadno su izdahnuili od rana stariji kaplar Mokin Dovani pok. Frančeska, rođen u Časkini (Udine) Marsketi Luidi Stanislava rođen u Kastelnuovo di Porto (Rim) vojnik Setembre Ankize⁴...

Uviđaj Kr. kvesture Splita izvršen revnosno i točno doveo je do precizne rekonstrukcije prethodnog događaja i do identifikacije autora i idejnog vođe dva atentata.—

U 17.20 časova 7 novembra 1941 XIX dva agenta javne sigurnosti Kr. kvesture Splita obilazeći Plinarsku ulicu primjetili su tri osobe koje su zbog njihovog sumnjivog izgleda počeli da prate; pošto su okrenuli ulicom Brankov prilaz a primjetivši da ih agenti javne sigurnosti prate bacili su jednu bombu koja je ranila dva mala dječaka nepovrijedivši agente.—

Tri osobe su identifikovane: Krasić Milivoj, Matović Vojko i Jelaska Milivoj, prvi je bacio bombu — Matović i Jelaska su uhapšeni, dok je Krasić još uvijek prikriven.

Ovaj atentat — imajući za cilj da pokaže da se u Splitu uprkos budnosti Kr. kvesture i crnih košulja mogu da se napadnu agenti Javne sigurnosti u redovnoj službi, bio je pripremljen i proučen na jednom sastanku održanom u podrumu Piplović Davorka i njenog strica Piplović Nikole, organizatori: Dumanić Josip, Katunarić Života, Poličak Ante, Sirišćević Petar uhapšeni osim Kristolović Karla, Matović Bruna, Maskareli Veljka, Perišić Roka i Roze Ante koji su prikriveni.

* U dispoziciji ove presude Specijalni sud je istakao da je ranjeno 40 lica od kojih je 28 vojnika. Izlazi da je u ovoj akciji ranjeno 12 civila te se i zbog toga terete osuđeni drugovi. Međutim, veći dio civilnih lica bio je ranjen od strane talijanskih vojnika koji su poslije napada na glazbu stali bezglavo da pucaju. O ovome govori izvještaj talijanskog prefekta u Splitu Paola Zerbina od studenog 1941 god., u kojemu se pored ostaloga kaže da je Nešković Veljko ranjen u donji dio trbuha od strane jednog karabinjera. Vidi Zbornik, tom V, knj. 2, dok. br. 133.

Atentatore su snabdijevali bombama i pištoljima Sardelić Paško, Kuzmić Josip i neki Edvard Santini koji su prikriveni.

Ostali saučesnici ali koji nisu prisustvovali atentatu su: — Kuzmić Marko i Masarić Kruno.

Presuda

je slijedeća

Jelaska Milivoj, Katunarić Života, Krstulović Antun, Trebotić Nikola, Dumanić Josip, Končar Rade, Matošić Vojko, Kuzmić Josip, Poličak Ante osuđeni na kaznu smrti i gubitak nacionalnih prava i bez prava da izrazi posljednju volju i na gubitak bračnih prava; Piplović Davorka — vodeći računa da je ispod 18 godina — na 25 godina zatvora, na sporedne zakonske kazne osim na uslovno puštanje na slobodu za tri godine, Sirišćević Petar na kaznu smrti i gubitak nacionalnih prava, izražavanje posljednje volje i bračnih prava, smatrajući ga odgovornim za prestup zbog držanja bombi koje ima karakter naročite važnosti, prema tako modificiranoj rubrici. Oslobađa se za prestup atentata na Državnu sigurnost zbog nedovoljnih dokaza.

Zajednički troškovi oko procesa, taksa za presudu i druge zakonske posljedice osim naknade štete oštećenim stranama.

Naređuje se

Objavljivanje izvoda presude u novinama: Popolo di Spalato; Giornale della Dalmazia i Piccolo di Trieste; naređuje se takođe izlaganje izvoda presude za osuđene na smrt u rodnoj općini i posljednjem boravištu. —

Šibenik 20 maj 1942, XX¹

Pretsjednik potpisao Diviziski general Mađora Vergano pi. Ernest
Sudija „ I major dobr. mil. za nac. sigurnost. Kazabuoni
Korado

Sudija „ pješadiski major De Veki Pietro

Sudija „ major dobr. mil. za nac. sigurnost Napolitano
Vinčenco

Sudija „ pješadiski kapetan Bosdari Frančesko Saverio

Kancelar „ pješadiski poručnik Cilenti Augusto

Ova presuda je izvršena čim je izrečena.

Potpisao kancelar poručnik

Cilenti Augusto

⁵ Ovaj dokument je ovjereni prepis originala.

BR. 136

IZVJEŠTAJ KOMANDE 107 LEGIJE CRNOKOŠULJAŠA DALMACIJE OD 20 SVIBNJA 1942 GOD. O PRESUDI SPECIJALNOG SUDA ZA DALMACIJU GRUPI RODOLJUBA

Guvernerat Dalmacije
Direkcija polic.
uprave
22 svibnja 1942 XX

Zadar 20 svibnja 1942
XX
Javnoj sigurnosti

Dobrov. milicija za javnu sigurnost
Komande 107 legije crnokošulj.
odjeljenje: političko istražno
br. prot. 1402/B/3

Predmet: presuda specijalnog suda Dalmacije
— Ekselenciji guverneru Dalmacije Zadar
Ekselenciji prefektu provincije Zadar
i na znanje Glavnoj komandi dobrov. milicije
za javnu sigurnost (Polit, služba) Rim

Jutros je specijalni sud Dalmacije u Šibeniku izrekao slijedeću presudu 15-orici optuženika zbog »bacanja bombe na civile i voj-
nike i napadaja na državnu sigurnost."

11-orica optuženika osuđeno je na smrt, dvojica na 24 godine
zatvora, a dvojica su puštena zbog nedostatka dokaza.

Javljeno po dužnosti

Pukovnik, šef pol.
istražnog odjeljenja
Ivan Scalchi

Guvernerat Dalmacije
22. V. 1942 XX
2 1404

BR. 137

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA OGULIN
OD 21 SVIBNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORU-
ŽNIČKE STANICE TRŽIĆ I PRIMIŠLJE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA
OGULIN
Broj 8511.

Ogulin 21. svibnja 1942.

Napad na oružničku postaju Tržić i Primišlje.

ZAPOVJEDNIŠTVU I DOMOBRANSKOG SBORA (Gist.)

Sisak

Savezno izvješću ovog krila broj 8352, od 18. svibnja 1942. izvješćujem:

Dne 17. svibnja 1942 oko 4 sata napadnute su oružničke postaje Tounjski Tržić (26 km istočno od Ogulina), i oružnička postaja Primišlje 33 km istočno od Ogulina. Obje postaje stoje pored ceste Ogulin — Slunj.

Odmah nakon saznanja za ovaj napad, upućen je od strane ovoga krila odred oružničkih novaka naučnog odjela iz Ogulina pod zapovjedništvom pričuvnog satnika g. Katića Josipa i poručnika g. Stipac Ivana.

Kad je odjeljenje dne 17. svibnja 1942. oko 19 sati prelazilo rieku Mrežnicu partizani su na odjeljenje otvorili vatru iz pušaka i strojnice te je tom zgodom ranjen oružnički novak, odjela Ogulin Džafić Asif, i napad na oružničku postaju Tržić bio je odbijen u toku 17. ovog mjeseca.

Oružnička postaja Primišlje bila je istovremeno napadnuta po jednoj grupi partizana od oko 400 ljudi koji su zauzeli ruševine i izgorjele kuće u blizini oružničke vojarne i od tamo obsipavali zgradu sa vatrom iz pušaka i strojnice, ali su suzbijeni.¹

¹ Napad na Tržić trajao je nekoliko dana. Poslije više uzastopnih napada, 23 lipnja posada Tounjskog Tržića bila je primorana na predaju. U napadu je učestvovala Treća četa Drugog bataljona i jedan vod Prve čete Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Zandarmerijsku stanicu Primišlje napala je Proleterska četa Drugog kordunaškog NOP odreda.

Dne 18. svibnja 1942, ujutro prodrlo je odjeljenje oružničkih novaka do Primišlja i partizani su počeli odstupati, ali su prihvatili borbu i sa ovim odjeljenjem, koje ih je suzbilo.

Kod ovih borba na našoj strani poginuo je djelatni domobran oružničkog krila Varaždina, a sada na privremenoj udjelbi u ovom krilu na postaji Primišlje Stjepan Kefelja. Ranjen je u lijevu ruku pričuvni domobran Franjo Kapša, a oružnički vodnik Vinko Kašmar lakše je ranjen u lijevu nogu.

Na strani komunista ubijen je opasni komunista — vojni bjeGUNAC Milan Foršt² zlatarski pomoćnik iz Ogulina, koji je bio politički komesar partizanske čete II. Komunističkog Partizanskog odreda. Kod njega u jednoj oružničkoj torbi pronađeno je nekoliko komada »Partizanskog vjesnika«, razni zapiski, kao i njegova poslovna knjižica na osnovi koje je njegova istovjetnost nesumnjivo ustanovljena.

Pored poginulog Foršta Milana nađena su na licu mjesta ubijena još 2 nepoznata partizana, kod kojih su pronađene 2 vojničke puške, sa bodovima i po nekoliko naboja.

Po izjavama okolnih seljaka partizani su imali svega 13 mrtvih, ali da su 10 mrtvacu odveli sa kolima prema Perjasici, a ranjenih da je bilo dosta.

Po jedan komad »Partizanskog vjesnika« prilaže se.

Dostavljeno:

I. oružničkoj pukoviji.
Velikoj župi Modruš.

Zapovjednik V. operativne
zone bojnič (Gerovac)

25. Maj 1942

³ Nije poginuo u ovoj borbi, već kasnije, u drugoj polovici 1942 god. kao politički komesar **Prvog** bataljona Zumberačko-pokupskog **NOP** odreda.

BR. 138

IZVJEŠTAJ GUVERNERA DALMACIJE BASTIANINIJA OD 21
SVIBNJA 1942 GOD. O OSUDAMA TALIJANSKOG SPECIJAL-
NOG SUDA

Šalje   Šifrovani
A.P.DR.   telegram
                 br. 4805

Šef šifrantskog
ureda
Prizia

Upućeno: Pretsjedništvu Ministarskog savjeta — Rim

Šalje: S G

Zadar, 21/5/42 14,50^h

Viza: kabinet Javne sigurnosti

Predmet: osude nad teroristima —
napadi ustanika. —

Za Dučea

Obavještavam vas Duče da su poznati procesi nad splitskim teroristima započeti juče ujutru, završeni jutros u 6,30 sa ukupno 28 osuda na smrt od kojih će 26 biti izvršene čim prođe 24 sata, poslije čega presuda stupa na snagu, a 2 su ukinute u vezi kojih se uzdržavam da referiram.¹

Devetorica okrivljenih je razriješeno a ostali su osuđeni na različite kazne zatvora.

Do sada nikakva reakcija komunista. —

Bastianini

¹ Vidi dok. br. 144.

BR. 139

**IZVOD IZ TELEGRAMA GUVERNERA DALMACIJE OD 21
SVIBNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANE**

Izvod iz telegrama Pretsjedništvu savjeta ministara Rim

Zadar, 21 V 1942 XX

Kao što vam je poznato Duče na granici naših provincija već dva dana su u toku vojne akcije zbog izvršenih napada velikih ustaničkih formacija¹ na naše snage koje ih drže. Smatram da oni neće uspjeti u svom pokušaju invazije i obavještavam vas da se stanovništvo kako pogranične zone tako i iz gradova i sela drži vrlo smireno gledajući svoje svakidašnje poslove.

Bastianini
AP

Guvernerat Dalmacije
Generalna direkcija
Policije
Datum 22-V-1942 XX
Prijem

BR. 140

**IZVJEŠTAJ GUVERNERA DALMACIJE OD 21 SVIBNJA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKE GARNIZONE
ERVENIK, BIOVIČINO SELO I MOKRO POLJE**

Zadar, 21 5 1942 XX—

U prvim časovima 20-og tekućeg veliki broj komunističkih ustanika koji su došli sa hrvatske teritorije napali su naš vojni garnizon iz Ervenika¹ gdje se u prvo vrijeme razvijala borba na

¹ Odnosi se na bataljon »Bude Borjan« i jedinice Kombinovanog odreda.

¹ Jedna četa bataljona »Bude Borjan« izvršila je napad na talijanski garnizon Ervenik (Kaštela). Neprijatelj je odgovorio jakim vatrom, a nije se usudio da izide iz garnizona. Oko 11.30^h Talijanima

našu štetu sa mrtvima, ranjenim i gubitkom oružja. Kasno po podne istog dana Ervenički garnizon je bio pojačan trupama iz Benkovca i organizovao se za odbranu. Inak su druge nadmoćnije ustaničke snage uspjele da prodru na naš teritorij i da napadnu vojni garnizon Biovičino Selo¹ gdje se borba razvijala za nas povoljno, završivši se bjekstvom ustanika koji su pretrpjeli znatne štete. Oko 23 časa istoga dana stiglo je telefonsko saopćenje da su druge ustaničke snage napale garnizon Mokro Polje³ gdje je komanda mjesnog garnizona raspolagala pojačanjem crnih košulja prispjelih oko 23.30 časova iz Zadra. Pretpostavlja se da ti ustanici pokušavaju da se povežu da bi nadvladali naše garnizone sa pograničnog sektora i da nastave akcijom većeg stila na naselju Kistanje koje se pripremiло za odbranu. Nije bilo moguće doznati druge pojedinosti o toku borbe i nedostaju vijesti o sudbini vojnika Armije određenih za kontrolu pograničnih puteva ovog sektora, a naročito naselja Radučić, Ervenik i Mokro Polje gdje se još uvijek nastavlja borba.

Gubici koje su pretrpjeli naši garnizoni do juče uveče dostižu 52 vojnika zarobljena, oko 50 van borbe i 3 oficira poginula.

Guverner

je stiglo pojačanje iz Benkovca od 250 vojnika sa dvije artiljerijske baterije. Snage iz garnizona Ervenik zajedno sa prispjelim pojačanjem prešle su u napad na položaje ove čete (komandir čete bio je Mate Stančić, a politički komesar Jovo Martić). Pošto je komanda čete uočila namiere neprijatelja rokirala se sa četom u šumu Lončarić (k. 407). Četa je u šumi odabrala podesan položaj očekujući Talijane i pustila ih da pridu na otstojanje od 50 metara. Tada je četa otvorila vatru, koja je izazvala pometnju u neprijateljskim redovima. Poslije izvjesnog vremena Talijani su počeli da odgovaraju vatrom. Imali su i kragujevačkih bombi i bacali ih na partizane čim bi ih aktivirali. Borci čete su to osjetili i znajući da one neće odmah eksplodirati (od momenta aktiviranja do eksplozije potrebno je 8 do 9 sekundi) hvatali su ih i bacili natrag na Talijane, rizikujući na taj način i svoje sopstvene živote. Ovakova odvažnost boraca izazvala je paniku kod Talijana. To je četa iskoristila i odmah pošla na juriš goneći neprijatelja sve do Ervenika. U ovoj borbi ubijeno je 5 oficira i 96 vojnika, a zarobljeno 52. Zaplijenjeno je 5 minobacača, 176 pušaka, 9 puškomitraljeza i 3 teška mitraljeza. Gubici čete: 2 mrtva i 2 ranjena.

Ova akcija unijela je strah u sve talijanske garnizone sjeverne Dalmacije. Talijani su otpočeli sa pojačavanjem garnizona i dislociranjem svojih jedinica.

² Kod Biovičinog Sela postavila je zasjedu jedna četa bataljona »Bude Borjan«. Akcija nije uspjela zbog nepažnje jednog borca, koji je ranije opalio metak i time kompromitovao zasjedu. Talijanske snage iz garnizona Biovičino Selo opkolile su položaj ove čete. Četa se jurišem probila iz okruženja izgubivši 4 borca, a Talijani oko 30 vojnika.

³ Ne radi se o napadu nego o zasjedi u kojoj su bili dijelovi bataljona »Bude Borjan« na cesti Mokro Polje — Radučić. Naišao je putnički autobus u kome je zarobljena talijanska vojna pratnja, jedan podoficir i karabinjer.

BR. 141

**IZVJEŠTAJ DRUGE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 22 SVIBNJA
1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U GOSPIČKOM KOTARU**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO 2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE**

J.S. Broj 337

U Gospiću, dne 22. svibnja 1942.

Predmet: Dnevno izvješće
od 22. svibnja do 9 sati.

1. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
3. ZAPOVJEDNICTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
(Glavno pobočništvo) Opatička ul. I/II.

ZAGREB.

Oružnička postaja Medak od 12. svibnja pismeno javlja:

11. V. u 6.15 sati oko 200 naoružanih komunista napali su na talijansku ophodnju na željezničkoj pruzi kod stražare br. 76 (3 km. sjeverozapadno od Medka). Odmah je iz Medka stigla talijanska vojska u pomoć. Komunisti su zapalili napuštenu kuću Petra Matića iz Ribnika (6. km. sjeverozapadno od Medka). Ophodnja ove postaje od 2 djelatna oružnika i 3 pričuvnika pružila pomoć. Borba je trajala do 9.30 sati. U ovoj borbi poginuo je pričuvni domobran Jure Ramić. Na strani bandita gubitci se nisu mogle ustanoviti.¹

Oružnička postaja Medak od 13. svibnja pismeno javlja:

13. V. oko 2.30 sati izvršila je napad veća grupa naoružanih komunista na selo Medak. Borbu su prihvatili talijanski vojnici kojim su se priključili četnici iz Medka, koji sa Talijanima surađuju. Borba je trajala do 13.15 sati. Da li je na kojoj strani bilo gubitaka još nije ustanovljeno.

Iste noći komunisti su između željezničke postaje Medak i Raduč kod željezničke stražare br. 80. (oko 4. km. jugoistočno od Medka) razvalili željezničku prugu. Kada je naišao jutarnji vlak mašina je iskočila. Kod ovog slučaja žrtava nije bilo.²

S² Ove napade i rušenje željezničke pruge izvršili su dijelovi Prvog ličkog NOP odreda.

Komunistički banditi koji se nalaze u Vrebcu i Mogoriću (oko 9. km. sjeverno od Medka) podijeljeni su u vodove, tako da svaki vod imade svoj naziv »Partizanski oslobodilački vod«. Veze između vodova održavaju svakodnevno u 5 i 20 sati. Komunisti su izdali zapovjed grko-istočnjacima da svi koji imaju konje i kola da ih predaju komunističkoj komandi u Divoselo.

16 V. između željezničke postaje Raduč i Medak porušena je po jednoj grupi komunista željeznička pruga u dužini oko 12 metara, (4. km. sjeveroistočno od Medka). Istog dana naišao je stroj sa jednim vagonom iz Gračaca na ovaj porušeni dio pruge na kome su se nalazili 5 željezničkih službenika i jedan talijanski časnik sa jednim vojnikom. Stroj se prevrnuo. Strojovođa i ložać ozlijeđeni i odmah otpremljeni u bolnicu. Za ostale željezničare i talijanskog časnika i vojnika postoji sumnja da su po komunistima odvedeni. Za sudbinu odvedenih nije se moglo ustanoviti.

Istog dana oko 80 komunista između 11 i 13 sati održali su sastanak u selu Ornice kod grkoistočne crkve (7 km. jugoistočno od Gospića). Svrha ovog sastanka nije poznata.

29. V. 1942.

Zapovjednik, pukovnik,
Čanić
Čanić

BR. 142

IZVJEŠTAJ KOMANDE AUTONOMNE ČETE OD 22 SVIBNJA 1942 GOD. O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU »PRIKLJUČENOM« RIJEČKOJ PROVINCIJI

IV POGRANIČNA MOBILISANA LEGIJA

Komanda autonomne čete

br. 812/IV/5 prot. —

V.P. 10, 22 svibanj 1942 XX

Predmet: vojno-politička situacija zone
teritorija priključe-
nih Riječkoj provinciji.—

KOMANDI IV POGRANIČNE MOBILISANE LEGIJE

V. P. 110

Komunistička propaganda koja se sve više učvršćuje na teritoriji Kastva, sjeverno od Čabra i istočno od Kupe kao i u zoni Fužine i Mrkopalj, stvorila je vrlo zabrinjavajuću situaciju na

raznim točkama anektiranih teritorija sa znatnim infiltracijama u zoni Snežnika. —

Iz Kastva neprestano odlaze sposobni ljudi uvećavajući broj odmetnika. —

Stanovnici koji ostaju, poznavajući smjelost ovih bandita, gledaju iz mnogih razloga da im idu na ruku ili bar da su u potpunoj solidarnosti. —

Koliko sam mogao da konstatujem i da izvedem iz raznih obavještenja, današnja situacija u odnosu na odmetnike je slijedeća: **Zona Snežnik:** Smjelo haranje komunističkih grupa, koje smatram da su skoro potpuno sastavljene od lokalnih elemenata kojima su se pridružili i neki sa teritorije Prezid — Draga i iz Slovenije kao vođe.

Trupe oružanih snaga su u defanzivi, većinom zauzete svojim boravištem i prostorom u njegovoj neposrednoj blizini.

Sektorske komande bi htjele da obrazuju snažne mješovite patrole od graničara — finansijskih straža i vojnika pogranične straže, koje bi stavljene u nadležnost oficirima komandantima raznih točaka trebalo da patroliraju između tih točaka kao i preko stare granice. —

Dobro upravljano i češće vršeno, ovo patroliranje bi moglo da oteža haranje odmetnika a ponekad pod povoljnim okolnostima i da ih pronađe.

Stanovništvo je u većini zabrinuto i nepovjerljivo u pogledu zaštite. —

Nesumnjivo u mnogim mjestima mora da postoje lica koja su odmetnički obavještajci, jer su odmetnici dosada operisali po preciznim i unapred određenim planovima koji su dobro uspijevali. **Kastavska zona:** Stanovništvo u potpunosti protivno, naročito u blizini stare granice.

Čabarska zona: Sjever: teritorija Prezid — Draga — uzvišenja se graniče sa Slovenijom. — Na teritoriju između Cabra i stare granične linije i Doline i Cabarske ravnice stalno nailaze komunističke grupe, vrše racije, odvođe sposobne ljude, svete se talijanskim simpatizerima i često se usuđuju da napadnu male kolone — uznemiravaju trupe na radu i djeluju noću iz mjesta ili kućeraka vrlo bliskih našim garnizonima, a ponekad ih i napadaju.

Smatram da stanovništvo nije u saučesništvu, ali pošto je slabo zaštićeno radi kako može. —

Siguran sam da su u gornjoj zoni Cabra razmještene i skitaju razne bande ne veće od 30—40 osoba, ali savršeno povezane složno operišu. —

Zona Gerovo: Risnjak — Ovdje se situacija pogoršava. —

Ne posjesti prostor Crni Lug — Gerovo znači dati mogućnost ovim bandama da se pokreću kako hoće, da prate svaki naš pokret, te prema tome da se ravnaju i napadaju kako i kad hoće. —

Po mom mišljenju, te bande koje uvećavaju izbjeglice iz kastavskih mjesta imaju svoj štab, ako se tako može nazvati, u središnjoj točki s obzirom na pravac njihovog dejstvovanja, a ta točka bi morala da bude u blizini izvora Kupe gdje se nalaze dva tri mjesta i gdje se stiču kolski putevi i staze za Risnjak — Delnice — Brod na Kupi. —

Prema raznim vijestima i činjenicama, bande koje operišu različite su a sa snagom od 50 ljudi svaka, one imaju svoje sektore akcija kao zona M. ŠIJA (BK-UN - VO 1:50.000 Rijeka Rječina) za napade na cestu Crni Lug — Gerovo, a mogu da izbjegnu metodama raščišćavanja, koje su dosada vršile oružane snage, na taj način što će se baciti na Krašićevicu u zoni preko Kupe ili na Lividragu na Milinov Vrh (BV - VH 1:50.000 **Cabarska** Ravnica). —

Sektor akcije druge bande mora da je Šibrlička ili Praprot (VT - BL 1:50.000 Delnice) odakle može da operiše po cesti poslije Biljevine (UR - BK ista karta Delnica) i da saraduje sa drugom bandom sa brda Šija. —

Još jedna banda je sigurno na prostoru Zagolik — Kuželj (VI - BM - VK - BC karta Delnice) koja se pomjera na Bosljivu Loku, a s gornje strane može da se ujedini sa onom koja je istočno od **Cabra** i da dejstvuje na Osilnicu, Plešće itd. —

Naši garnizoni ili udaljena odjeljenja kao Osilnica i Bosljiva Loka, potpuno su izolovani, nemaju veze i neće uvijek uspjeti da pošalju nekog civila da odnese vijesti. —

Nisu u mogućnosti da vrše izvidanja i da prave zasjede, jer isprazniti kasarna nije pametno a patrola čak i od 15 ljudi nije dovoljna da podnese sa dobrim rezultatima sukob sa odmetničkim grupama, koje su danas bar dva puta nadmoćnije i po broju i po zasjedama.

Drugih teškoća ima po malim garnizonima formiranih od policijskih snaga kao Pogranična — Kr. finansijska straža i karabinjeri — teškoća koje se odnose kako na vršenje službe, tako i na efikasnu odbranu garnizona.

Iako su kasarne učvršćene za odbranu pokazuju mnoge slabe strane: neizdržljive zgrade, krov i potkrovlje opasno za požare i neizdržljivo — kuće tijesne.

Zatim, ove kasarne su udaljene jedna od druge, smještene na nesrećna mjesta pod padinom ili nasred naselja i nad njima često dominiraju nedaleki položaji ili druge kuće.

Za vanjsku službu je lakše dati direktive nego iste izvršavati.

S obzirom na sadašnju situaciju nemoguće je dopustiti da jedna grupa od 5—6 ljudi ide u daleko izviđanje, već samo na nekoliko kilometara, tako da poslije eventualnog puškaranja može da stigne pojačanje iz kasarne.

Postoji drugi problem koji apsorbuje raspoložive snage i zabrinjava: snabdijevanje hranom. —

Svakih 4—5 dana a ljeti ne može da bude za duži period, jedna kola praćena od 5—6 graničara i 2—3 karabinjera idu iz Bosljive Loke u Osilnicu, tu bivaju pojačana i idu za Gerovo. Mala je pratnja a sladak zalogaj za jednu bandu. —

Vojni garnizon iz Gerova ne može da dođe u susret auto-sredstvima i pratnjom jer njemu ne potpadaju odjeljenja milicije. —

I snabdijevanje Crnog Luga, Mrzle Vodice i Jelenja postaje opasno i neoprezno, jer mali kamion koji šaljem svakih 5 dana kad nosi hranu vodi malo ljudi, ako vodi pratnju ne nosi hranu. —

Raščišćavanje koje izgleda da je počelo u zoni Mrkoplja od Delnica — a nije se zatvorio prostor Lokve — Mrzla Vodica; Mrzla Vodica — Jelenje; Jelenje — Praputnjak — ostavlja velikom broju odmetnika široke međuprostore sa mogućnostima kretanja U zoni Risnjak ili Kupa ka Tomcu i Biljevini. —

Već su se pokazali prvi znaci tog pokretanja. —

Spojiti sve snage, koje su razmještene po Bosljivoj Loki, u jedno ili dva vrlo bliska naselja; učvrstiti stalne i jednu samu komandu — radio za vezu sa Kr. Vojskom; briga o snabdijevanju. —

Osilnica: isto — Crni Lug isto — Mrzla Vodica isto — Jelenje može da ostane tako ali je potrebna radio-veza. —

Samo tako možemo biti mirni u pogledu odbrane malih garnizona i o mogućnosti obavještavanja i da će veliki vojni garnizoni na vrijeme donijeti svoju pomoć.

Ovjerava prepis
Viši Ađutant
major **Carlo Mutineli**

Kapetan Komandant
Ugo Lombardi

BR. 143

TELEGRAM RIJEČKOG PREFEKTA TESTE OD 22 SVIBNJA 1942
GOD. O OSNIVANJU KONCENTRACIONIH LOGORA NA KRKU
I RABU

Informativni telegram

Rijeka 22 svibanj 1942 XX

n

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI

v

— Rim —

Br. 010396 AT 34529/443 od 21-og tekućeg

Slažem se sa onim što je javljeno odgovarajućim telegramom stop Pobrincu se za stvaranje logora na ostrvu Rabu i Krku jer nisam više u mogućnosti da zadržavam porodice onih koji napuštaju kuće da bi se pridružili odmetnicima koji prelaze granice Hrvatske i Slovenije da bi ih regrutovali stop Dok očekujem tražene snage za brzu kolonu¹ stalno sam sa stotinu zatočenika koje okrećem kao statiste u Aidi.² stop Moraću ipak da udaljim bar one porodice koje bi inače snabdijevale odmetnike namirnicama, njihove direktne ili indirektno saučesnike, međutim trupe³ neću biti u stanju da raščistim stop Ipak ću se i za to pobrinuti neposredno i nadam se da ću se za svoj račun obračunati i sa odmetnicima samo kad mi stignu sredstva stop

Prefekt Testa

¹ Talijanska brza kolona. Testa je tražio kamione da bi sa njima prebacio partizanske porodice koje su talijanske jedinice uhvatile za vrijeme čišćenja.

² Ovdje se zločinac Testa podrugljivo izražava o uhapšenim partizanskim porodicama i upoređuje ih sa statistima iz Aide, opere talijanskog kompozitora Verdija.

* Odnosi se na jedinice Pete operativne zone, koje su djelovale u zapadnim dijelovima Gorskog Kotara.

BR. 144

**SAOPĆENJE KRALJEVSKE KVESTURE OD 22 SVIBNJA 1942
GOD. O IZVRŠENOM STRIJELJANJU DVADESET PET RO-
DOLJUBA**

Proces u Šibeniku

KRALJ. KVESTURA ZADAR
Pov. 03130 kab.

Guvernerat Dalmacije
Direkcija policiske
uprave
22. V. 1942 XX

Predmet: Kopija telef. vijesti

**DIREKCIJI POLICISKE UPRAVE
— GUVERNATORATA DALMACIJE —**

Zadar

Znanja radi javlja se slijedeća telefonska vijest koja je sada
prispjela od polic. komesarijata u Šibeniku.

»Od 7 do 7.30 časova u predjelu Šubičevac smrtna presuda
izdana od Specij. suda za Dalmaciju 20 i 21 izvršena je nad 25-ori-
com uhapšenih terorista provincije Split¹ stop. Presudu su izvr-
šila dva voda vojnika, u prvom vodu bio je bataljon skvadrista
Toskana,² a u drugom jedinice iz Zadra;³ njihovo je vladanje bilo
bez prigovora stop Izvršenje je obavljeno zbog praktičkih razloga
u grupama po 13 odjednom. Osuđenici, koji su svi odbili vjersku
utjehu klicali su veličajući komunizam stop Nije bilo nikakvog
incidenta stop Tokom dana narediti ću da za Kaštele krene 100
skvadrista bataljona Toskana prikladnih za raspoloženje vlade i
pobrinuti ću se da dam slobodu odjeljenjima milicijskih jedinica
Zadra da se povrate u svoje sjedište stop Naprotiv ću zbog sigurno-
sti reda zadržati pripadnike pokretne čete da po potrebi nastave

¹ Ovdje se iznosi da je izvršena smrtna kazna nad 25-oricom
rodoljuba, a u dok. br. 145 stoji da je izvršena smrtna kazna nad 26-ori-
com rodoljuba. Prema tome izvještaji talijanskih okupatorskih ustanova i
komandi od istoga dana (22 svibnja) se ne poklapaju o broju strijeljanih.
² Misli se na to da su vodovi koji su izvršili strijeljanje bili
sastavljeni od fašista iz bataljona »Toskana« i jedinica iz Zadra.

stražarenjem kroz još nekoliko dana stop Funkcioneri misije mogu se povratiti, pa ipak očekujem raspored s obzirom da se auto-transportna sredstva i motociklisti vraćaju sutra.«

Kvestor

BR. 145

IZVJEŠTAJ DOBROVOLJAČKE MILICIJE ZA JAVNU SIGURNOST OD 22 SVIBNJA 1942 GOD. O STRIJELJANJU 26-ORICE RODOLJUBA

**PRETSJEDNIŠTVO MINIST. SAVJETA
DOBROVOLJAČKA MILICIJA ZA JAVNU
SIGURNOST**

Komanda 107-e Legije crnokošuljaša

Zadar, 22 svibnja 1942 XX

strogo povjerljivo
polit, istražno odjeljenje

odjeljenje: političko istražno

br. prot. 1404(B)3

Predmet: Presuda specijalnog suda Dalmacije —

Smaknuća

— Ekselenciji guverneru Dalmacije

Zadar

Ekselenciji prefekta provincije

Zadar

i na znanje

Glavnoj komandi dobrovoljačke milicije za
javnu sigurnost (Politička služba)

Rim

Jutros u 6.30 i u 7.30 časova izvršeno je smaknuće 26 osuđenika zbog poznatog slučaja u Splitu.

2 osuđenika su pomilovana.

Javljeno po dužnosti.—

Pukovnik šef polit,
istražnog odjeljenja
Scalchi •

Komanda 107 legije

Guvernatorat Dalmacije
22 svibnja 1942 XX
21406

BR. 146

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA OD 23 SVIBNJA 1942 GOD.
O AKCIJAMA PARTIZANA U KOTAREVIMA OMIŠ, MAKARSKA
I SINJ**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA CETINA**

V.T. broj: 29/42
23. svibnja 1942.
Omiš

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike župe
za vrijeme od 17. svibnja 1942. do 23.
svibnja 1942.

1. Ministarstvu unutarnjih poslova — Tajništvo ministra
2. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
3. Ministarstvu vanjskih poslova
4. Zupanstvu pri poglavniku
5. Ministarstvu hrvatskog domobr.— Za Glavni Stožer

Zagreb

6. Obćem upravnom povjereniku — **Sušak.**

Savezno okružnici Ministarstva unut. poslova od 15. siječnja 1942. V.T. br. 14-I-A-1942. podnosim sljedeći izvještaj:

Ad I. Pobune ima u većem razmjeru u kotarima Sinj i Makarska, dočim u ostalim kotarima—osim kotara Imotski—nalaze se samo manje grupe pobunjenika. Opaža se smanjenje aktivnosti pobunjenika na području kotara Sinj, a razlozi su pomanjkanje hrane i streljiva pobunjenicima, te aktivnost naših i talijanskih vojnih vlasti kao i osnivanje milicije po selima. Na području kotara Makarska, osim u nekoliko većih mjesta, može se reći da partizani gospodare područjem čitavog kotara. Razlog je mali broj oružničkih postaja sa nedovoljnim brojem ljudstva, slaba inicijativa sa strane talijanskih vojnih vlasti te okolnost da pučanstvo u velikom broju pomaže partizane. Tokom nedjelje pobunjenici su izvršili sljedeća nasilja:

b) Dne 17. svibnja 1942. oko 22. sata veći broj partizana izvršio je oružani napadaj na oružničku postaju Igrane. Napadaj je odbijen bez žrtava. Postaji je upućeno pojačanje od 7 oružnika i 20 talijanskih vojnika. Potonji su se sutradan vratili u Makarsku.¹

¹ Napad na Igrane vršili su dijelovi Blokvske čete.

c) U noći između 17 i 18 svibnja 1942. na mjestu zv. Prošek kod Dicma (kotar Sinj) partizani su razorili željez. prugu u dužini od 10 m. i na tom mjestu razorili svu b.b. liniju.

d) Dne 18. svibnja 1942. u 1.15^h jedna grupa partizana iz Šušnjarine glavice u Trilju izvršila je prepad puščanom vatrom na oruž. postaju Trilj (kotar Sinj) ispalivši oko lij—20 naboja bez štetnih posljedica.

Ad II. Kao i u prošlonedjeljnom izvještaju.

Ad III. Talijanske vojne vlasti u Sinju u suradnji sa našim vojnim vlastima vršile su akciju čišćenja pobunjenika na planini Kamešnici od 17. do 20. svibnja 1942. Ova Velika župa još nije dobila službeni izvještaj o rezultatu ove akcije, ali prema brzoglasno dobivenim viestima akcija je uspjela, jer je u selu Udovičić (kotar Sinj) pronađeno 10 vojničkih pušaka, 2 partizana su strijeljana, a 2 su se udavila na biegu preko rijeke Cetine.

Konačni rezultat akcije koju su bile poduzele talij. vojne vlasti iz Metkovića, a o kojoj je govora u zadnja dva naša nedjeljna izvještaja nije poznat, jer ova Velika župa nije dobila nikakav službeni izvještaj o toku čitave akcije. Jedino su dobivene pojedinačne vesti, iz kojih proizlazi, da akcija nije uspjela. Osim sukoba o kojemu je već javljeno, a pri kojemu je zarobljeno 19 Talijana, daljnjih sukoba nije bilo, jedino su Talijani s mora bombardirali sela poviše Gradca, pri čemu je nekoliko žena i djece poginulo. Od zarobljenih Talijana partizani su povratili odnosno pustili na slobodu jednog ranjenog častnika i 4 ranjena vojnika.²

Dne 22. svibnja 1942. naveče iznenada je banuo u Vrgorac ustaški potpukovnik Juraj Francetić sa svojim ustašama (glasovita t.zv. Crna legija) te je rano u jutro dne 23. svibnja krenuo u brda prema jugoistočnom dielu kotara Makarska u svrhu čišćenja partizana.

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

Veliki Župan,
Luetić

² Talijanske vojnike zarobili su borci Biokovske čete u borbama kod s. Bacine.

BR. 147

PISMO OD 24 SVIBNJA 1942 GOD. UPUĆENO ŠEFU POLICIJE
U RIMU O STANJU U GRANIČNOJ ZONI NA PODRUČJU SJEVERNE DALMACIJE¹

EKSELENCIJI VITEZU VELIKOG KRSTA
Dr. CARMINE SENIZE
Šefu Policije RIM

Dragi Carmine,

U uobičajenoj formi dostavljam ti priloženu vijest o situaciji koja je nastala na području Kistanja, povodom akcija koje još nisu potpuno završene, a koje izvode jake grupe komunista protiv sela i posada u zoni blizu dalmatinsko-hrvatske granice.

Tvoj stalno odani²

Zadar, 24 svibnja 1942 XX.

Dragi Carmine,

Namjeravana prostrana i formacijska akcija koju su izvršili policijski organi na ovim teritorijama dovela je u provincijama Dalmacije do situacije koja se zaista može nazvati zadovoljavajućom, pošto se od prije izvjesnog vremena privredni i proizvodni život na anektiranim teritorijama odvija normalnim tempom. Zaista, gradski život, mada neprekidno podmuklo ometan snagama nepopravljivo neprijateljskim koje na neposrednim granicama pokreću i raspaljuju nasilja i pobune, nije nikad pretrpio ni najmanji prekid: zanatlije disciplinirano rade svoj posao; suvozemni saobraćajni putevi su obezbijedeni, škole svugdje redovno rade; seljaci se drže svojih poljskih radova; razmjena produkata između sela i sela vrši se redovno. Bilo je moguće razaslati po ovim teritorijama mnogobrojne odredbe priloženog teksta zakona o javnoj sigurnosti a stanovnici su ga primili sa disciplinom i razumijevanjem.

Stoga se sa opravdanim ponosom i zadovoljstvom mogu posmatrati dosada postignuti rezultati.

Ali na krajevima ove provincije neprekidno postoji prijetnja koja stvara stalno živu, i na ovim teritorijama, opravdanu brigu.

Studenog prošle godine predložio sam obrazovanje jedne jake samostalne grupe karabinjera u demilitarizovanoj zoni — široki pojas hrvatske teritorije okupirane našim trupama baš radi obezbje-

*»³ Pismo je bez potpisa. Vjerojatno ga je pisao Giuseppe Butti komandant karabinjera na području Dalmacije.

đenja mira anektiranih teritorija i radi garantiranja svakog iznenađenja spolja — sa zadatkom da razbiju u začetku centre otpora koje su komunisti formirali i pojačavali s one strane granice koristeći dobro poznate političke, rasne i ekonomske faktore: da je taj moj prijedlog usvojen, skoro sigurno je da ti centri otpora ne bi imali mogućnosti da prikupljaju, organizuju i opremaju jake grupe koje se sada prijeteci kreću mnogim zonama demilitariziranog pojasa i gravitiraju ka granicama ovih provincija prijeteci miru postignutom tolikim strašnim naporom.

Vojna vlast, kod koje se više puta urgiralo da obezbijedi granice ovih teritorija, koje su sad već talijanska zemlja, uvijek se izgovarala da nema potrebnih sredstava: i tako su ustaničke naoružane bande, ponekad da bi vršile pljačke stoke i namirnica, ponekad da bi vršile pritisak na stanovništvo, imale mogućnost da lako i često nekažnjeno vrše odvažne prodore u granične zone našavši na granici nikoga ko bi ih spriječio da je produ. Cesto je blagovremena intervencija policijskih snaga dovela do toga da teško plate takvu odvažnost, ali te snage ne mogu apsolutno da obezbijede granicu niti je to njihov zadatak.

Kao što je bilo predviđeno, proljeće je zateklo ustanike znatno porasle po broju i sa više iskustva; njihova odvažnost je porasla tako da su, kao što se desilo prije nekoliko dana, smjeli da napadnu važan hrvatski centar Knin, malo udaljen od granice zadarske provincije, gdje je sjedište komande pješadijske divizije »Sassari«, služili su se i minobacačima, a zatim se povukli, prije dolaska pojačanja, prema teritoriji zadarske provincije.³ S obzirom na iznenadnu i tešku prijetnju bilo je moguće suprotstaviti ustaničkoj drskosti tri slabe čete upućene u različito vrijeme i bilo je potrebno da Vlada uputi u ugroženu zonu crnokošuljaške jedinice legije iz Zadra uzevši ih iz kontingenta dislociranog u Šibeniku radi službe reda i sigurnosti povodom poznatog važnog procesa teroristima iz Splita, koji je zaključen 22-og tekućeg.⁴

Bez obzira na to ustanici su napali nekoliko vojnih uporišta (Biovičino Selo, Mokro Polje, Radučić i Ervenik) nanijevši nam bolne gubitke (petnaestak mrtvih, među kojima dva oficira, nekoliko desetina vojnika izbačeno iz stroja i četrdesetak raspršenih) i povukavši se poslije toga na jednu uzvisinu na dalmatinsko-hr-

³ Odnosi se na borbe koje je Kombinovani odred vodio 18 i 19 svibnja kod Golubića. Tom prilikom je zarobljena jedna talijanska baterija iz koje su partizani ispalili nekoliko metaka na Knin. Autor pisma ovu činjenicu sakriva i kaže »služili su se i minobacačima«. Vidi dok. br. 70 i 82.

* Odnosi se na suđenje grupi rodoljuba u Šibeniku, među kojima je bio i narodni heroj Rade Končar-Brko. Vidi dok. br. 135, 136, 144 i 145.

vatskoj granici, gdje ih vojne vlasti još ne napadaju, jer izgleda nemaju potrebnih snaga.⁵

Ja sam laik u vojnim stvarima, ali bode oči svima da nedostaje topova, tenkova, aviona i da štaviše nedostaju vojna transportna sredstva.

U međuvremenu su sada ugrožene zadarska i splitska provincija i dozvoljava se da ustanici prenesu gerilu na talijanski teritorij kao što se dogodilo prošle zime u Kotoru, gdje se dozvolilo da komunističke bande zauzmu dobar dio provincije odakle se dijelom započelo njihovo gonjenje sa bolnim gubicima u ljudstvu i trošenjem materijala.

Bilo kako bilo, kako se lako može zaključiti iz površnih napomena, situacija na granici se lako može otežati dolaskom lijepog vremena i zahtijeva odlučne i hitne intervencije vojnih vlasti, pošto neprekidna opasnost od tih ustanika i sretna odvažnost u njihovim upadima, dok ovom stanovništvu oduzima mir i sigurnost koje su im s naporom obezbijedili policijski organi, potpuno neutralizira efekat upornog i strašnog rada na prodiranju koji Vlada Dalmacije razvija i rađa među stanovnicima opasne sumnje u pogledu stvarne vojne snage Italije.

Ovo sam smatrao za dužnost da ti saopćim radi obavještenja i radi javljanja gore, koje ćeš smatrati za potrebno da izvršiš.

Sa živom naklonošću.⁶

⁵ Odnosi se na djelovanje Kombinovanog odreda. Vidi dok. br. 70, 80 i 82.

⁶ U talijanskoj arhivi u Vojnoistoriskom institutu nalazi se koncept pisma, u kojem su neki dijelovi ispisani ili dotjerani mastilom.

BR. 148

**IZVJEŠTAJ OBALNOG ZAPOVJEDNIŠTVA MAKARSKA OD 26
SVIBNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA MOTORNI
BROD »MIRA« KOD PODGORE**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO MORNARICE**

R Broj 2318/Taj
Zagreb, dne 3. VI-1942

Predmet: Napad na motorni
brod »Miru«.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
(Odjel za Italiju)

ZAGREB

Obalno zapovjedništvo Makarska brojem 448/Taj. od 26. svibnja t.g. dostavilo je:

»23. svibnja t.g. oko 17.30 sati motorni brod »Mira« na putu iz Metkovića za Makarsku stigao je na visinu uvale Čakije jednu i pol nautičku milju jugoistočno od Podgore, približno jednu milju udaljeno od obale, ploveći krcat, brzinom 4.5 do 5 čv. Na brodu se nalazilo oko 4000 poštanskih omota (paketa), jedan vagon krumpira, nešto benzina i veća količina crijepova za pokrivanje krovova.

Kad je brod stigao na visinu Čakije zapovjednik broda gosp. Vela iz Podgore opazio je kako mu se približuje jedan leut na motor i kako mu dva čovjeka u leutu daju neke znakove rukom. Taj leut ubrzo našao se ispred pramca broda »Mire« tako da je došlo do sukoba i jedan čovjek iz leuta pao je u more. Prema izjavi zapovjednika on se još nije bio ni snašao kad je na brod »Miru« uskočilo oko 20 jako naoružanih ljudi, koji su do tada bili sakriveni ispod palube leuta. Dvojica od tih naoružanih ljudi sa uperenim puškama prisilili su zapovjednika broda da brod pristane u uvali Čakije gdje je već na obali bilo sakupljeno oko 100 naoružanih ljudi. Kad je brod pristao u uvalu Čakije zapovjednik broda zatvorili su u kabinu i oduzeli mu prema njegovoj izjavi 40.000 lt., teretnicu i njegovu pomorsku knjižicu.

Leut sa kojim je izvršen prepad je broj 1287S, vlasništvo Lucije Letica žene Jozine iz Podgore. Brod služi za ribarske svrhe i bio je spreman za odlazak na ribarenje. Prema izjavi Lucije Letica koja se nalazila u uvali Čakije u svojem skladištu za soljenje ribe oko 17.00 sati došli su naoružani ljudi, nju su zatvorili u skla-

dište i uzeli čamac na silu. Za to vrijeme njezin muž Jozo Letica nalazio se na putu za Drašnice i tek se pred večer povratio kući.

Zapovjednik broda¹ »Mira« izjavio je da nije poznao ni jednog od napadača, ali da je po govoru razumio da jedan od vođa mora da je iz Boke ili Crne Gore i da su mu govorili »Crnogorče«.

Članovi posade motornog broda »Mira« jedan iz Baške Vode a drugi sa Brača u glavnom potvrđuju izjavu zapovjednika broda, a od napadača nikoga nisu prepoznali.

Još prije nego je brod »Mira« pristao u uvalu Čakije bile su postavljene straže oko Podgore i prekinut je bio brzoglasno-brzovjavni spoj sa Makarskom.

Za napad na brod »Miru« saznalo se u Makarskoj tek sutradan ujutro kad je brod doplovio u Makarsku.

Do 2 sata u noći sa broda je bilo iskrcano oko 4000 paketa i vagon krumpira i sve je to odnieto u brda. Za prenos upotrebljeni su magarci i mazge i prisiljeno je stanovništvo, uglavnom žene, da pomažu kod toga prenosa.

Napad na motorni brod »Miru« najočitije prikazuje opće stanje na ovom području i u isto vrijeme našu nemoć na moru i na obali u saradnji sa talijanskim vojnim vlastima.«²

Dostavljajući prednje Zapovjedništvo mornarice napominje još sljedeće:

Ovaj slučaj ponovno ističe neophodnu potrebu osiguranja i kontrole ugroženog morskog predjela oko Gradca.

Kako je sa strane ovog zapovjedništva već opetovano isticano, potrebno bi bilo da nam talijanske vlasti povrate barem nekoliko motornih čamaca biv. Jugoslavenske financijske kontrole i dozvole njihovo naoružanje strojnicama, te da se ovi čamci upotrijebe za spomenuto osiguranje ugroženog morskog područja.

S druge strane izgleda da jedinice talijanske mornarice ne vrše u odnosnim predjelima nikakvu kontrolu, te će se stoga ovakvi napadi vjerovatno i u buduće ponavljati.

Iznajmljivanje običnih trabakula s naše strane i njihovo naoružanje strojnicama bez privole talijanskih vlasti, također ne dolazi u obzir, pošto su se Talijani, kako je to već izviešteno, usprotivili čak i dodjeljivanju pušaka našem Pomorskom redarstvenom Odjelu u Makarskoj i tražili da se iste vrate u Zagreb.

Zamj. Zapovjednika,
Komodor: **Angeli**

¹ Božo Vela

¹ Napad na motorni brod »Miru« izvršio je jedan vod Biokovske čete.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVIEDNIŠTVO MORNAŘICE

Broj 2318/1942
Zagreb, dne 3. 12. 1942

Predmet: Napad na motorni
brod "Mira".

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
/odjel za Italiju/

Obalno zapovjedništvo Makarska brojem 448/Taj. od 26.
svibnja t.g. dostavilo je:

"23. svibnja t.g. oko 1730 sati motorni brod "Mira" na
putu iz Metkovića za Makarsku stigao je na visinu uvala Čaklje jednu i pol
nautičku milju jugoistočno od Podgore, približno jednu milju udaljeno od
obale, plovedi krenut brzinom 4,5 do 5 čv. Na brodu se nalazilo oko 4000 poš-
tanskih omota /paketa/, jedan vagon krumpira, nešto benzina i veća količina
crijepova za pokrivanje krovova.

Kad je brod stigao na visinu Čaklje zapovjednik broda
gosp. Vela iz Podgore opazio je kako mu se približuje jedan leut na motor
i kako mu dva čovjeka u leutu daju neke znakove rukom. Taj leut ubrzo našao
se ispred prama broda "Mira" tako da je došlo do sukoba i jedan čovjek iz
leuta pao je u more. Prema izvaji zapovjednika on se još nije bio ni smisao
kad je brod "Mira" uskočilo oko 20 jako naoružanih ljudi, koji su do tada
bili sakriveni ispod palube leuta. Dvojica od tih naoružanih ljudi sa upe-
renim puškama prisilili su zapovjednika broda da brod pristane u uvali
Čaklje gdje je već na obali bilo sakupljeno oko 100 naoružanih ljudi. Kad
je brod pristao u uvalu Čaklje zapovjednika broda zatvorili su u kabina i
oduzeli mu prema njegovoj izvaji 40.000 Lt., teretnicu i njegovu pomorsku
knjižicu.

Leut sa kojim je izvršen prepad je broj 1287 S, vlasništvo
Lucije Letica žene Jozine iz Podgore. Brod služi za ribarske svrhe i bio je
spreman na odlazak na ribarenje. Prema izvaji Lucije Letica koja se nalazila
u uvali Čaklje u svojem skladištu za solenje ribe oko 1700 sati došli su
naoružani ljudi, nju su zatvorili u skladište i uzeli čamac na silu. Za to
vrieme njezin muž Jozo Letica nalazio se na putu za Drašnice i tek se, pred
večer povratio kući.

Zapovjednik broda "Mira" izvjavio je da nije poznao ni
jednog od napadača, ali da je po govoru razumio da jedan od vođa mora da
je iz Boke ili Crne Gore i da su mu govorili "Crnogorče".

Članovi posade motornog broda "Mira" jedan iz Braške Vode
a drugi sa Brača u glavnom potvrđuju izvjavu zapovjednika broda, a od napa-
dača nikoga nisu prepoznali.

Još prije nego je brod "Mira" pristao u uvalu Čaklje
bile su postavljene straže oko Podgore i prekinut je bio brzoglasno-brzo-
javni spoj sa Makarskom.

Za napad na brod "Mira" saznanlo se u Makarskoj tek sutra-
dan ujutro kad je brod doplovio u Makarsku.

Do 2 sata u noći sa broda je bilo iskrcano oko 4000 pa-
keta i vagon krumpira i sve je to odnieto u brda. Za prenos upotrebljeni su
magarci i magze i prisiljeno je stanovništvo, u glavnom žene, da pomažu kod
toga prenosa.

Napad na motorni brod "Mira" najočitije prikazuje opće
stanje na ovom području i u isto vrieme našu nemoć na moru i na obali u
sarađnji sa talijanskim vojnim vlastima."

BR. 149

**IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE KVESTURE ZADRA OD 26 SVIBNJA
1942 GOD. O BROJU INTERNIRANIH, PRIJAVLJENIH SPECI-
JALNOM SUDU, PROTJERANIH I OSUĐENIH NA SMRT**

Zadar, 26 svibanj 1942 — XX

Kr. kvestura
Zadra

Hitno

br. 03001

Generalnoj direkciji
policije Guvernerata
Dalmacije

Zadar

Predmet:

Internirani, prijavljeni Specijalnom sudu — protjerani sa dalma-
tinske teritorije

U vezi sa telegramom br. 004565 od 3-eg maja, saopćavaju se
slijedeći traženi podaci:

Internirani na	109 komunista
poluotoku	47 politički opasnih Jevreja nijedan

Prijavljenih specijalnom sudu 639

Osuđenih na kaznu smrti: 25

Jevreja interniranih na dalmatinskim otocima: nijedan

Protjeranih sa dalmatinske teritorije: 62

Javljeno da nije bilo moguće saopćiti ove podatke za datum
koji je utvrdio taj Guvernerat jer su neke oružane komande kod
kojih se više puta urgiralo tek danas poslale tražene podatke.

Guvernerat Dalmacije
Gen. dir. policije
26 svibanj 1942—XX

Kvestor
Dr. Emilio Cocci

Eksl. stigli podaci koji se odnose na period od osnivanja Gu-
vernerata do danas¹

¹ Dopisano plavom olovkom.

BR. 150

**IZVJEŠTAJ GUVERNERA DALMACIJE OD 26 SVIBNJA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ZADARSKOG PREFEKTA I
NJEGOVU PRATNJU**

Guvernatorat Dalmacije
Oznake hitnosti P.A. **Telegram** Šifriran

Otposlan 26/5. 42
Komandi Šestog Korpusa
Dubrovnik

Najhitnije za Ekselenciju Roatta Vrhovnog Komandanta Oružanih Snaga Slovenije i Dalmacije — stop
N 2 G. M. Danas oko 13 časova dok je Prefekt Zadra sa kapetanom CC.RR. Bonassisi i oružanom pratnjom prelazio automobilom cestu, koja označava granicu Provincije Zadra sa drugom zonom u okolini Ervenika, bio je napadnut od čete pobunjenika¹ — stop — Slijede poginuli, nakon herojske odbrane:² Prefekt Zadra, kapetan Bonassisi, jedan niži oficir i pet vojnika — stop — Drugi oficir, Sekretar Prefekta i tri vojnika ranjeni su — stop — Ovo saopćavam zbog onih odredaba koje smatraš da ih treba izdati, jer su pobunjenici zauzeli sve više prijeteci stav i smjeraju ka prodiranju na nacionalni teritorij.

Bastianini

¹ Vod Prve čete bataljona »Bude Borjan« Sjevernodalmatinskog NOP odreda. Vidi dok. br. 92 i 94.

* O prefektovom »herojskom držanju« vidi objašnjenje 2 uz dok. br. 92.

10	STAZIONE (2)	Zara
	RICEVUTA da (3)	Sesto
	destinata alla stazione	Primo
	di (4)	Corpo
	numero	N. 108
	il (5)	26/5/42

GOVERNO DELLA DALMAZIA

Indicazioni di segretezza

P.A.

TELEGRAMMA

C I P R A T O

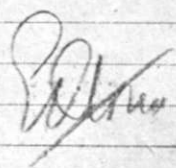
Spedito il 26/5.42 ore

Al Comando Sesto Corpo d' Armata
Ragusa

Urgentissimo per Eccellenza Reatta Comandante Superiore Forze Armate Slovenia Dalmazia alt

N 2 S. M. Oggi circa ore 13 Prefetto Zara mente con capitano CC.RR. Bonassisi et scorta percorreva in automobile strada che segna confine Provincia di Zara con ^{Slovenia} ~~Slovenia~~, nei pressi di Ervenico est stato attaccato da banda ribelli ~~dilegata~~ ^{si sposta} attraverso ~~lunga~~ ^{lunga} intervalli tra ~~Presidi frontiera~~ ^{frontiera} alt risultano caduti, dopo eroica difesa, Prefetto Zara, capitano Bonassisi, un ufficiale subalterno e cinque militari alt altro ufficiale, il Segretario Prefetto et tre militari sono feriti alt Tanto comunico per quelle disposizioni che riterrai impartire in conseguenza atteggiamento assunto dai ribelli sempre più minaccioso et tendente a penetrazione in territorio nazionale .

BASTIANINI

BR. 151

**IZVJEŠTAJ GUVERNERA DALMACIJE OD 27 SVIBNJA 1942
GOD. O POTREBI ORGANIZIRANJA ODBRANE GRANICE DAL-
MACIJE ZBOG SVE JAČE AKTIVNOSTI PARTIZANA**

Šalje
A.P.

Telegram
Šifrovan
br. 5006

Upravnik
Šifre
Prizia

Zadar, 27/5/42 čas 7

Adresa: Pretsjedništvo Savjeta
Rim

Pošiljalac: S. P.
Uvod: GAB

Predmet:

Smrt Prefekta Orazi u borbi protiv
ustanika.

Vojni položaj provincije Zadar

04722.—

Za Dučea

U mom telegramu br. 4805 od 21 svibnja¹ javio sam vam Duče da se već dva dana na granici nalaze snažne grupe ustanika i da su na granici provincije Zadra bile u toku vojne operacije. Već od prije nekoliko nedjelja sam pismeno privlačio pažnju Vojnih vlasti preklinjući da se organizuje ozbiljna odbrana granice Dalmacije da bi se sačuvala od invazija a moguće i od infiltracija. Nažalost moja ponovljena traženja u tom smislu nisu mogla biti prihvaćena uslijed nedostatka sredstava i trupa koje su sukcesivno mojim traženjima trpjele nova smanjenja.

Kada je 18-og jedna snažna ustanička banda² napala odrede sjeverno od Knina 14 km od granice provincije Zadra, a druga banda od nekoliko stotina se pojavila 20-og na granici Ervenika,³ vojne snage kojima se raspolagalo između Zadra i granice brojale su u svemu 4 čete sa efektivnim redovima lišeni artiljerije i merzera za koje sam mobilisao 150 crnih košulja, redovna zadarska milicija, i na brzinu sam ih stavio na raspolaganje Vojnoj komandi da brani jednu od najugroženijih tačaka granice. Ervenička

¹ Vidi dok. br. 139.

² Odnosi se na jedinice Kombinovanog odreda.

³ Prva četa bataljona »Bude Borjan«

borba je spriječila bandu da proдре u teritorij provincije, ali ustanici su ostali na svojim položajima i tek slijedećг dana pod pritiskom drugog našeg napada povukli su se dajući lak otpor sa malo udaljenijih položaja. Jedno vazдуšno bombardovanje izgleda da nije dalo veće rezultate.

Na položaju sam obišao zadarske crne košulje i naredio sam da im se smjesta pošalje iz Zadra nekoliko mitraljeza starog tipa i municija. Drug Orazi je istog dana za svoj račun otišao na isti granični put gdje je danas našao smrt boreći se herojski da bi potstakao trupe angažovane dan prije.⁴

Cim sam se vratio u Zadar poslao sam jednog kurira u komandu Druge armije preklinjući da pribave ljudstvo i sredstva tim prije što se u Erveničkoj borbi raspala jedna od dvije upotrebљene čete. General Roatta je smjesta odredio za tu zonu dva bataljona divizije »Sassari«, koji su stvarno i prispjeli juče, sa teritorije druge zone i ponovio sam svoj zahtjev da se organizuje odbrana granice neophodna da se održi u spokojstvu stanovništvo, koje je uslijed približavanja ustanika dobijalo i dobija utisak o našoj slabosti i propasti. 24-og ujutru u prolazu za Zadar general Roatta me uvjerio da će se pobrinuti što je moguće prije da udovolji takvoj potrebi vojno-političke prirode, ali današnji događaj koji se desio na mjesnu borbu od 20-og i pomjeranja izvršena juče od strane ustanika nameću hitne mjere sa srazmjernim snagama koje ne postoje u mjestu. Da bi se uvećale zadarske snage bilo je povučeno i jedanaest malih garnizona pješadije, koji su bili na nekim otocima, a kako je stanovništvo ta povlačenja objasnilo kao napuštanje Dalmacije od naše strane mogu da nastanu štetne posljedice. I na splitskoj granici je bilo pokušaja infiltracije uslijed toga što su skoro svi naši vojni garnizoni bili povučeni sa graničnih mjesta, ali energična dejstvovanja bataljona toskanskih odjeljenja i jednog bataljona bornih kola izgleda da su za sada dala nekih rezultata.

Smanjenje vojnih snaga pripojenih Dalmaciji posljednjih dana je slijedeće:

Divizija »Perugia« svedena na dva bataljona sa sjedištem u Splitu pošto su druge čete premještene na razna mjesta druge zone, 29 bataljon »M« premješten iz Splita za Dubrovnik. Ovakva situacija je opasna jer hrabri ustanike spolja, a hrabri njihove saučesnike iznutra, te zahtijeva brzu i energičnu intervenciju koja samo kratkoročno može da izbjegne invaziju komunista u naše dalmatinske provincije i može da tla stanovništvu potrebnu garanciju o zaštiti. —

Bastianini

⁴) O njegovom kukavičkom držanju vidi dok. br. 92, objašnjenje 2.

	Spedito da	TELEGRAMMA IN PARTENZA	Il Capo dell'Ufficio Cifra
		N.	
Destinatario:	-3-	Zara, li	ore
Mittente:	OGGETTO:		
Visione:	<p>tine e disposi che fossero loro inviate immediatamente da Zara alcune mitragliatrici vecchie modello et munizionamento. Camerata ORAZI lo stesso giorno si recò per conto suo sulla stessa strada di confine, dove oggi ha trovate la morte eroicamente combattendo, per incuorare le truppe impegnate il giorno prima.</p> <p>Appena rientrato a Zara spedii un corriere al Comando II^a Armata scongiurando provvedere uomini e mezzi tanto più che nel combattimento di Ervenico eransi liquefatta una delle due compagnie impiegate. Generale Roatta dispose immediate invio nella zona di due btg. della Divisione "Sassari" che infatti vi giunsero ieri da territori seconda zona et rinnovai mia richiesta che fosse organizzata difesa confine indispensabile per mantenere tranquille popolazioni che dall'avvicinarsi dei ribelli al confine traevano e traggono impressione nostra debolezza e nostra sconfitta. Generale Roatta 24 mattina di passaggio per Zara mi assicurò che provvederebbe quanto prima a tale riconosciuta necessità politico-militare ma il fatto di oggi avvenuto dove</p> <p style="text-align: right;">o/e</p>		

BR. 152

IZVJEŠTAJ UPRAVE ISTRAŽNOG ZATVORA ŠIBENIK OD 27
SVIBNJA 1942 GOD. SA SPISKOM OSUĐENIH DRUGOVA NA
PROCESU OD 20 i 21 SVIBNJA 1942 GOD. OD STRANE TALI-
JANSKOG SPECIJALNOG SUDA

Koncept Šibenik 27 svibnja 1942 XX
Guverneratu Dalmacije sudsko
odjeljenje
Zadar

Prot. br. 478/42 Prilog 1

Odgovor na list od
div. sekc. br.

Predmet: Popis uhapšenika u procesu terorista — Split

DRŽAVNOM TUŽIOŠTVU SPECIJALNOG SUDA DALMACIJE

Zadar

KRALJEVSKOJ KVESTURI

Split

Daje se priloženi popis, koji se odnosi na položaj uhapšenika označenih u predmetu.

U ovom zatvoru se nalaze samo Krstulović Ante, osuđen na smrt vješanjem i Morović Dobrila, koja je odvedena na poluotok, jer je trudna u 6 mjesecu, druga dvojica osuđenika odvedeni su u Split, a 25 je sa istim parobrodom sprovedeno, bez zaustavljanja u ovom zatvoru, za tamnicu u Kopru.

11 preostalih uhapšenika oslobođeno je zbog nedostatka dokaza i zadržano na raspoloženju javne sigurnosti, neki su prevezeni, a neke treba prevesti u Split.

Upravnik
(dr Luigi Valenti)
Valenti s.r.

Uprava istražnog zatvora Šibenik

Popis ,

uhapšenika terorističke grupe Split osuđenih od specijalnog suda Dalmacije sa presudama 20 i 21 svibnja 1942 — XX.

1. Ružić Jozo (Ante)
2. Dumanić Paško (Jakov)
3. Sirišćević Josip (Ante)
4. **Zegarac** Duje (Mihajlo)
5. Sirišćević Niko (Ante)
6. Brajević Ignacije (Grgur)
7. Žitko Nikola (Ante)
8. Kovačić Ivo (Marin)
9. Vrdoljak Ante (Josip)
10. Puljas Božo (Filip)
11. Kazimir Dušan (Krunoslav) E
12. Polić Stjepan (Spiro) Ⓞ
13. Jelaska Milivoj (Mijo) c
14. Vušković Dragutin (Ante) c
15. Poljičak Ante (Mate) ~~3~~
3
16. Sirišćević Petar (Jere)
17. Katunarić Živko (Vicko)
18. Dumanić Jozo (Stjepan)
19. Dumanić Božo (Vicko)
20. Matošić Vojko (Ante)
21. Kuzmić Jozo (Marko)
22. Končar Rade (Geco)
23. Trebotić Nikola (Martin)
24. Radica Ante (Ante)
25. Perušić Nikola (Filip)
26. Borožan Fjodor (Ivan)¹
27. Ugrin Andrija (Toma) . . . . osuđen na smrt vješanjem, pre-
vezen u Split u istražni zatvor,
28. Krstulović Ante (Ivan) osuđen na smrt vješanjem, a nalazi se
u istražnom zatvoru u Šibeniku.
29. Turšić Ivan (Ivan)
30. Grčić Antonija (Marko)
31. Jukić Ljubo (Jakov)
32. Aljinović Branko (Paško) osuđeni na zatvor i odve-
deni u tamnicu Kopar
33. Čurković Luka (Josip)
34. Piplović Davorka (Ante)
35. Balvan Petar (Vicko)

¹ Prvih 26 drugova je strijeljano 22 maja 1942 god. u Šibeniku. Vidi dok. br. 144.

36. Ivanišević Ante (Petar)
 37. Kapitanović Mate (Ante)
 38. Matošić Ratimir (Paško)
 39. Kuzmić Ante (Marin)
 40. Miletić Ana (Franjo)
 41. Kragić Ana (Marin)
 42. Reić Paško (Ante)
 43. Lazar Silvestar (Franjo)
 44. Kulić Ljubo (Paško)
 45. Petrić Zorka (Andre)
 46. Bubalo Andre (Marin)
 47. Ranačić Lenko (Josip)
 48. Bošnjak Jakov (Mirko)
 49. Jelaska Ivan (Marin)
 50. Najev Ivan (Đuro)
 51. Lukas Slavko (Ivan)
 52. Muzalo Toma (Ivan)
 53. Radica Ante (Ante)
 54. Zupa Desanka . . . . . osuđena na zatvor i odvedena u
 splitski istražni zatvor
 55. Morović Dobrila (Zaharija) . . . osuđena na zatvor, nalazi se u
 istražnom zatvoru Šibenika
56. Blašković Mate (N.N.)
 57. Skoko Jure (Grgur)
 58. Javor Toma (Sava)
 59. Perlain Andre (Nikola)
 60. Jurjević Ante (Marin)
 61. Reimij Ante (Sultan)
 62. Šegvić Mara (Duje)
 63. Krešović Andre (Luka)
 64. Jelaska Vicko (Josip)
 65. Vrdoljak Ivan (Paško)
 66. Lučić Ivan inače zvan Lavčević

ti
o
G

o
ni na zatvo u w
u tamnicu

«

Oslobođeni zbog nedostatka
dokaza i odvedeni u Split na
raspoloženje javnoj sigurnosti.

Šibenik 27 svibnja 1942 XX.

(M.P.)

Upravitelj
(dr. Valenti Luigi)
Valenti s.r.

BR. 153

**PISMO MARIA ROATTE OD 27 SVIBNJA 1942 GOD. O SLANJU
POJAČANJA NA PODRUČJE SJEVERNE DALMACIJE**

Prispjelo
29 svibnja 1942 — br. 1180

**VRHOVNA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«**

Operativna služba
br. 9603

B.P. 39 27 svibnja 942 — XX

EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE

Zadar

Vrativši se iz Kotora, odgovaram na tvoj jučerašnji telegram u vezi slavne smrti Prefekta Zadra i njegovih herojskih drugova.¹

Odmah poslije razgovora s tobom, telegrafisao sam Komandi XVIII Armijskog Korpusa, da se, vodeći računa o općem stavu o kome sam ti govorio, ima u vidu i apsolutna potreba spriječavanja prodora ustaničkih snaga u prvu zonu.

Isto sam odmah zatim potvrdio usmenim uputstvima.

Osim toga, kao što sam već saopćio, naredio sam ulazak motomehanizovane čete »Zadar« kao i XXIX-og bataljona »M« i karabinjerske čete, koja je sada u Mostaru.²

Moj Načelnik štaba, donosilac ovog pisma, pored toga je zadužen da se posavjetuje s tobom u pogledu situacije.

Srdačni pozdravi

! 7. I. M. j
27-5-42

General Komandant
Mario Roatta

¹ Vidi dok. br. 150
² Misli se na ulazak pomenutih jedinica u anektirani dio Dalmacije.

BR. 154

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 28 SVIBNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA OD 15 DO 25 SVIBNJA 1942 GODINE

ZAPOVJEDNICTVO

1. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J.S. Broj 854/Taj.

U Sisku, dne 28. svibnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
za drugu polovicu
mjeseca svibnja 1942.

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva J.S. Broj 320/ Taj. od 31 srpnja 1941., a prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe predlažem sljedeće izvješće, za vrijeme minulih 15 dana.

3. O KOMUNISTIMA:

Na području krila:

9. svibnja o.g. u 22.30 sati oko 300 partizana¹ opkolili su i napali našu vojnu posadu u selu Turkovići Ogulinski, kotara Ogulin, koja je bila jaka 58 domobrana i 9 pomoćnih oružnika. U borbi je poginuo 1 domobran i 1 seljak, a 1 pričuvni narednik je teško ranjen. U robstvo kod partizana palo je 32 domobrana, 1 poručnik zapovjednik posade i sva ostala ratna oprema, dok se ostali broj domobrana i oružnika povukao i spasio.

Ovom zgodom su partizani zapalili 4 kuće, zgradu državnog ribogojilišta i 1 pilanu, zatim polupali naprave ogulinskog vodovoda, šteta iznosi oko 5,000.000 kuna.

9. o. mj. u 1.15 sati oko 190 partizana² napali su oružničku postaju Severin na Kupi, kotara Vrbovsko i posjekli 54 b.b. stupa. Napadaj je odbijen sa gubitkom na strani partizana 1 mrtav i 2 ranjena dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

10. svibnja o.g. primječena je jedna skupina partizana oko 150 na broju, u selu Nadvučniku, kotara Vrbovsko, koji su držali zasjedu na državnoj cesti.

10. o. mj. u 20.30 sati na vrh Kleka, kota 1182, kotara Ogulin

¹ Prvi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 64.

³ Prvi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda

naložili veliku vatru u znak osvajanja Kleka po njima, našto je talijanska vojska otvorila topovsku vatru, ali nije bilo pogodaka.³

11. o. mj. u 7 sati partizani su na brdu Klek izvjesili crvenu zastavu, koju je vjetar ili oni sami istog dana odklonili.

11. svibnja o.g. u 7 sati 2 seljaka iz sela Liplja, kotara Ogulin, u selu Zdihovu, kotara Ogulin sreli su dvoja kola puna vojničke opreme, koju su partizani pratili u selo Ponikve, kotara Ogulin.

14. o. mj. u 23.30 sati partizani su pokušali napadaj na oruž. postaju Gomirje, kotara Ogulin, ali su odbijeni bez gubitaka na nijednoj strani.

14. o. mj. u 1 sat partizani su zapalili pilanu industrijalca Ilije Jakšića u Hrvatskim Moravicama, od koje su izgorile još dvije kuće. Šteta je oko 9.000.000 kuna.

15. svibnja o.g. u 0.30 sati partizani su razoružali stražu meteorološke postaje u Fužinama, straža jaka 5 vojnika, te odnieli 1 pušku i 55 naboja, i odoru sa vojnika skinuli.

15. o. mj. u 5 sati oko 300 partizana napalo je talijansku posadu u selu Turkovići Ogulinski, kotara Ogulin. Napadaj je odbijen uz 1 mrtav i 1 ranjen na talijanskoj strani, dok na strani partizana gubitci nisu poznati.

15. o. mj. u 6.30 sati na željezničkoj pruzi 4 km. zapadno od Vrbovskog, kotara istog, partizani su napali puščanom vatrom talijansku obhodnju od 11 vojnika, kojom je prilikom lakše ranjen 1 vojnik.

16. o. mj. u 10 sati na željezničkoj pruzi 8 km. j.z. od Delnica naišao je teretni vlak na razrušenu prugu, stroj se prevrnuo, 1 zavirač poginuo, strojovođa teško ranjen, a 2 ložača lakše ranjeni.

18. svibnja o.g. pobjegli su iz Ogulina, kotara istoga i pridružili se partizanima: Kadak Josip i Uršan Ferdinand domobrani iz vojne posade iz Ogulina, Krišković Mladen poslastičar, Cemaljić Luka poslovođa vel. trg. vina Škunca i Makek Franjo upravljač samovoza, svi iz Ogulina kotara istoga.

19. svibnja o.g. u 1 sat kod Gomirja, kotara Ogulin, partizani su oštetili željez. prugu u duljini 72 m. i posjekli više brzoglasnih stupova.

Bjelovar: Na području ovog krila djeluje razbojnik Bogdanović Gedeon (Geco) sa svojih 12—15 drugova... Sve do sada poduzete mjere za uništenje ove bande ostale su bez uspjeha, jer se kreću na području kotara Grubišno Polje, gdje imaju najviše ortaka među pravoslavnim stanovništvom.

³ Položaje na Kleku (k. 1182) su oslobodili dijelovi Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

13. svibnja o.g. oko 23 sata oko 100 naoružanih partizana u Vel. Pisanici, kotara Bjelovar napali su općinsku stražu, razoružali je odneli 8 voj. pušaka i 1 građansku, sa 150 voj. naboja, te 1 samokres. U zgradi općine polupali brzoglas, slike Poglavnika, zapalili spise, iz blagajne odneli 6.000 kuna, 2 pisaa stroja, 1 šapirograf i 600 araka papira.

Istodobno su napali na ondašnju poštu, polupali brzoglas, po cijepali slike Poglavnika i iz blagajne odneli 9.288 kuna gotovog novca, a u poštanskim markama i drugim vrijednosnim papirima 11.411 kuna.

18. o. mj. oko 23 sata oko 30 naoružanih partizana došlo je u selo Klokočevac, kotara Garešnica, bez borbe razoružali tamošnju seosku stražu, odneli 4 voj. i 1 građansku pušku, zatim ustaškog zbirnika Vuksanović Šimu odveli u šumu i tamo ga ubili.

19. svibnja 1942. uhićen je Grgić Petar mlinarski pomoćnik iz Virovskog Drenovca, kotara Đurđevac radi uvriede Poglavnika.

5. svibnja o.g. kod sela Stručljevo, kotara Krapina jedna skupina partizana sukobila se sa našim jednim odjelom oružnika. U borbi je ubijen 1 partizan, a 1 je živ uhvaćen. Na mjestu borbe ostavili su partizani 5 voj. pušaka. Na strani oružnika nije bilo gubitaka.

7. svibnja o.g. u selu Poznanovcu, kotara Zlatar vojni neposlušnici iz podkrovlja jedne kuće pucali su na oružnike, koji su tražili i njih hvatali, 1 je vojni neposlušnik ubijen, a 4 su živa uhvaćena, od kojih je jedan bio naoružan i voj. puškom sa 75 naboja.

8. svibnja o.g. prilikom pretresanja jedne šume kod sela Bedekovćine, kotara Zlatara u jednoj kleti uhvaćena su 2 vojna neposlušnika.

9. svibnja o.g. u selu Bukovcu, kotara Zlatara u borbi između oružnika i ustaša sa jedne strane i partizana sa druge strane ubijena su 3 partizana. Kod ubijenih pronađene su 2 vojničke puške i 3 samokresa sa većim brojem naboja. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

11. svibnja o.g. u selu Temovce, kotara Krapina skupina od 55 partizana⁴ sukobila se sa oružničkom obhodnjom od 2 oružnika i 2 građana. U borbi je poginuo 1 oružnik. Ova ista skupina partizana kod sela Štrucljeva uhvatila je jednog oružnika, razoružala i zarobila, te sobom odveli.

12. svibnja o.g. veći odjel naših snaga, koji se sastojao iz oružnika i ustaša u potjeri za navedenim partizanima kod sela

⁴ Odnosi se na partizanski vod koji je djelovao u okolici Krapine

Zadavec u borbi je ubijeno 14 i uhvaćeno 7 partizana. Na našoj strani ranjeni su samo 2 domobrana.³

Zagreb: 8. svibnja o.g. uhićen je jedan pilanski radnik iz sela Rakitovca, kotara Velika Gorica, koji je širio komunizam među pilanskim radnicima u Turopolju.

9. svibnja o.g. u selu Vrapcu, kotara Zagreb 1 je seljak našao prilikom oranja svoje zemlje 1 sanduk komunističkih knjiga, koje je ondje zakopao u prošloj godini Židov Ungar Pavle iz Vrabča, koji je prošle godine pobjegao u Italiju.

10. svibnja o.g. nepoznati počinitelji raspačali su komunističke letke u mjestu Kutini, kotara isti. Raspačavatelji nisu još pronađeni.

9. svibnja o.g. obhodnja kombinovana od oružnika i ustaša kod sela Mokrice, kotara D. Stubica naišla je na 4 partizana i na iste otvorila puščanu vatru. Dva su se partizana predala, a 2 su pobjegla. Uhvaćeni predali su 2 voj. puške, 2 bombe, 2 samokresa, 64 naboja za puške i 26 naboja za samokres.

14. svibnja o.g. oružnici postaje Zaprešić na svom području, kotara Zagreb uz pomoć ustaša pronašli su i uhitili 13 osoba partizanskih jataka i svi su predani ustaškom redarstvu u Zagrebu.

14. svibnja o.g. u mjestu Gor. Stubici, kotara Donja Stubica uhićen je odbjegli komunista Skubić Mate iz Preseke Oborovske, kotara Dugo Selo. Isti je predan ustaškom redarstvu u Zagrebu.

18. svibnja o.g. partizani su napali mjesto Dubranec, kotara V 1. Gorica. Silom ušli u općinsku zgradu, namještaj polupali, sliku Poglavnika potrgali i iz blagajne odnieli 1.500 kuna. Iz ondašnjeg župnog stana odnieli 1 krugovalnik i 1 pušku, istomjesnom trgovcu odnieli 35.000 kuna gotovog novca i raznih drugih stvari u vrijednosti 75.000 kuna.

20. svibnja o.g. uhićen je komunista Šćitnik Josip iz Mokrica, kotara Donja Stubica, koji je 11. o.mj. pobjegao iz zatvora kotara D. Stubica. Prilikom uhićenja u nogu je lakše ranjen.

Brod n/Savi: 10. svibnja o.g. oko 23.30 sati oko 60 naoružanih partizana⁵ upalo je u selo Dežanovac, kotara Pakrac. Iz općine odnieli 1986 kuna gotovog novca, biljega u vrijednosti 3.800 kuna i šapirograf, 1 aparat za umnožavanje, 1 bocu tinte, 2 kožnate torbe, 2 pripasna remena, 1 pisači stroj i 1 bizoglas, a službene spise spalili.

⁵ Borbu protiv ustaša vodili su Drugi i Treći vod Druge čete Druge operativne zone. Prema izvještaju Štaba zone, neprijatelj je imao 8 mrtvih i nekoliko ranjenih, a partizani: 10 mrtvih, 8 ranjenih i 4 zarobljena. Vidi dok. br. 68.

⁶ Prvi bataljon Prvog slavonskog NOP odreda

11. na 12. o.mj. oko 24 sata partizani¹ su napali oruž. postaju, poštu i općinsko poglavarstvo kao i pučku školu u selu Mečenčani-
ma, kotara Kostajnica. Napadača je bilo oko 250. Borba je trajala
1 sat. Pri povlačenju partizani su kod sela Umetića na putu Petri-
nja—Kostajnica srušili i zapalili drveni most i zatvorili saobraćaj.

11. o.mj. oko 23 sata oko 200 partizana⁶ napalo je selo Skelu
kotara Glina, kao i domobransku stražu kod želj. mosta blizu Gline,
ali su oba napadaja bez gubitaka odbijeni.

12. o.mj. oko 22 sata sa okolnih visova partizani su pucali iz
strojnica na kupalište Topusko, kotara Vrginmost. Pred zgradu
škole bačena 1 bomba, od koje su poprskala stakla na prozorima.
Žrtava nije bilo.

13. o.mj. oko 22.30 sati partizani su napali sa svih strana oru-
žničku postaju Kraljevčani, kotara Glina. Napadaj je odbijen bez
gubitaka na našoj strani. Na strani partizana ubijena su 2 komu-
nista.

13. svibnja o.g. oko 23.30 sati oko 300 partizana⁹ napali su
oružničku vojarnu u selu D. Selištu, kotara Glina. Borba je trajala
do 14. o.mj. do 4.30 sati. U borbi su poginula 2 oružnika, ranjen
1 oružnik, a zarobljena su 3 oružnika i 1 domobran. Zarobljeni su
odmah razoružani, svučeni i pušteni. Komunistima je palo u ruke:
2 strojnice, i 4 puške sa oko 500 naboja. Na strani partizana 4 su
ubijena, a 4 ranjeni, koje su sobom odvukli. Istodobno je napadnuta
vojnička straža kod mosta do same Gline, ali je napadaj odbijen
bez gubitaka.

13. o.mj. kod sela Brđana, kotara Petrinja partizani su pustili
na slobodu domobranskog poručnika Grkčevića Ivana i 17 domo-
brana. koji su bili po partizanima zarobljeni na željez. pruzi Do-
brljin—Bos. Novi.

19. o.mj. partizani su pustili na slobodu neustanovljeni broj
domobrana, koji su bili zarobljeni 11. o.mj. na željez. postaji Po-
ljanica, kotara Bos. Novi. Pušteni su došli u selo Brđane, kotara
Petrinja.

14. na 15. o.mj. iz šume Pogledić, kotara Glina partizani su
pucali na naše straže, koje su čuvale prugu oko Gline i na samoj
postaji Glina. Žrtava nije bilo.

16. na 17. o.mj. pokraj željez. pruge Vrginmost—Vojnić parti-
zani¹⁰ su od 65. do 67. posjekli 43 b.b. stupa i žice pokidali.

¹ Treći batalion NOP odreda Banije

⁶ Prvi bataljon NOP odreda Banije

⁹ Prvi bataljon NOP odreda Banije

¹⁰ Borci Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda

20. na 21. o.mj. kod zaseoka Janjići, kotara Petrinja partizani su srušili most i prekopali cestu, te u selu Jabukovcu i D. Mlinogi raspačali komunističke letke.

22. na 23. o.mj. partizani su zapalili pučku školu u selu Moštanici, kotara Petrinja, i pokraj sela prekopali cestu.

22. na 23. o.mj. oko 30 partizana¹¹ napalo je domobransku stražu na željez. pruzi Sunja—Kostajnica. Domobrani su se povukli u selo D. Hrastovac, a partizani su stražaru zapalili.

22. o.mj. oko 8 sati došlo je oko 100 partizana¹² u selo Kurljane, kotara Dvor na Uni, koje je predvodio jedan nadporučnik u domobranskoj odori, od seljaka oduzeli 28 voj. pušaka, 3 građanske i 1 samokres. Po selu su raspačali letke, da ne idu u vojsku.

24. o.mj. oko 500 naoružanih partizana¹³ izvršili su napadaj na mjesto Maju, kotara Glina, gdje je sjedište i oružničke postaje i rizničke straže. U međusobnoj borbi poginulo je 5 ustaša, dok je zarobljen 1 oružnik i 1 pričuvni domobran. Partizanima je palo u ruke 1 strojica i 1 voj. puška. Istodobno su razoružana i 2 riznička stražara. Iz sela je otjerano oko 40 komada goveda i konja. U katoličkoj crkvi sve je polupano, zapaljena je zgrada općine i rizničke straže. Na strani partizana bilo je 14 mrtvih i 16 ranjenih. Sve su gobom odvezli.

24. na 25. o.mj. na pruzi Petrinja—Glina, na mjestu zv. »Tješnjak« kotara Petrinja partizani¹⁴ su razorili željez. prugu u dužini od 190 m.

24. na 25. o.mj. pod zaštitom partizana sav pravoslavni narod iz sela: Bijelnik, Blinja, Petkovac, Stražbenici, Moštanica i Deanovići, kotara Petrinja napustio je svoje domove i otišao u šumu Šamarica, a da je to učinio zato da izbjegne izseljavanju.

10. o.mj. u selu Vukšin Šipku, kotara Karlovac raspačavani su komunistički letci. Počinitelji još nisu pronađeni.

16. o.mj. otišao je od svoje kuće i priključio se partizanima seljak Lovreković Stjepan iz sela Šabana, kotara Sisak.

23. o.mj. na putu u selu Letovanci, kotara Petrinja pronađeni su komunistički letci, raspačavatelji nisu još pronađeni.

TV ZAKLJUČAK

Političke prilike u hrvatskom narodu nisu povoljne usljed sve jačeg djelovanja partizana osobito u krajevima, koji su ugroženi od strane partizana.

¹¹ Druga četa Trećeg bataliona NOP odreda Banije

¹² Prva i Druga četa Drugog bataliona NOP odreda Banije

¹³ Prvi i Treći bataljon NOP odreda Banije

¹⁴ Treća četa Trećeg bataljona NOP odreda Banije

Pod vlašću partizana nalaze se sliedeće oružničke postaje: Perjasica, Drežnica i Jasenak.

Natrag su povraćene i ponovno uspostavljene oružničke postaje: Mrkopalj i Nova Kršlja.

Neophodno je potrebno čim prije pojačati akciju oko čišćenja i uništenja četničko-partizanskih bandita, kako bi se narodu moral povratio, a državi i njezinim vlastima pribavilo dostojan ugled i poštovanje.

(M.P.)

Zapovjednik, podpukovnik,
(D u f f e k)
D u f f e k

BR. 155

DNEVNO OBAVJEŠTENJE KOMANDE GRANIČNE STRAŽE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 30 SVIBNJA 1942 GOD. O INTERNIRANJU STANOVNIŠTVA I O AKCIJAMA PARTIZANA

Komanda pogranične straže V-og korpusa

N. 02/6306

V.P. 10 — 30 maja 1942-XX

Dnevno obavještenje

Jelenje

Komanda XII-og bataljona kraljevskih karabinjera Sušaka javlja: 30. o.m. prema naredenju prefektovom internirano je 58 porodica iz nastanjenog centra, jer su se tajno udružile. Konfiskovana je pokretna imovina i stoka, a stanovi porušeni. Strijeljano je 14 osoba. Stanovništvo mirno, javni red normalan.

Brdo Milonja (kvadrant Snežnik)

Komanda XXVI-og zaštitnog sektora javlja:

29. o.m. poslije podne nepoznata lica prekinula su telefonsku liniju na daljini od 5 km. od ceste Ilirska Bistrica—Rifugio d'Annunzio, na dužini od jednog kilometra. Predviđeno je vraćanje u prijašnje stanje.

Jelenje UH-BD

Izgleda da su se pobunjenici ovih posljednjih noći (28—29—30 o.m.) zaustavili u krajevima Podhum-a (UK-BD) i Potkilovca (VK-BF). Neki radnik iz Dražica (UH-BD) izjavio je da bi pobunjenici prije-tećim anonimnim pismima pozivali radnike Jelenja, Grobnika i

Čavla da ne rade više za račun talijanske vlade, nadodavši, da što prije napadnu vojne pretstavnike i radionice.

Neki nadničari nisu se javili na posao djelomično iz straha od represalija sa strane pobunjenika, a djelomično zbog odlaska u ilegalnost. Drvosječe koji pohađaju zonu brda Obruč, vrh Vidalj i brdo Sleme referisali su da su zapazili u onoj zoni pobunjenike i one koji se kriju iz općina Jelenje, Čavle i Grobnik.

Gerovo (VH-BN)

Komanda tog vojnog sektora javlja:

Jedno naše odjeljenje u akciji čišćenja zaposjednutog područja, 30-og o.m. oko 13^h rasturilo je jednu grupu pobunjenika preko Kupe — u oblasti Korva.

U zoni Loška Stena (VO-BN) pobunjenici su otvorili vatru sa znatne udaljenosti, izvršivši neprekidnu paljbu puškomitraljezima.

Škrljevo (UM-AV)

Komanda III-og grenadirskog bataljona javlja oko 22 časa 30 o.m. željeznička patrola otvorila je vatru protiv grupe od četvorice ljudi, koji su prelazili željezničku liniju između određenih mjesta N. 20 i N. 21. Nepoznati dali su se u bijeg-

Kasarna Irmiči (kvadrant Pian della Secchia)

Komanda XXVI-og zaštitnog sektora javlja: Oko 22.45 časova 30 o.m. pobunjenici su izvršili pucnjavu uznemiravanja sa bacanjem poneke ručne bombe na ovu kasarnu. Spreman otpor sa naše strane rastjerao je pobunjenike.

Isti pucanj uznemiravanja ponavljao se i noću u 2.45 časova. Nikakove posljedice. Izviđanje zone dalo je negativan rezultat.

Brigadni general, komandant
Brovarone

BR. 156

UPUTSTVO KOMANDE GRANIČNE STRAŽE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 31 SVIBNJA 1942 GOD. O NAČINU DJELOVANJA PODREĐENIH TALIJANSKIH JEDINICA U BORBI PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA PETE OPERATIVNE ZONE

KOMANDA GRANIČNE STRAŽE V ARMIJSKOG KORPUSA

Str. pov.

Br. prot. 02/6315

V.P. 10, 31 svibnja 1942/XX

Predmet: Ratničko ponašanje jedinica.

I VISA KOMANDA OR. SN^t. SLOV. DAL.
— Operativno odjeljenje —
Br. 14574

KOMANDI XXV ZAŠTITNOG SEKTORA	Št. Peter na Krasu
KOMANDI XXVI ZAŠTITNOG SEKTORA	Hirska Bistrica
KOMANDI XXVII ZAŠTITNOG SEKTORA	Rijeka
VOJNOM SEKTORU	Gerovo
VOJNOM SEKTORU	Kastav
KOMANDI VOJNOG SEKTORA	Sušak
KOMANDI VOJNOG SEKTORA	Kamenjak
KOMANDI 311 PJEŠADISKOG PUKA	V.P. 10
KOMANDI III XXVII BATALJONA	Sušak

Iz ispitivanja prvog operativnog bilansa za mjesec maj jasno se vidi ukupan negativni rezultat djelatnosti protiv ustanika koju su vršile jedinice bilo na staroj granici,² bilo na novoj teritoriji³ i to naročito uslijed neizvršavanja naređenja koja su data dopisima br. 02/54/20 od 13. ojn., 02/5888 od 23. o.m. i 02/5920 od 24 o.m.

Prema tome **naređujem:**

1) Široko sprovođenje sistema **noćnih zasjeda** u blizini kasarni, duž telefonskih linija, oko naselja i mjesta gdje se vjerovatno prikupljaju ustanici, čak i ako su dalje od garnizona.

Stoga treba prilagoditi snagu jedinica koje vrše zasjedu sa njihovim zadacima i udaljenostima.

¹ Viša komanda oružanih snaga Slovenija—Dalmacija.

² Odnosi se na jugoslavensko-talijansku granicu do 6 travnja 1941 godine.

³ Vjerojatno se misli na Cabarski kotar koji je bio »priključen« Italiji.

Pomenute noćne zasjede ne ukidaju djelatnost poznatih krupnih patrola ardita po šumama, koje su uvedene za **staru teritoriju**.

Svaki garnizon na staroj teritoriji i na novoanektiranoj teritoriji treba da izvrši bar tri noćne zasjede sedmično.

Ova naredba pretstavlja nažalost posljedicu inertnosti nekog garnizona (Čabar—Prezid).

Kao minimalna djelatnost tih zasjeda oko naselja biće nameatanje poštovanja policijskog časa hapseći prestupnike, koje treba predati kr. karabinjerima.

2) Zabranjene su dnevne akcije čišćenja onakve kakve su dosad praktikovane, ograničavajući ih na slijedeće okolnosti:

- a) — čišćenje puteva koji su na bilo koji način zakrčeni;
- b) — selekcija, interniranje ili decimiranje civila koje vrše kr. karabinjeri, kojima moramo pružiti zaštitu;
- c) — popravlanje telefonskih linija;
- d) — **eventualna izuzetna** potreba da se dođe u pomoć izolovanim odjeljenjima;
- e) — izviđanje mjesta, pećina, špilja, jama, koji mogu biti sumnjivi kao sklonište ustanika.

3) U noćnim zasjedama moraće redom učestvovati **viši oficiri**, čak ako zasjedu vrši niža jedinica, jer višim oficirima povjeravam organizovanje akcije i kontrolu tih važnih akcija (na Kamenjaku je jedna patrola u noćnoj zasjedi na telefonskoj liniji »ukebala« dva sabotera i ubila ih. Dao sam nagrade u novcu i odsustva).

4) U slučaju da se prijave vatrene akcije **izvršene protiv** uporišta, kasarni, garnizona itd. kojima nije odmah uslijedila **reakcija pokretom**, odgovorni komandant uporišta, kasarne, jedinice moći će da bude tužen ratnom sudu zbog kukavičluka.

Javljanje kao što je uobičajeno »brza žestoka vatrena reakcija natjerala je u bjekstvo itd.« bez pozitivnih rezultata u pogledu **pogođenih** ustanika biće povod za analognu propisnu prijavu zbog kukavičluka.

Jednom riječju, **zahtijevam** od jedinica **ratnu smjelost, agresivni polet, drskost i hrabrost**, da daju ambijentu ratničko obilježje i da dominiraju u zonama u kojima smo bili uslijed čega dislocirani ili operišemo.

Svako neka bude na visini svojih dužnosti u skladu sa svojim činom i trenutkom i neka ne dozvoljava slabost, pasivnost, inertnost, rezignaciju, milosrđe, sentimentalnost.

Rat je ozbiljna, divlja i krvava stvar. Neka se svako ravna prema ovome i neka me ne dovodi u bolnu situaciju da moram da upotrijebim krivični zakonik.

Naprotiv, želio bih da mogu koristiti poglavlje »Nagrade« i zamašne novčane fondove koji su već zatraženi od Kraljevske prekture Rijeka i Trst.

Znajte svi da ovaj dopis treba svi da dobro poznaju i da ga se pridržavaju.

Sad je čas za noćne akcije, jer ustanici djeluju noću.

Sutra (i to ću kazati ja) moći ćemo da se vratimo na dnevne operacije, kako bismo »ukebali« ustanike ako budu i oni operisali danju.

To jeste, operišemo u skladu sa aktivnošću ustanika, koji predstavljaju naš jedini cilj i koje treba da nemilosrdno uništimo.

(M.P.)

Brigadni general komandant
(Lorenzo Brovarone)